

Jia
journal

ISSN:2667-4769

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Cilt:5 Sayı:11

www.jiajournal.com

International Journal of Art and Art Education

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

International Journal of Art and Art Education

ISSN: 2667-4769

Journal of Art and Art Education dergisi(Jiajournal), yılda üç defa yayın yapan uluslararası hakemli bir dergidir. **Jiajournal'da** yayımlanan tüm makalelerin yayın hakları **Journal of Art and Art Education dergisi(Jiajournal)**'ne aittir.

Yayımlanan yazılar yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde basılamaz. Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Yayın kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir.

Journal of Art and Art Education, Uluslararası hakemli ve indeksli bir dergidir **Academic Resource Index, Advanced Science Index, ASOS, Eurasian Scientific Journal Index, CiteFactor, Directory of Research Journals Indexing, Google Scholar, Index Copernicus, Sobiad, Scientific Indexing Service** tarafından taranmaktadır.

Journal of Art and Art Education is an international, three-reviewed in a year journal.

Jiajournal, bear the sole legal responsibility for their published works in **Journal of Art and Art Education**

Journal of Art and Art Education has the sole ownership of copyright to all published works. No part of this publication shall be produced in any form without the written consent of **Journal of Art and Art Education**. It can be quoted as long as referred to the Jiajournal. The Editorial Board makes the final decision to publish articles.

ISSN: 2667-4769

Sayı / Issue: 11– Aralık / December: 2022

International Journal of Art and Art Education
Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi
International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi
International Journal of Art and Art Education
ISSN: 2667-4769

Editor

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi B. Burçak ERDAL

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Fatih KARİP

Dr. Emrah PEK

E-mail: jiadergi@gmail.com
Web: <http://www.jiajournal.com>

JiAJOURNAL

Sayı / Issue: 11– Aralık / December: 2022

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi
International Peer-Reviewed Journal of Social Sciences

Editor

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi B. Burçak ERDAL

Editör Yardımcısı

Doç. Dr. Fatih KARİP

Dr. Emrah PEK

Alan Editörleri

Müzik: Dr. Kadir YILMAZ

Grafik: Dr. Öğr. Üyesi Meyrem DEVECİ

Dr. Melinda KOSTELAC

Resim: Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AZAMET

Resim- İş Eğitimi: Prof. Dr. Meltem KATIRANCI

Doç. Dr. Fatih KARİP

Heykel: Prof. Dr. Sezer CİHANER KESER

Dr. Sergei KAREV

Geleneksel Türk Sanatları Bölümü: Doç. Dr. Ruhi KONAK

Doç. Dr. Karim MİRZAE

Seramik: Doç. Dr. Olcay BORATAV

Dr. Ljubica JOCIĆ

Sinema: Dr. Öğr. Üyesi Afif ATAMAN

Moda tasarımı: Dr. Beyhan PAMUK

Prof. Dr. Yosi ANAYA

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü:

Dr. Işıl KONAK

DANIşMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet ALTIN - Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUş - Dicle Üniversitesi

Prof. Dr. Birsen LELİOĞLU - AHBV Üniversitesi

Prof. Dr. Cengiz şENGüL - Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Cingiz BAGİROV - Azerbaijan State University of Flormaniya

Prof. Dr. Fatih BAşBUĞ - Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Fethiye ERBAY - Boğaziği Üniversitesi

Prof. Dr. Figen ÖZEREN - Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin ELMAS - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Lela GELEİşHVİLİ - Art Academy of Georgia

Prof. Dr. Mansur CEFEROV - Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Meliha YILMAZ - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TALAS - Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Prof. Dr. Necati DEMİR - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Nesrin NL - Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan CEBRAİLOĞLU - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Osman KUNDURACI - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. S. Cem şAKTANLI - Alaattin Keykubat Üniversitesi

Prof. Dr. Serap BUYURGAN - Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. şebnem Ruhsar TEMİR Gökçeli - Uşak Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ - KTO Karatay Üniversitesi

Doç. Dr. Aziz ERKAN - Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. Bahar SOĞUKKUYU - Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Ebru ALPARSLAN - Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Elif AKSOY - Fırat Üniversitesi

Doç. Dr. Engin GÜRPINAR - İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Funda MASDAR - Bitlis Eren Üniversitesi

Doç. Dr. Gülnur DURAN - Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan KUYUMCU - Selçuk Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim Gökhan CEYLAN - Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. Menduha SATIR KAYSERİLİ - Atatürk Üniversitesi

Doç. Dr. Mutlu ERBAY - Boğaziçi Üniversitesi

Doç. Dr. Nazan OSKAY - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Doç. Dr. Nilgün ŞENER - Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Onur ZAHAL - İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Doç. Dr. Özlem GÖK - Erciyes Üniversitesi

Doç. Dr. Roza SULTANOVA - Tatarstan Academy of Sciences

Doç. Dr. Yakup Alper VARİŞ - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Hanife Neris YÜKSEL - Akdeniz Üniversitesi

Doç. Nihat Sezer SABAHAT - Ordu Üniversitesi

Doç. Umut KAYAPINAR - Akdeniz Üniversitesi

Dr. Fariz KHALILLI - Medieval Aksu Town State History and Culture Reserve

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Hakan YILMAZ - Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÇETİN - Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Demet KARAPINAR - Yeditepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Esra VAROL- Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hüda SAYIN YÜCEL - Kırıkkale Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İ.M.V. Noyan GÜVEN - Kastamonu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Murat ÖZKOYUNCU - Atılım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nuri SEZER - Gelişim Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Özlem KAYA - Hitit Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Setenay Sezer BABALIOĞLU - Doğu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Shurubu KAYHAN - İstanbul Kültür Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Şuayyip YÜCEL - Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü GEZER - Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman EREN - Mustafa Kemal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali KOÇ - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nurane SELİMLİ - Azerbaijan State Academy of Arts
Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz ÖZDİL - Artuklu Üniversitesi

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ - Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Çağatay İnam KARAHAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Mansur CEFEROV - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Meltem KATIRANCI - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Emin KAYSERİLİ - Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz DİLMAÇ - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr. Sezer CİHANER KESER - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Adem YÜCEL - Tokat GOP Üniversitesi
Doç. Dr. Armağan KONAK - Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi
Doç. Dr. Sena SENGİR - Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Doç. Dr. Seyhan KALAYCI - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Dr. Öğr. Ü. Beste ATALAY ÖCAL - Giresun Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Meyrem DEVECİ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Süleyman AKGÜN

Şehmus KAYA

Makale Türü: Araştırma makalesi

Ortaokul Öğrencilerinin Sorumluluk Değerine İlişkin Algılarının Mozaik Resimler Üzerinden İncelenmesi

The Value of Responsibility of Secondary School Students Examination of Relational Perceptions on Mosaic Pictures

1-15

Ebru ARSLAN

Ezgi GÖKÇE

Makale Türü: Araştırma makalesi

Giyilebilir Sanatta Alternatif Malzemeler ve Seramik Kullanımı

Use of Alternative Materials and Ceramics in Wearable Art

16-41

Ayşe AZAMET

Makale Türü: Araştırma makalesi

Seramik Pano Uygulamalarında Rtv 2 Kullanımı

Using Rtv 2 in Ceramic Panel Applications

42-50

İbrahim Halil DEMİR

Şeyda ERASLAN TAŞPINAR

Makale Türü: Araştırma makalesi

Toplumsal Vicdanın Resim Sanatı Üzerine Yansımaları

The Effects of Social Conscience on Painting

51-62

Ümit DEMİR

Nesrin KULA

Makale Türü: Araştırma makalesi

Sinema Araştırmalarında Göstergebilimsel Eleştiri

Semiotic Criticism in Cinema Research

63-77

Editörden...

Değerli bilim insanları,

Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi (Jiajournal), Aralık 2022 tarihli 11. sayısı ile bilim dünyasının karşısına çıkmanın mutluluğunu yaşamaktadır. Bu sayımızda çeşitli alanlardan 5 Araştırma makalesi bulunmaktadır.

Temel hedefi uluslararası boyutta sanat alanında nitelikli yayınlarla akademik dünyaya katkı sunmak olan Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi'nin sonraki sayılarında siz değerli bilim insanlarını yazar ve hakem olarak yanımızda görmek ve eleştirilerinizle kendimize daha doğru bir yol çizmek bizim için mutluluk kaynağı olacaktır.

2018 yılından beri yayın hayatına devam eden dergimiz, doçentlik ve tüm akademik yükseltme kriterlerini taşımaktadır. Dergimizin 11. sayısına destek vererek onurlandıran yazarlarımıza, değerlendirme aşamasında kıymetli vakitlerini ayıran hakemlerimize ayrıca teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yeni sayımızın bilim dünyasına hayırlı olması ve diğer sayılarda buluşmak dileklerle...

Doç. Dr. Yahya HİÇYILMAZ

01/08/2022

27/12/2022

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.63843>

Süleyman AKGÜN¹

Şehmus KAYA²

Ortaokul Öğrencilerinin Sorumluluk Değerine İlişkin Algılarının Mozaik Resimler Üzerinden İncelenmesi³

Özet

Nitel araştırma kategorisinde yer alan sanat temelli araştırma desenine göre yürütülen bu araştırma çalışmasında, görsel sanatlar dersi kapsamında mozaik resim uygulaması yoluyla, ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değerine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma çalışması Batman'ın Merkez ilçesinde, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonbahar döneminde, Abdulcelil Candan İmam Hatip Ortaokulunda 120 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulama aşamasında katılımcı öğrencilere, sorumluluk değerinin işlendiği toplam 120 resimden oluşan 4 adet mozaik resim panosu yaptırılmıştır.

Mozaik resim panolarındaki resimler araştırmacılar ve alanında uzman 3 görsel sanatlar öğretmeni tarafından ayrı ayrı incelenmiş, önceden hazırlanmış temalar ve kodlar listesinden yararlanılarak sınıflandırılmıştır. Araştırmada yaptırılan resimler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmacıların içerik analizi için hazırladıkları listedeki temalar ve kodlar tablo haline getirilmiş ve oluşturulan bu tablolardaki veriler araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır. Sorumluluk değerini farklı ve benzer yönleriyle yansıtan resim çalışmaları yaptıkları için öğrencilerin bu değerlere ilişkin doğru algılara sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Değerler eğitimindeki 10 kök değerden biri olan sorumluluk değeriyle ilgili yapılan bu çalışmanın benzerlerinin, diğer kök değerler için de yapılabileceği araştırmacılara önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar, Değerler Eğitimi, Mozaik Resim, Sorumluluk

The Value of Responsibility of Secondary School Students Examination of Relational Perceptions on Mosaic Pictures

Abstract

In this research study, which was carried out according to the art-based research design in the qualitative research category, it was aimed to examine the perceptions of secondary school students about the value of responsibility through the application of mosaic painting. This research study was carried out in the central district of Batman, in the fall semester of the 2018-2019 academic year, with the participation of 120 students at Abdulcelil Candan Imam Hatip Secondary School. During the implementation phase of the research, 4 mosaic picture boards consisting of a total of 120 pictures, on which the value of responsibility was processed, were made by the participating students.

¹ Dr., Abdulcelil Candan İmam Hatip Ortaokulu Görsel Sanatlar Öğretmeni, Batman, suleymanakgun84@gmail.com Orcid: 0000-0003-0909-3242

² Uzm., Abdulcelil Candan İmam Hatip Ortaokulu Müdür Yardımcısı, Batman, kayasehmus05@hotmail.com Orcid: 0000-0002-1569-2906

³ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50 Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

The pictures on the mosaic painting boards were examined separately by the researchers and 3 visual arts teachers who are experts in their fields, and they were classified using the pre-prepared themes and codes list. The pictures made in the research were analyzed by content analysis method. The themes and codes in the list prepared by the researchers for content analysis were tabulated and the data in these tables were interpreted by the researchers. It was concluded that the students had correct perceptions about these values, as they made painting works that reflect the value of responsibility with different and similar aspects. It has been suggested to the researchers that the similar studies of this study on responsibility value, which is one of the 10 root values in values education, can be done for other root values as well.

Key words: Visual Arts, Values Education, Mosaic Painting, Responsibility

GİRİŞ

Baş döndürücü bir hızla gelişen teknolojik imkânlarla değişen dünyamızda, insanlık gittikçe özünden uzaklaşarak manevi değerlerini ihmal etmekte ve dolayısıyla yetişen yeni nesil özüne ait bu insani değerlerden mahrum olarak büyümektedir. Bu durum karşısında doğal olarak değerlerin toplumlarının atılıp filizleneceği ilk yerin aile ortamı olduğu düşünülebilir. Ancak okul öncesi eğitime başlama yaşının 3-4 yaşa çekilmesinden dolayı çocuğun evden daha çok okulda vakit geçiriyor olması bu değerlerin okul ortamında ciddi bir şekilde işlenmesi ve kazandırılmasına yönelik etkinliklerin ve takibinin yapılması okullar için kaçınılmaz bir sorumluluk haline gelmiştir.

Değerler öğrenilebilen kavramlardır. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren anne babalarının söz ve davranışlarını taklit ederek hayata dair bilgi ve becerileri öğrendikleri gibi değerler eğitime konu olan değerleri de öğrenmektedir. Ancak öğrenilen bu değerlerin evrensel ahlaki ilkelere göre doğru ve eksiksiz öğrenilmesi ve özümseyerek davranışa dönüşebilmesi ve daha da önemlisi her şart ve ortamda devam edebilmesi ciddi bir eğitim süreci gerektirmektedir. Bu eğitim süreci de ancak planlı ve programlı bir şekilde okullarda gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda değerler eğitimi etkinlikleri her dersin kazanımlarında yer almalı ve her dersin öğretmeni bu kazanımları kazandırmak için ciddi emek sarf etmelidir. Böylece derslerin tamamında bu değerler eğitimi kavramlarının işlenmesi bu kavramların öğrenilmesini kolaylaştıracak, pekiştirecek ve kalıcı olmasına katkı sağlayacaktır. Değerler eğitimi için önemli etkinliklerin gerçekleştirilebileceği derslerden biri de görsel sanatlar dersi. Dolayısıyla görsel sanatlar eğitimi kapsamında değerler eğitimi ile ilgili gerçekleştirilmiş olan bu araştırmanın ilgili literatürde önemli bir yer edineceği öngörülmektedir.

Literatür incelendiğinde, çizdikleri resimler yoluyla çocukların belirli konulara yönelik algılarını inceleyen farklı çalışmalar bulunmaktadır (Yalçın ve Erginer, 2014; Hiçyılmaz ve İnci, Seven, 2015; Ahi, Cingi ve Kıldan, 2016; Çabuk, Teke ve Baş, 2020; Hiçyılmaz, 2020a; Hiçyılmaz, 2020b; Karademir ve Demirel, 2020). Ayrıca Sapsağlam'ın (2017) okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarını çizdikleri resimlere ve sözlü anlatımlarına göre incelediği araştırması da mevcuttur. Ancak literatürde görsel sanatlar dersi kapsamında mozaik resim uygulaması yoluyla, ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değerine ilişkin algılarını inceleyen araştırmalara rastlanmamaktadır. Bu çerçevede araştırmanın, ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Değerler Eğitimi

Değer kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır; tarihi süreç içerisinde farklı düşünürler ve araştırmacılar tarafından tanımlanmaya çalışılmışsa da ortak bir tanıma ulaşılamamıştır. Türk Dil Kurumu (TDK, 1998) değer kavramını “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bedel, yüksek ve yararlı özellikler” şeklinde tanımlarken, Güngör (2010: 26) “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç” şeklinde tanımlamaktadır. Tanımı nasıl yapılıyor olursa olsun değerlerin, insanın özüne ait özellikler olduğu kabul edilebilir.

Değerler eğitimi; kültür ve inancın öğrenilip davranışa dönüştürülmesi amacıyla yapılan etkinlikler bütünüdür denilebilir. Değerler eğitimi, davranışa dönüşen değerleri toplumsal çevrede örnek olarak insanlara göstermektir. Bunu gerçekleştirirken de bir pergel gibi bir ayağıyla kendi kültürüne, kendi değerlerine sınımsız bağlı iken; diğer ayağıyla evrensel ulaşabilen, geniş ufuklu ve olumlu değişime hazır bireylerin yetiştirilmesidir. Bu amaçla verilen eğitimlerde ve yapılan etkinliklerde bireylere kazandırılmaya çalışılan değerler sevgi, saygı, hoşgörü, merhamet, dürüstlük, sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık, vatanseverlik vb. kavramlardır. Değerler eğitiminin hedefi konusunda ise Akdoğan (2019: 20) şunları kaydetmektedir: *“Değerler eğitimi, çocukların kişilik eğitimini güçlendirmek, insanların benliğinde ve toplumda huzur ortamını gerçekleştirmek, istenilen davranışları kazanan nesillerle de toplumun sahip olduğu değerleri bir sonraki nesle iletmeyi hedeflemektedir.”* Değerler eğitiminin amacı; sağlıklı, duyarlı, inançlı, dengeli ve değerlerine sahip çıkan dünya ile bağını koparmayan vizyon sahibi nesiller yetiştirmektir (Mercin ve Diksoy, 2017).

Görsel Sanatlar Dersinde Değerler Eğitimi

Ülkemizde devlet okullarında değerler eğitimi ile ilgili kimi değerlerin öğrencilere kavratılmasıyla ilgili birtakım yöntem ve etkinlikler uygulanmaktadır. Ancak anlaşılan o ki, değerler eğitimi kavramları bütün ders ve disiplinlerde yer almalı ve bu durum sistematik bir yapıya kavuşturulmalıdır. Değerler eğitiminin sistematik biçimde yer alması gereken derslerin başında görsel sanatlar dersi gelmektedir (Taymur, 2019). Çünkü görsel sanatlar dersi, öğrencileri araştırmaya, üretmeye, özgünlüklerini sergilemeye teşvik eden ve bununla birlikte stres atmalarını sağlayıcı özellikleriyle daima çok dikkat çekmiştir. Görsel sanatlar eğitimi ise, öğrenilen bilgilerin, tecrübelerin ve öteki derslerde işlenen konuların harmanlanarak bunlar arasında işe yarar ilişkiler kurulmasını hedefleyen geniş ve kapsayıcı bir eğitim şeklidir (Alakuş ve Mercin, 2009).

Görsel sanatlar eğitimi, bireysel ve toplumsal amaçları arasında öğrencinin kendi becerilerinin farkına varmasını, özgüven duygusunu oluşturmasını ve öğrencinin kişiliğinde istedik etkinin oluşması bağlamında oldukça faydalıdır. Ayrıca görsel sanatlar dersinin kendine has özellikleriyle değerler eğitiminin uygulanmasında farklı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Çünkü uygulamalı bir sanat eğitimi dersi olduğu için bireysel ve grup çalışmalarında öğrencilerin daha çok etkileşim içinde oldukları ve değerler eğitimine ilişkin duyarlılık, paylaşım, yardımlaşma ve hoşgörü gibi kavramların süreç içinde yaşayarak daha iyi öğrendiği savunulabilir.

Görsel sanatlar dersi, değerler eğitimi açısından diğer dersler yanında özgün, farklı etkinlik ve uygulama yöntemleriyle dikkat çekici bir derstir. Sanatın doğasında var olan bireysel çalışmalarda, hissetme, duyarlılık, özgüven vb. değerlerin; işbirliğine dayalı çalışmalarda yardımlaşma, duygudaşlık, saygı vb gibi değerlerin; eğitsel eleştiri gibi özgün yöntemler sayesinde saygı, hoşgörü, adaletli olma vb. değerlerin öğrenilebileceği söylenebilir.

Öncelikli amacının sanatı anlama, takdir etme, koruma ve yaşatma olan görsel sanatlar dersi öğretim programı, öğrenme alanları ve bu kapsamda oluşturulan kazanımlar, aile birliği değerinden tutun da özsaygı, sabır, çalışkanlık vb. gibi çoğu değerın öğretilmesine yönelik birçok uygulama ve çalışmayı içermektedir. Dolayısı ile programın öğrenme alanları ve kazanımlarının uygunluğu değerler eğitimi açısından bir avantaj kabul edilebilir. Ayrıca, sorumluluk alma, çalışkanlık, özgüven, özsaygı, vatanseverlik, duyarlılık, yardımlaşma vb. gibi birçok değer, sanat üretme sürecinde yerine getirilir. Bir sanatçı afiş tasarımı veya karikatürünü doğal çevrenin yok oluşuna tepki vermek ve farkındalık oluşturmak amacıyla yaparken de bazı değerleri kullanır. Sanatçı çalışmasını oluşturma sürecinde, başta duyarlılık olmak üzere, doğaya duyduğu sevgiyi ve doğanın korunmasının ülkesine katacağı avantajları birlikte düşündüğünden, vatanseverlik gibi değerler pekiştirilmiş ve kazanılmış olur. Dolayısıyla da görsel sanatlar eğitimi değerler eğitiminde azımsanmayacak bir etkiye ve öneme sahiptir denilebilir.

Bu araştırmada görsel sanatlar dersi kapsamında mozaik resim uygulaması yoluyla farklı bir değerler eğitimi etkinliği gerçekleştirilmiş ve ortaokul öğrencilerinin 10 kök değerden biri olan sorumluluk değerine ilişkin algıları, yaptıkları mozaik resimler üzerinden incelenmiştir.

Mozaik Resim Etkinliği

Sanatta mozaik resim; bir yüzeyin, farklı renklerdeki küçük parçacıkların yan yana getirilmesi yöntemiyle süslenmiş ve bu şekilde üretilmiş eserdir. Taş, cam, tuğla, metal veya deniz kabuğu gibi çok çeşitli malzemelerden mozaik resim yapılabilir. Küçük, renkli parçaların yan yana yapıştırılmasıyla oluşturulan resim ve desenler de mozaik olarak isimlendirilebilir. Bir sanat dalı olan mozaikğin geçmişi çok eski çağlara kadar dayanmaktadır. Mozaik sanatının Sümerler döneminde ortaya çıktığı bilinmektedir. Ancak daha çok eser Romalılar döneminde verilmiştir. İlk çıktığı günden bu yana kullanım alanı genişleyen mozaik, sokaklarda, havuz içlerinde, evlerin dış cephesinde ve daha birçok alanda görsel zenginliği artırmak için kullanılmaktadır. Dekorasyon amaçlı Roma ve Antik Yunan dönemlerinden günümüze kadar gelen mozaik sanatının kullanım alanı oldukça yaygınlaşmıştır.

Bu uygulamaya özgü olmak üzere mozaik resim, aynı konuyla ilgili yapılan ancak çalışılan konunun farklı işlendiği ve farklı tekniklerle renklendirildiği birçok küçük kare resimcikten oluşturulan “rengârenk bütün resim” olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın uygulama aşamasında katılımcı öğrencilere yaptırılan sorumluluk konulu 15x15 cm boyutlarındaki küçük resimler, 75x90 cm boyutundaki bir pano düzlem üzerinde bir arada gösterilince mozaik resim etkisi oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar dersi kapsamında mozaik resim uygulaması yoluyla, ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değerine ilişkin algılarını incelemektir.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma kategorisinde yer alan sanat temelli araştırma desenine göre gerçekleştirilmiştir. Sanat temelli araştırma deseni; insan davranış ve tecrübelerini anlamak ve keşfetmek amacıyla yapılan araştırmalarda sanatın herhangi bir dalının kullanılmasıdır (Savin ve diğerleri, 2014). Birçok alanda kullanılan bu araştırma deseni, sanatı bir yöntem ve bir analiz şekli olarak kullanmaktadır (Huss ve Cwikel, 2005). Bu araştırmada da sanat temelli araştırma deseni doğrultusunda öğrencilerden sorumluluk değerini işleyen 1'er resim yapmaları istenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, Batman'ın Merkez ilçesinde, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı sonbahar döneminde, Abdulcelil Candan İmam Hatip Ortaokulunda, 8. Sınıf öğrencilerinden 30, 7. Sınıf öğrencilerinden 30, 6. Sınıf öğrencilerinden 30 ve 5. Sınıf öğrencilerinden 30 öğrenci olmak üzere toplam 120 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan bu öğrenciler, araştırmanın evrenini oluşturan okulun bütün öğrencileri arasından random (seçkisiz) yöntem ile seçilmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, araştırmanın verileri doküman inceleme yoluyla toplanmıştır. Dokümanlar, yapılan araştırmanın bir parçası olarak çeşitlerine göre farklı amaçlara hizmet etmektedirler (Bowen, 2009). Doküman çeşitleri, görüntü temelli (fotoğraflar, afişler, resimler vb), ses temelli (ses kayıtları, müzik yayınları vb), görsel-işitsel temelli (belgeseller, video kayıtları, sinema filmleri vb. şekilde sayılabilir. Bu araştırma çalışmasında dokümanlar, öğrencilere yaptırılan mozaik resimlerdir. Doküman incelemesi araştırmacıya bazı avantajlar sağlamaktadır. Doküman inceleme yönteminde veri toplama, araştırmacının istediği ve belirlediği yer ve zamanda özgün

olarak yapılabilir. Doküman inceleme, araştırmacının kendi seçtiği ortam ve zaman diliminde, istediği şekilde, sınırlarını kendisi belirleyerek araştırmasını daha rahat koşullarda yürütmesine imkân sağlayabilmektedir (Corbetta, 2003). Bu araştırmanın veri toplama araçları katılımcı öğrencilerin yaptıkları mozaik resim çalışmalarıdır. Öğrencilere, yapacakları resimlerde anlatmak istediklerini resimlerin arkasına not etmeleri söylenmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmaya katılan öğrenciler 18 yaşından küçük oldukları için velilerinden onay alınmıştır. Öğrencilere resimlerini nasıl yapacakları konusunda herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Öğrencilere, yapacakları resimlerde anlatmak istediklerini resimlerin arkasına not etmeleri söylenmiştir. Öğrencilerden, sorumluluk değerinin kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri anlatacakları 1'er resim yapmaları istenmiştir. Çizilen resimlerden her sınıf düzeyinde (5-6-7-8.sınıflar) 30'ar resimcikten oluşan 1'er adet mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Böylece toplamda 4 adet mozaik resim panosu elde edilmiştir.

Veri Analizi

Bu araştırmada öğrencilerin sorumluluk değeriyle ilgili olarak yaptıkları resimler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi sözlü, basılı ve diğer malzemelerin objektif ve düzenli bir şekilde incelenip değerlendirilmesini mümkün kılan bilimsel bir yöntemdir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla kitap, kitap bölümü, mektup, tarihsel dokümanlar, gazete başlıkları ve yazıları gibi bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanabilir. İşlem yazının içindeki belirli sözcük ya da terimlerin varlığını tespit etmek için yapılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). İçerik analizinin asıl amacı araştırma verilerini açıklayabilecek kavramlara, ilişkilere ve temalara ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu araştırmada öğrenciler tarafından yapılan resimler (toplam 120 resim) kodlama güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmacılar ve alanında uzman 3 görsel sanatlar öğretmeni tarafından ayrı ayrı incelenmiş, araştırmacılar tarafından önceden hazırlanmış temalar ve kodlar listesinden yararlanılarak resimlerin anlamlandırma ve betimlemeleri yapılarak sınıflandırılmıştır. Söz konusu temalara bulgular kısmında yer alan tablolarda yer verilmiştir. Analizi yapılan resimlerden 8.Sınıflar Sorumluluk Mozaik Resim Panosu, 7.Sınıflar Sorumluluk Mozaik Resim Panosu, 6.Sınıflar Sorumluluk Mozaik Resim Panosu ve 5.Sınıflar Sorumluluk Mozaik Resim Panosu olmak üzere toplam 4 adet mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Araştırmacılar birlikte çalışarak içerik analizi için temalar ve kodlar belirlemiş ve listelemiştir. Bu listedeki temalar ve kodlar tablo haline getirilmiş ve oluşturulan bu tablolardaki veriler araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde öğrenciler tarafından yapılan resimlerin incelenip analiz edilmesi sonucu ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın bulguları, her sınıf düzeyine (5, 6, 7, 8. sınıflar) ait sorumluluk değerine ilişkin temaları ve kodları ve bunların dağılımlarını içeren bir tablo ile sunulmuştur. Tablolardaki sayısal veriler araştırmacılar tarafından, araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilip yorumlanmıştır.

5. Sınıf düzeyinden araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili resimlerinden 1 mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Bu panodaki resimler analiz edilmiş ve temalar ve kodlar belirlenmiştir. Belirlenen 5 tema ve 14 kod, Tablo 1 ile ortaya konulmuştur:

Tablo 1 – 5. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Değeriyle İlgili Yaptıkları Mozaik Panonun Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar, Kodlar ve Dağılımları

Temalar	Kodlar	f	%
Dini sorumluluk	Namaz kılmak	4	13.32
Bireysel sorumluluk	Odayı toplamak	4	13.32
Bireysel sorumluluk	Yatağını toplamak	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Ödev yapmak	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Okula vaktinde gitmek	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Diş fırçalama, duş alma, el yıkama	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Geri dönüşüm	5	16.75
Doğaya karşı sorumluluk	Su tasarrufu	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Temizlik	3	9.99
Doğaya karşı sorumluluk	Çiçek dikmek ve sulamak	3	9.99
Doğaya karşı sorumluluk	Ağaç dikmek	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Temizlik, yere çöp atmamak	3	9.99
Hayvanlara karşı sorumluluk	Kediyi ağaçtan indirmek	1	3.33
Aileye karşı sorumluluk	Sofranın kurulmasına yardım etmek	1	3.33
Toplam		30	100

Tablo 1'e göre 5.sınıf öğrencileri sorumluluk değerini en çok geri dönüşüm koduyla ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 5.sınıf öğrencilerinin % 16.75'i resimlerinde sorumluluk değerini bu kod ile ifade etmiştir. Sorumluluk değerini öğrencilerin % 13.32'si namaz kılmak , % 13.32'si odayı toplamak, % 9.99'u temizlik, % 9.99'u çiçek dikmek ve sulamak ve % 9.99'u da temizlik, yere çöp atmamak koduyla ifade etmişlerdir.

Ayrıca % 3.33'lük oranlar ile öğrenciler sorumluluk değerini yatağını toplamak, ödev yapmak, okula vaktinde gitmek, diş fırçalama, duş alma, el yıkama, su tasarrufu, ağaç dikmek, kediyi ağaçtan indirmek ve sofranın kurulmasına yardım etmek gibi çeşitli kodlarla ifade etmişlerdir.

5. sınıf düzeyinde araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili yapmış oldukları 30 resim çalışmasının analizi sonucu belirlenen 14 kodun, temalar üzerindeki dağılımı incelendiğinde, öğrencilerden 16'sının doğaya sorumluluk temasını, 8'inin bireysel sorumluluk temasını, 4'ünün dini sorumluluk temasını, 1'inin aileye karşı sorumluluk temasını ve 1'inin ise hayvanlara karşı sorumluluk temasını önemsemediği ve resimlerinde işlediği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin topluma karşı sorumluluk teması ile ilgili hiç resim yapmadıkları görülmektedir. Bu durumun bu yaştaki öğrencilerin toplumsal işleyiş ile ilgili yeterince tecrübe sahibi olmadıklarından dolayı olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin yarısından fazlasının doğaya karşı sorumluluk temasını önemseyip resmetmesi, bulundukları yaş aralığının bir özelliği olarak, doğaya karşı saf ve temiz duygular beslemelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca bu sınıf düzeyi öğrencilerinin resimlerindeki temalar ve kodlar, öğrencilerin sorumluluk duygusunu gerçek yaşam durumlarıyla ifade ettiklerini göstermektedir.

6. Sınıf düzeyinden araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili resimlerinden 1 mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Bu panodaki resimler analiz edilmiş ve temalar ve kodlar belirlenmiştir. Belirlenen 6 tema ve 18 kod, Tablo 2 ile ortaya konulmuştur:

Tablo 2 – 6. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Değeriyle İlgili Yaptıkları Mozaik Panonun Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar, Kodlar ve Dağılımları

Temalar	Kodlar	f	%
Doğaya karşı sorumluluk	Geri dönüşüm	2	6.66
Doğaya karşı sorumluluk	Temizlik	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Ağaç sulamak	3	9.99
Doğaya karşı sorumluluk	Yere çöp atmamak	3	9.99
Doğaya karşı sorumluluk	Su tasarrufu	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Ormanları korumak	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Odayı toplamak	4	13.42
Bireysel sorumluluk	Ödev yapmak	2	6.66
Bireysel sorumluluk	Ders çalışmak	1	3.33
Dini sorumluluk	Kuran okumak	1	3.33
Dini sorumluluk	Namaz kılmak	3	9.99
Topluma karşı sorumluluk	Engellilere yardım etmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Ödünç eşyaya zarar vermemek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Yaşlılara yardım etmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Sınıfı temizlemek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Ambulans çağırmak	1	3.33
Aileye karşı sorumluluk	Anneye yardım etmek	1	3.33
Hayvanlara karşı sorumluluk	Onlara iyi davranmak	2	6.66
Toplam		30	100

Tablo 2’ye göre 6.sınıf öğrencileri sorumluluk değerini en çok odayı toplamak koduyla ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 6.sınıf öğrencilerinin % 13.42’si resimlerinde sorumluluk değerini bu kod ile ifade etmişlerdir. Sorumluluk değerini öğrencilerin % 9.99’u namaz kılmak, % 9.99’u ağaç sulamak , % 9.99’u yere çöp atmamak , % 6.66’sı geri dönüşüm, % 6.66’sı ödev yapmak ve % 6.66’sı da hayvanlara iyi davranmak koduyla ifade etmişlerdir.

Ayrıca % 3.33’lük oranlar ile öğrenciler sorumluluk değerini temizlik, su tasarrufu, ders çalışmak, kuran okumak, engellilere yardım etmek, ödünç eşyaya zarar vermemek, yaşlılara yardım etmek, sınıfı temizlemek, ambulans çağırmak ve anneye yardım etmek gibi çeşitli kodlarla ifade etmişlerdir.

6. sınıf düzeyinde araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili yapmış oldukları 30 resim çalışmasının analizi sonucu belirlenen 18 kodun, temalar üzerindeki dağılımı incelendiğinde, öğrencilerden 11’inin doğaya karşı sorumluluk temasını, 7’sinin bireysel sorumluluk temasını, 4’ünün dini sorumluluk temasını, 1’inin aileye karşı sorumluluk temasını, 2’sinin hayvanlara karşı sorumluluk temasını ve 5’inin ise topluma karşı sorumluluk temasını önemsedığı ve resimlerinde işlediği anlaşılmaktadır.

Topluma karşı sorumluluk temasının işlenmesi öğrencilerin 5.sınıf öğrencilerine kıyasla 1 yaş daha büyüdüklerini ve doğal olarak 5. sınıf öğrencilerine kıyasla topluma daha çok karıştıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. 30 öğrenciden 11’inin doğaya karşı sorumluluk temasını işlemesi, 5. Sınıf öğrencilerinin verileriyle paralellik göstermektedir. Bu durumun yaşlarının birbirine yakın olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

7. Sınıf düzeyinden araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili resimlerinden 1 mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Bu panodaki resimler analiz edilmiş ve temalar ve kodlar belirlenmiştir. Belirlenen 5 tema ve 16 kod, Tablo 3 ile ortaya konulmuştur:

Tablo 3 – 7. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Değeriyle İlgili Yaptıkları Mozaik Panonun Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar, Kodlar ve Dağılımları

Temalar	Kodlar	f	%
Aileye karşı sorumluluk	Anneye yardım etmek	3	9.99
Aileye karşı sorumluluk	Tutumlu olmak	1	3.33
Aileye karşı sorumluluk	Anne-babaya saygı	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Ödev yapmak	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Okula gitmek	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Odayı toplamak	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Yatağı toplamak	3	9.99
Bireysel sorumluluk	Temiz olmak	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Ağaç dikmek	2	6.66
Doğaya karşı sorumluluk	Enerji tasarrufu	2	6.66
Doğaya karşı sorumluluk	Geri dönüşüm	2	6.66
Doğaya karşı sorumluluk	Yere çöp atmamak	3	9.99
Topluma karşı sorumluluk	Askere gitmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Engellilere yardım etmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Yaşlılara yardım etmek	3	9.99
Hayvanlara karşı sorumluluk	Onları sevmek	4	13.42
Toplam		30	100

Tablo 3'e göre 7.sınıf öğrencileri sorumluluk değerini en çok hayvanları sevmek koduyla ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 7.sınıf öğrencilerinin % 13.42'si resimlerinde sorumluluk değerini bu kod ile ifade etmişlerdir. Sorumluluk değerini öğrencilerin % 9.99'u anneye yardım etmek, 9.99'u yatağı toplamak, % 9.99'u yere çöp atmamak, % 9.99'u yaşlılara yardım etmek, % 6.66'sı ağaç dikmek, % 6.66'sı enerji tasarrufu ve % 6.66'sı da geri dönüşüm koduyla ifade etmişlerdir.

Ayrıca % 3.33'lük oranlar ile öğrenciler sorumluluk değerini tutumlu olmak, anne-babaya saygı, ödev yapmak, okula gitmek, odayı toplamak, temiz olmak, askere gitmek engellilere yardım etmek gibi çeşitli kodlar ile ifade etmişlerdir.

7. sınıf düzeyinde araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili yapmış oldukları 30 resim çalışmasının analizi sonucu belirlenen 16 kodun, temalar üzerindeki dağılımı incelendiğinde, öğrencilerden 9'unun doğaya karşı sorumluluk temasını, 7'sinin bireysel sorumluluk temasını, 4'ünün hayvanlara karşı sorumluluk temasını, 5'inin topluma karşı sorumluluk temasını ve 5'inin de aileye karşı sorumluluk temasını önemsendiği ve resimlerinde işlediği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin dini sorumluluk teması ile ilgili hiç resim yapmadıkları görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin ergenliğe geçişteki duygu karışıklığından kaynaklandığı düşünülebilir. Öte yandan doğaya karşı sorumluluk temasını işleyenlerin sayısında bir azalma yaşanırken topluma karşı sorumluluk temasını işleyenlerin sayısı aynı kalmıştır. Bu durumun öğrencilerin bulundukları yaş döneminin özellikleriyle ilişkili olabileceği öngörülmektedir.

8. Sınıf düzeyinden araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili resimlerinden 1 mozaik resim panosu oluşturulmuştur. Bu panodaki resimler analiz edilmiş ve temalar ve kodlar belirlenmiştir. Belirlenen 6 tema ve 14 kod, Tablo 4 ile ortaya konulmuştur:

Tablo 4 – 8. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Değeriyle İlgili Yaptıkları Mozaik Panonun Analizi Sonucu Ortaya Çıkan Temalar, Kodlar ve Dağılımları

Temalar	Kodlar	f	%
Dini sorumluluk	Namaz kılmak	4	13.32
Bireysel sorumluluk	Ödev yapmak	5	16.75
Bireysel sorumluluk	Okula gitmek	1	3.33
Bireysel sorumluluk	Odayı toplamak	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Doğayı korumak	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Temizlik	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Su tasarrufu	4	13.32
Doğaya karşı sorumluluk	Yere çöp atmamak	4	13.32
Doğaya karşı sorumluluk	Çiçek dikmek ve sulamak	1	3.33
Doğaya karşı sorumluluk	Ormanları korumak	2	6.66
Hayvanlara karşı sorumluluk	Onları beslemek	2	6.66
Aileye karşı sorumluluk	Anneye yardım etmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Engellilere yardım etmek	1	3.33
Topluma karşı sorumluluk	Trafik kurallarına uymak	2	6.66
Toplam		30	100

Tablo 4'e göre 8.sınıf öğrencileri sorumluluk değerini en çok ödev yapmak koduyla ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 8.sınıf öğrencilerinin % 16.75'i resimlerinde sorumluluk değerini bu kod ile ifade etmişlerdir. Bu durumun öğrencilerin LGS'ye hazırlanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sorumluluk değerini öğrencilerin % 13.32'si namaz kılmak, % 13.32'si su tasarrufu, % 13.32'si yere çöp atmamak, % 6.66'sı ormanları korumak, % 6.66'sı hayvanları beslemek ve % 6.66'sı da trafik kurallarına uymak koduyla ifade etmişlerdir.

Ayrıca % 3.33'lük oranlar ile öğrenciler sorumluluk değerini okula gitmek, odayı toplamak, doğayı korumak, temizlik, çiçek dikmek ve sulamak, anneye yardım etmek ve engellilere yardım etmek gibi çeşitli kodlarla ifade etmişlerdir.

8. sınıf düzeyinde araştırmaya katılan 30 öğrencinin sorumluluk değeriyle ilgili yapmış oldukları 30 resim çalışmasının analizi sonucu belirlenen 14 kodun, temalar üzerindeki dağılımı incelendiğinde, öğrencilerden 13'ünün doğaya karşı sorumluluk temasını, 7'sinin bireysel sorumluluk temasını, 4'ünün dini sorumluluk temasını, 1'inin aileye karşı sorumluluk temasını, 3'ünün topluma karşı sorumluluk temasını ve 2'sinin ise hayvanlara karşı sorumluluk temasını önemseydiği ve resimlerinde işlediği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin tüm alanlarla ilgili sorumlulukları dengeli bir şekilde resimlerinde yansıttıkları görülmektedir. Bu düzey öğrencileri, sınava hazırlanmanın olgunlaştırdığı bir ruh haliyle, biraz daha yetişkinliğe yaklaştıkları bir yaş durumuyla ve ergenlikteki duygu zenginliğiyle sorumluluk değerini önceki 3 sınıf/yaş düzeyinden daha ciddi bir şekilde ele almış, önemsemiş ve resimlerinde işlemişlerdir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim programlarının öncelikli hedefi öğrencileri sağlıklı ve huzurlu bir şekilde hayata hazırlamak ve ileride karşılaşılabilecekleri normal durumları ve problem durumlarını sağlıklı bir şekilde karşılayabilmeleri için onlara gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Değerler eğitiminin genel amacı ise dengeli, duyarlı, hoşgörülü, karakter sahibi ve bu anlamda sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Genel eğitimin vazgeçilmez bir parçası olan değerler eğitimi sadece bireyler açısından değil toplum ve ülke açısından da çok önem verilmesi gereken olgulardan biridir. Değerler eğitimi farklı etkinlikler ve farklı çalışmalar ile uygulanabilecek özelliklere

sahiptir. Ancak uygulamada unutulmaması gereken husus şudur ki, değerler yaparak yaşayarak öğretilir ve hayatın akışı sürecinde öğrenilebilir. Bir başka deyişle değerler eğitimi için kaliteli ve yeterli rol modellerin varlığı olmazsa olmaz bir durumdur. Çünkü ailede ve okulda teorik olarak öğrenilen değerler eğitimi kavramları, iyi yaşam örnekleri ve canlı model davranışlar ile desteklenmezse o değer öğrenilmemiş ve kazanılmamış olur.

Değerler eğitiminin teorik boyutunun öğrenildiği ve doğru rol model davranışlarla pekiştirildiği okullarda değerler eğitimi sadece bir ders olarak değil bütün dersleri kapsayacak şekilde verilmelidir ki ne kadar önemli olduğu anlaşılsın ve öğrenci üzerinde bir bütün halinde etki yaparak doğru davranışları pekiştirilebilsin. Bu çalışmada görsel sanatlar dersi kapsamında mozaik resim uygulaması yoluyla, ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değerine ilişkin algılarını incelemek hedeflenmiştir. Sorumluluk değeriyle ve diğer değerler eğitimi kavramlarıyla ilgili başka çalışmalar da mevcuttur. Yaşaroğlu ve Biçer'in (2020) ilkököl öğrencilerinin kök değerlere ilişkin metaforik algıları üzerine yaptıkları çalışmada, öğrencilerin sorumluluk kavramını, her gün görevleri yapmak, sorumluluklarını yerine getirmek, odaları düzgün kullanmak davranışlarıyla ilişkilendirerek ifade ettikleri görülmektedir. Bitir ve Duran'ın (2020) ilkököl öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları üzerine yaptıkları araştırma çalışmasında ise öğrencilerin sorumluluk kavramına, vazife ve görev anlamlarını yükledikleri anlaşılmaktadır. Sapsağlam'ın (2017) okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi: sorumluluk değeri örneği başlıklı araştırma çalışmasında, öğrencilerin sorumluluk değeri hakkında doğru algıları sahip oldukları ve çizdikleri resimlerle sorumluluk değerini, ağaç bakımı yapmak, annesine yardım etmek, oyuncaklarını toplamak, sağlıklı beslenmek, odasını toplamak, gereksiz zamanlarda lamba, musluk ve televizyonu kapatma vb. davranışlar ile ilişkilendirerek gösterdikleri anlaşılmaktadır. Okçu ve Pilatin'in (2018) ortaokul öğrencilerinin sabır değeri ile ilgili algılarının resim yoluyla değerlendirilmesi başlıklı çalışmasında, öğrencilerin sabır değerini resimlerinde işlerken, tıpkı bu çalışmada olduğu gibi, ilgili değeri gerçek yaşamdan kesitler ve sahneler ile resimlerinde gösterdikleri belirtilmiştir.

Bu çalışmanın bulguları olarak karşımıza çıkan, katılımcı öğrencilerin, bireysel ve toplumsal sorumluluğu ifade eden anlatımlarla birlikte, ağaç dikmek, sokak hayvanlarına sahip çıkmak ve doğal enerji kaynaklarını tasarruflu kullanmak gibi doğaya karşı olan sorumluluğu ifade eden tutum ve davranışları sorumluluk kavramına dahil etmeleri ayrı bir güzellik olarak düşünülebilir. Bu araştırmanın bulgularının ve sonuçlarının yukarıda sayılan benzer çalışmaların sonuç ve bulgularıyla paralellik azettiği görülmektedir.

Bu çalışmada görsel sanatlar dersinde değerler eğitimine ilişkin farklı bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Görsel sanatlar eğitimi kapsamında farklı bir değerler eğitimi etkinliği, mozaik resim uygulaması, görsel sanatlar dersinde de değerler eğitiminin yapılabileceğini göstermiştir. Değerler eğitimi açısından diğer derslere nazaran özgün ve farklı uygulama imkânlarıyla dikkat çekici bir ders olan görsel sanatlar dersinde gerçekleştirilen mozaik resim uygulamasında, öğrencilerin araştırma sürecinde, sorumluluk değeri konusunda bilgi edinmek için bir arayışta oldukları ve bu anlamda olması gereken doğru davranışlar konusunda birbirlerini bilgilendirdikleri ve uyardıkları gözlemlenmiştir. Sorumluluk değerini yazı olmadan görsel bir dille gösterme yani bu değeri görselleştirme sürecinde ise bu değeri kodlayıp özümledikleri ve pekiştirdikleri gözlenmiştir. Sorumluluk değerini farklı ve benzer yönleriyle ve gerçek hayattan sahneler ile yansıtan resim çalışmaları yaptıkları için öğrencilerin bu değerlere ilişkin doğru algılara sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Değerler eğitimindeki 10 kök değerden biri olan sorumluluk değeriyle ilgili yapılan bu çalışmanın benzerlerinin, diğer kök değerler için de yapılabileceği araştırmacılara önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ahi, B., Cingi, M. A., & Kıldan, A. O. (2016). 48-60 Aylık çocukların öğretmen kavramına yönelik algılarının çizimler aracılığıyla incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(1), 77-90.
- Akdoğan, Y. (2019). *İlkokul görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansımaları üzerine durum çalışması*, Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alakuş, A.O., Mercin, L., Ayaydın, A., Vural, D. Ü., Tuna, S. ve Yılmaz, M. G. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*, Pegem Akademi Yayınları.
- Bitir, T. & Duran, E. (2020). İlkokul öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları. *Hacettepe University Journal of Education, (Erken Görünüm)*, 1-19.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. B., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem A Yayıncılık.
- Corbetta, P. (2003). Social research: Theory, methods and techniques. *Thousand Oaks: Sage*.
- Çabuk, B., Teke, N. & Baş, T. (2020). Çocukların kitaplardaki doğal çevre davranışlarına yönelik algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53 (3), 953-992.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. Ötüken Neşriyat.
- Hiçyılmaz, Y. (2020b). Investigation of game perceptions of elementary school students through the pictures they draw in the context of social Powers. *Cypriot Journal of Educational Sciences* 15 (2) 369-385.
- Hiçyılmaz, Y. (2020a) 8. sınıf öğrencilerinin ideal okula ilişkin algılarının çiz ve yaz yöntemi ile hayal gücü tipolojisi bağlamında incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 39(3), 304-315.
- Hiçyılmaz, Y., İnci, M. A., Seven, S. (2015). 7-10 yaş grubu çocukların şiddet algılarının resimler aracılığı ile sosyal güçler bağlamında değerlendirilmesi”, *Turkish Studies*, 10(15): 503-518.
- Huss, E., & Cwikel, J. (2005). Researching creations: applying arts-based research to bedouin women’s drawings. *International Journal of Qualitative Methods*, 4 (4), 1-16.
- Karademir, A. ve Demirel, B. (2020). 48-69 Aylık çocukların çizimlerinde “öğretmen”: bir metafor çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 189-201.
- Mercin, L. & Diksoy, İ. (2017). *Değerler eğitiminde görsel sanatların yeri. küreselleşen dünyada eğitim*. Pegem Akademi.
- Okçu, D. & Pilatin U. (2018). Ortaokul öğrencilerinin sabır değeri ile ilgili algılarının resim yoluyla değerlendirilmesi. *Batman İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi, Cilt 2, Sayı 1*, 102-113.
- Sapsağlam, Ö. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi: sorumluluk değeri örneği. *TED Eğitim ve Bilim Dergisi. Cilt 42, Sayı 189*, 287-303.

- Savin, M., Wimpenny B. and K. (2014). A practical guide to arts-related research, *Sense Publishers*, 2014:1
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- Taymur, N. (2019). *Güncellenen görsel sanatlar dersi öğretim programının değerler eğitimine ilişkin kavramları öğretmedeki etkisi üzerine öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük (8. bs)*. Türk Dil Kurumu.
- Yalçın, M., & Erginer, A. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul müdürü algılarına ilişkin yaptıkları çizimler. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 270-285.
- Yaşaroğlu, C. & Biçer, R. (2020). İlkokul öğrencilerinin kök değerlere ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(52), 996-1005.
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

In our world, which is developing at a dizzying pace and changing with technological opportunities, humanity is gradually moving away from its essence, neglecting its spiritual values, and therefore the new generation is growing up without these human values belonging to its essence. Children learn the knowledge and skills about life by imitating the words and behaviors of their parents from an early age, as well as the values that are the subject of values education. However, the correct and complete learning of these learned values according to universal moral principles, their assimilation and transformation into behavior, and more importantly, their continuation in all conditions and environments requires a serious educational process.

In this research study, which was carried out according to the art-based research design in the qualitative research category, it was aimed to examine the perceptions of secondary school students about the value of responsibility through the application of mosaic painting. This research study was carried out in the central district of Batman, in the fall semester of the 2018-2019 academic year, with the participation of 120 students at Abdulcelil Candan Imam Hatip Secondary School. During the implementation phase of the research, 4 mosaic picture boards consisting of a total of 120 pictures, on which the value of responsibility was processed, were made by the participating students.

The pictures on the mosaic painting boards were examined separately by the researchers and 3 visual arts teachers who are experts in their fields, and they were classified using the pre-prepared themes and codes list. The pictures made in the research were analyzed by content analysis method. The themes and codes in the list prepared by the researchers for content analysis were tabulated and the data in these tables were interpreted by the researchers. It was concluded that the students had correct perceptions about these values, as they made painting works that reflect the value of responsibility with different and similar aspects. It has been suggested to the researchers that the similar studies of this study on responsibility value, which is one of the 10 root values in values education, can be done for other root values as well.

A different values education activity within the scope of visual arts education: mosaic painting application has shown that values education can also be done in visual arts class. The fact that there are not enough studies on values education activities carried out within the scope of visual arts education makes this study valuable and important.

In the mosaic painting application, which is carried out in the visual arts lesson, which is a remarkable lesson with original and different application opportunities in terms of values education compared to other lessons, the students are in a search for information about the value of responsibility they are interested in during the study, they bring the value of responsibility to the agenda in the classroom environment at every opportunity and in this sense. It has been observed that they inform and warn each other about the correct behaviors that should be done. In the process of showing the values education concepts in a visual language without writing, that is, in the process of visualizing the concepts, it was concluded that they encoded and reinforced the value of responsibility.

EKLER

Etkinlikte Yaptırılan Mozaik Resim Panoları

Resim 1 5. Sınıf Sorumluluk Konulu Mozaik Resim Panosu

Resim 2 6. Sınıf Sorumluluk Konulu Mozaik Resim Panosu

Resim 3 7. Sınıf Sorumluluk Konulu Mozaik Resim Panosu

Giyilebilir Sanatta Alternatif Malzemeler ve Seramik Kullanımı³

Özet

Bu çalışmada 1960 sonrası tekstil ve moda alanında ortaya çıkan ve giderek farklı disiplinlere ait sanatçılar tarafından benimsenen “Giyilebilir Sanat” hareketi tanımlanmakta ve bu hareketin hazırlayıcı unsurları 19. yüzyıldan başlayarak tarihsel süreçte ele alınmaktadır. Giyilebilir sanat, başlangıçta sadece tekstil malzemeleri ve teknikleri ile gelişim göstermiş, endüstri devriminden sonra yaşanan teknolojik gelişmeler ve sanatsal değişimlerin de etkisiyle tesir alanını genişletmiştir.

Sanatın anlam değiştirdiği, bir araç olmaktan çıkıp amaç haline dönüştüğü, soyutlamanın ön plana çıktığı modernizm ile sanat anlayışları boyut değiştirmiş, kalıplaşmış bakış açıları da kırılmaya başlamıştır. Sanatçılar için geleneksel malzemeler önceliklerini kaybetmeye başlamış, eserlerini üretmek için farklı malzemelere (cam, kâğıt, kemik, et, tel, ahşap) yönelerek, kendilerini ifade etmede sınırları zorlayarak daha özgün işler ortaya koymaya başlamışlardır. Birçok sanatçı tarafından kullanılmaya başlanan bu alternatif malzemeler, giyilebilir sanat alanında da kendini göstermiştir. Giyilebilir sanatta malzeme çeşitliliği başlığı altında, sanatçıların alternatif malzemelerle ürettikleri giyilebilir sanat örnekleri sunulmuştur.

Sanatçılar giyilebilir sanat eserleri üretiminde seramik malzemesinden de yararlanmışlardır. Seramik, yapısı itibarıyla kumaşa benzemeyen sert ve kırılğan bir malzemedir. Buna karşın özgün giyim tasarımlarında tercih edilmiş ve modaya farklı bakış açıları getirmenin yanı sıra modern seramik sanatı için de yeni biçim önerileri sunmuştur. Giyilebilir Sanatta Seramik Malzeme Kullanımı başlıklı bölümde de seramik sanatçılarının seramik malzemeler kullanarak tasarladıkları giyilebilir sanat örneklerine yer verilmiştir.

Çalışmanın amacı; giyilebilir sanatın gelişimini takip ederken, giyilebilir sanat eserlerinin üretilmesinde farklı malzemelerin kullanımını, bu alanda faaliyet gösteren sanatçıları ve eserlerini örnekleme. Çalışmada giyilebilir sanatın tanımı, tarihçesi, giyilebilir sanat eserlerinde kullanılan farklı malzemeler ve seramik malzemenin giyilebilir sanattaki örneklerine yer verilmiştir. Seramik malzemenin giyilebilir sanatta kullanılması ve seramiklerde kullanılan motiflerle seramik görüntünün giysilere aktarılması da bu araştırmada ele alınan unsurlardan biridir.

Anahtar Kelimeler: Giyilebilir sanat, moda, tasarım, alternatif malzeme, seramik malzeme

¹ Sanatta yeterlilik öğrencisi. Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tasarım Çalışmaları, ebrucaganarslan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4322-6339

²Doç. Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, ezgi.gokce@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3900-1804

³Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50 Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Use of Alternative Materials and Ceramics in Wearable Art

Abstract

In this study, the "Wearable Art" movement, which emerged in the field of textile and fashion after 1960 and gradually adopted by artists from different disciplines, is defined and the preparatory elements of the movement are discussed in the historical process starting from the 19th century. Wearable art initially developed only with textile materials and techniques, and expanded its sphere of influence with the effect of technological developments and artistic changes after the industrial revolution.

With modernism, traditional materials lost their priority, artists started to produce more original works with using different materials to produce their works. These alternative materials, which have been used by many artists, have created examples in wearable art. Under the title of material diversity in wearable art, examples of wearable art produced by artists with alternative materials are presented.

Artists have also benefited from ceramic materials in the production of wearable works of art. Ceramic is a hard material that doesn't resemble fabric in terms of its structure. On the other hand, it was preferred in original clothing designs, and besides bringing different perspectives to fashion, it also offered new style suggestions for modern ceramic art. In the section titled Use of Ceramic Materials in Wearable Art, examples of wearable art designed by ceramic artists using ceramic materials are included.

The aim of the study is to follow the development of wearable art and to exemplify the use of different materials in the production of wearable art in this field. In the study, the definition of wearable art, its history, different materials and examples of ceramic materials in wearable art are included. The use of ceramic material in wearable art and the transfer of the ceramic image to the clothes with the motifs used in ceramics is one of the elements discussed in this research.

Key words: Wearable art, fashion, design, alternative materials, ceramic material.

GİRİŞ

Giyinme, insanın en temel ihtiyaçları arasında yer alır. Bir yandan doğa ve iklim koşullarından koruyucu bir işleve sahipken, öte yandan kültürel, sosyal, ekonomik ve hatta politik simge değeri de taşır. Bu nedenle giyim/giyinme çok boyutlu ve çok yönlü bir kavram/faaliyettir.

Toplumsal yaşamın pek çok boyutuyla ilişkisinin yanında giyimle de yakından irtibatlı olan bir başka kavram da modadır. Moda kavramı Latince "modus"tan türemiştir "sınırlanamayan" ya da "oluşmayan sınır" anlamına gelmektedir (Alpat, 2019, s.198; Martinez, 2012, s. 166). Bu anlamda moda klasik, bilinen, alışılmış ve geleneksel sınırları aşan, bu yönüyle de sanat ve tasarım alanlarıyla ilişkili bir etkinliktir. Doğal olarak her tasarım sanatsal bir nitelik taşımaz. Tasarım tüketicinin talebine göre yön alırken, sanat eseri ise eseri ortaya koyan kişinin tüm deneyimini, aktarmak istediklerinin yorumunu izleyenlere bıraktığı faaliyettir (Alpat, 2019, s. 198). Cassierer de (1997, s. 199-200) sanatla ilgili değerlendirmesinde, gündelik yaşantımızda olayları nedensellik ve amaçsallık ilkelerine göre birbirine bağladığımızı vurguladıktan sonra sanatın "bize sadece objeleri kavramsallaştırmayı veya kullanmayı değil, onları imgelemde canlandırmayı da" öğrettiğini vurgulamaktadır. Cassierer'e göre sanat "bize gerçekliğin daha zengin, daha canlı ve renkli imgesini ve gerçekliğin biçimsel yapısı içinde daha derin bir görüş gücünü" kazandırır. Bu çerçevede giyimin pek çok boyutunun yanı sıra sanatla ilişkisine ayrı bir yer vermek önem taşımaktadır.

Tarihsel süreçte giyilebilir sanatın gelişimini takip ederken giyilebilir sanat eserlerinin üretilmesinde tekstil dışı malzemelerin kullanımını, bu alanda faaliyet gösteren sanatçıları ve eserlerini örneklemektir. Çalışmada giyilebilir sanatın tanımı, tarihçesi, giyilebilir sanat eserlerinde kullanılan farklı malzemeler ve seramik malzemenin giyilebilir sanattaki örneklerine yer verilmiştir

YÖNTEM

Literatür tarama yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada, giyilebilir sanat ve giyilebilir sanatta kullanılan malzemeler sanatçıların eserleri ile ele alınmış ve seramik malzeme kullanımı değerlendirilmiştir. Araştırmada; giyilebilir sanatta, seramik malzemenin doğrudan kullanımı ile seramik yüzeylerden kumaş yüzeylere desenlerin aktarılması ile oluşan etkiler örneklendirilmiştir.

Giyilebilir Sanat

“Giyilebilir sanat” çok geniş bir alanda varlığını göstermekte ve sanatsal kaygı ile üretilmekte olup moda, sanat ve zanaatın kombinasyonundan oluşan sanatsal bir faaliyettir (URL-1). Qurashi’ye göre de (2021, s. 56) giyilebilir sanat; ciddi, benzersiz bir sanatsal yaratım olarak kabul edilebilen ve estetik kaygıları olan, güzel aynı zamanda etkileyici sanat eserleri olarak değerlendirilen, el yapımı, bireysel olarak tasarlanmış giysi veya mücevher parçalarını ifade eder.

Leventon da giyilebilir sanatın sanatsal bağlamına değinmiş, performans sanatı ve kavramsal sanatla ilişkili olduğunu ileri sürmüştür (Bayburtlu, 2015, s. 68). Dönem dönem sanat ile moda arasındaki ilişkide yakınlaşma veya ayrı düşme yaşanmıştır. 1950’ler performans sanatının ortaya çıkışı ve moda ile sanat arasındaki yakınlaşmanın yaşandığı dönemlerden biridir. Performans sanatçıları eylemlerinin bir parçası olarak tasarladıkları kostümleri farklı şekillerde sergilemekte ya da ürettiği kostümü sanat nesnesi olarak görmekte ve ona kimlik vermektedirler (Günay, 2012, s. 52).

Giyilebilir sanatın, ilk ortaya çıktığı tarihlerden itibaren “sanatsal” konumu tartışılmış olmakla birlikte günümüzde bu tartışmalar anlamını önemli ölçüde yitirmiştir (Günay, 2012, s. 51). “Kelime kökeninden de anlaşılacağı gibi giyilebilir olmak ve sanatsal değer ifade etmek, noktasında Giyilebilir Sanat, zaman içinde bir akım olmanın ve giyilebilme niteliğinin de ötesine geçerek estetik ve düşünsel temeli olan anlayışların tümünde konumlanabilen giysileri kapsamına alarak bir kavram haline gelmiştir” (Bayburtlu, 2015, s.68).

Giyilebilir sanatın tarihine bakıldığında, pek çok yeni sanat akımının belirdiği 1960’ların sonlarında ortaya çıktığı ve 1970’lerde de yaygınlaştığı görülmektedir. Performans sanatının gelişmesine ve hippie ve sokak giyiminin yükselişine sahne olan bu on yıl toplumsal, siyasi ve kültürel çalkantılar, bireysel ifade ve vücut süslemesine yönelik keşifler için verimli bir zemin sunmuştur. Bu ortamda ortaya çıkan giyilebilir sanat, dikiş, örgü, dokuma gibi geleneksel tekniklerin yanı sıra sınırsız malzeme olanağı ve çok çeşitli üretim teknikleriyle gelişim sağlamıştır (Quarshi, 2021, s. 56; Ayata 2016, s.34).

1960’larda ortaya çıktığından bahsettiğimiz giyilebilir sanatın daha önceki dönemlerde sanatsal giysi (artistic dress) çalışmalarıyla bağlantılı olduğu düşünülebilir. Bu çerçevede giyilebilir sanatı daha geniş bir tarihsel çerçeveye oturtmak amacıyla sanatsal giysinin gelişimini ele almak uygun olacaktır.

Giyilebilir Sanatın Hazırlayıcıları

Sanatsal giysinin izlerini takip etmek için 19. yüzyıla bakıldığında karşımıza Pre-Raphaelite Brotherhood (Pre-Raphaelite Kardeşliği) çıkmaktadır. 1848’de İngiltere’de Kraliyet Akademisinde eğitim gören üç genç olan William Holman Hunt, John Everett Millais ve Dante Gabriel Rossetti’nin Akademinin eğitim sistemine başkaldırarak kurdukları bu grup sanatın ahlaki bir amaç da taşıması gerektiğini savunmuştur (Yaşdağ, 2017, s. 171). Grup, dönemin giyimi üzerinde eleştirel bir yaklaşım geliştirerek vücut parçalarının kat kat juponlarla kapatılmasına ya da

korselerle sıkıştırılmasına karşı çıkmış ve tarihi figürlerin gerçekçi tasvirlerini betimlemeyi hedeflemişlerdir. Ortaçağ ve Rönesans sanatından ilham alan Pre-Raphaelciler alternatif bir giyim hareketi oluşturmamışlar, daha çok bir model olarak hizmet etmişler ve kendilerinden sonraki giyim tarzlarını etkileyen bir duyarlılık sergilemişlerdir (URL-2).

Pre- Raphaelciler gibi Victoria İngiltere'sinin hacimli ve daraltıcı modasına tepkili olan bir diğer kişi de Art and Crafts hareketinin öncüsü William Morris'ti (URL-3). Arts And Craft hareketi, karamsar ve ağır bir tutumu olan Neo klasik ve Neo gotik tarza karşı Rönesans dönemi öncesinin daha sade ve mütevazı el yapımı geleneğine önyak olmuştur (Aşama ve Alpat, 2016, s. 78).

Eşzamanlı olarak Victoria elbise reform hareketi (rasyonel elbise hareketi) 1850'lerde 1. Dalga feminist hareketin içinde yer alan büyük ölçüde orta sınıf kadının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Kıyafet reformcuları, korsenin ve çemberin kullanmanın kibir tarafından harekete geçirildiğini ve sağlık açısından zararlı olduğunu öne sürdüler ve alternatif elbise yaratma çabaları ortaya çıktı. Korse yerine özgürleştirici bel veya serbest korsajı destekleyerek sağlık ve rahatlığı ön planda değerlendirdiler. Bu görüşün aksi görüşte olan 1870'lerin estetik hareketi ile bağlantılı bazı sanatçılar çağdaş moda ve sağlıktan öte kendine has zevkleri olduğunu savunarak itiraz ettiler (URL-4).

19. yüzyılın son çeyreğinde sanatçılar üzerinde Doğu sanatı bilhassa Japon baskılarının güçlü etkileri olmuştur. Kimono ve kaftan şeklindeki alternatif elbiseler sanatçılar için yaygın olan moda karşıtı form haline gelmektedir. James McNeill Whistler'in Bayan Frances Leylan 1873'de yaptığı tabloyu örnek verilebilir (Resim: 1). Elbise uzun kollu şifondan bir kaftan şeklinde ve Japon elbiselerinde erojen bölge olarak kabul edilen ensenin arkası genellikle ortaya çıkararak şekilde resmedilmiştir (URL-5).

Resim 1 Mrs F. R. Leyland, 'Symphony in Flesh-colour and pink', 1871-74

1880'lerde sanatsal elbise modada ana akım olarak kabul görmüştür. 1890'da Walter Crane, A. F. Liberty, G. F. Watts ve Henry Holiday tarafından "Sağlıklı ve Sanatsal Elbise Birliği" kurulmuştur. Art Nouveau ve modern sanatla ilişkili bir dizi sanatçı ve mimara göre bu girişimler iç ve dış mekanlar tasarlamaya yönelik sanatsal çabayla ilişkilidir (URL-6).

Resim 2 Henri van de Velde. Reception Dress. 1902

Yirminci yüzyılın başlarında ise geleneksel olmayan sanatsal kıyafetler kabul gördü. Sanatsal giysi giymek kullanıcıda pozitif bir ayrım yaratması anlamına gelebiliyordu. Bazı avangart ressamlar giysileri kinetik, görsel tabloların mükemmel biçimi olarak görerek, sanatsal ifade için moda ortamına yöneldi. Hatta bazıları moda evlerinde çalışmaya başladı (URL-7).

19. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar Bohemyanizmin merkezi olarak bilinen Greenwich Village 1910-20'ler boyunca avangart giyinmenin merkez üssü haline geldi. Korsesiz, düz, bol ve uzun elbiseler, bol ceketler ve kadınlar için kısa saçları içeren bohem ve alternatif moda ile eş anlamlı olarak algılandı. Greenwich Village sanatçılarının çalışmaları 1910'ların sonlarında ve 1920'lerde sanatsal elbise dekorasyonunun popüler bir biçimi haline gelen batik tekniğinin yeniden canlanmasıyla özellikle ilişkili görünmektedir (URL-8).

1930'larda dokuma sanatına yönelik ilginin yeniden artışı özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra tekstil sanatında canlanmaya sebep olmuştur. Almanya'da doğan Bauhaus okulunun (1919-1933) deneysel tekstil atölyelerinde yapılan özgün biçim arayışları sanatçıların ilgisini çekmiş ve bazı tasarımcılar dokuma tasarımları tekstil sanatına dönüştürmek için önemli katkılar sağlamıştır. Tekstil alanında büyük değişimler özellikle 1960'lı yıllarda Lozan Bienalleri sayesinde görülmeye başlanmıştır. Tekstil tasarımları iki boyuttan üç boyuta geçerek heykelsi bir görüntüye dönüşmüş, sergilenebilir bir nitelik kazanmaya başlamıştır (Arabalı, 2016, s. 1, 26). Bu aşamalar 1960'larda ortaya çıkan giyilebilir sanat hareketinin yolunu açmıştır.

Giyilebilir sanatın ortaya çıkışı geleneksel haute couture'un (özel tasarım) reddedilmesi ve performans sanatının gelişimi ile eşzamanlı olmuştur. Giyilebilir sanat üreticileri 19. Yüzyıl başlarındaki sanatsal elbise hareketlerinden kendilerini ayıran benzersiz kişisel giysi vizyonunu ifade etmeyi seçerken dönemlerinin modadaki evrensel eğilimleri etkilemeye çalışmamışlardır. Giyilebilir sanat hareketinin ana meselesi güzel sanatları zanaatten daha yüce gösteren sanatta geleneksel hiyerarşilerin reddi idi (URL-9).

1970'lerde giyilebilir sanatın en yaygın biçimlerinden biri kimonoydu. Kimono, keşfedildiği andan itibaren Batılı sanatçı ve tasarımcılar tarafından ilgi görmüş onlara esin kaynağı olmuştur (Bayburtlu, 2018, s. 57).

Giyilebilir Sanatta Alternatif Malzemeler ve Seramik Kullanımı

Giyilebilir sanatın kabul görmesi 1983 yılında American Craft Museum de düzenlenen dönüm noktası niteliğindeki "Art to Wear: New Handmade Clothing" sergisi ile olmuştur.

Giyilebilir Sanatta Malzeme Çeşitliliği

Giyilebilir sanat kavramı tekstil üzerinden doğmuş olmakla birlikte sanatçılar tarafından çok farklı malzemelerin kullanılması suretiyle genişlemiştir. Bu çerçevede seramik, cam, ahşap, taş, ışık, kemik, et vb. malzemelerden giyilebilir sanat eserleri üretmede yararlanılmıştır (Bayburtlu, 2015, s.73). Dale de (Akt. Yetmen, 2012, s. 77) giyilebilir sanat çalışmalarında “doğada var olan ve yaratımın amacını belirleyebilecek” çeşitli malzemelerin kullanılabilirliğini belirtmekte ve kumaşların yanı sıra ahşap, tel, plastik, cam, kurutulmuş çiçekler, kağıt gibi farklı her türlü malzemenin bu tasarımların yaratım süreçlerinde bütünleyici materyaller olacağını belirtmektedir. Bu bağlamda bahsedilen tüm bu malzemelerin bir tür tekstil materyali olarak ele alınarak giysiye dönüştürülmesi dikkate değer görülmektedir (Bayburtlu, 2015, s.73).

Örneğin sürrealist bir sanatçı olan Salvador Dali’nin “Aphrodisiac Jacket” adlı eseri, (Resim: 3-4) giyilebilir sanat objesi olarak değerlendirilebilir. Dali’nin, küçük nane likörü kadehleriyle bir kompozisyon oluşturduğu bu eserinde tekstil malzemesinin yanı sıra cam ürünü kullandığı görülmektedir (Toluyağ, 2018, s. 36; Bayburtlu, 2015, s. 156; Nas ve Şimşir, 2022, s. 415).

Resim 3 Salvador Dali, “Aphrodisiac Jacket”, 1936

Resim 4 Salvador Dali, “Aphrodisiac Jacket”, 1936

Pop Art akımının kurucusu olan Andy Warhol da giyilebilir sanat alanında eserler vermiştir. Warhol’un mesleki kariyerine dükkanların vitrinlerini düzenleme, ayakkabı çizimleri yapmakla başlamış olması, moda ve tekstil alanlarına yakın eserler vermesini kolaylaştırmıştır. Giysiler üzerine kendi yaptığı resimlerinden tasarımlar yapan Warhol’un bu alanlardaki ünlü eserlerinden ikisi Fragile elbisesi (1962) ve Brillo Box elbisesidir (1964) (Resim 5) (Karoğlu ve Şenel, 2012, s. 1437).

Resim 5 Andy Warhol, “Brillo Box” (1964) ve “Fragile” elbiseleri (1962)

Moda tasarımcısı Paco Rabanne malzeme olarak plastik plakalar, metal halkalar, alüminyum kumaş kullanarak moda alanında farklı bir yöntem denemiştir. 1964 yılında ilk olarak “12 Deneysel Elbise” adını verdiği bir koleksiyon hazırlamıştır ve bunu 1966 yılında “Çağdaş Malzemelerle 12 Giyilmez Elbise” adını verdiği bir haute couture koleksiyonu izlemiştir. Metal halkalarla birleştirilmiş kare ve dikdörtgen alüminyum plakalardan yapılmış olan bu heykelsi elbise (resim6) 12 giyilemez elbise adını verdiği koleksiyonun bir parçasıdır. Bu parçalar bir modacının elinden çıkmış gibi değil bir mühendis eseri gibi görülmüş ve kendisine Coco Chanel tarafından metal işçisi adı takılmıştır. Malzemenin yenilikçi yapısı ve alışılmamış kullanımı, 1960'ların avangart modasının keşifsel ve deneysel duyarlılığını özetler (URL-10).

Resim 6 Paco Rabanne, “Dress”, 1967

Tekstil malzemelerine farklı malzeme olanaklarını dahil eden, ilginç koleksiyonlarıyla ön plana çıkan Moda tasarımcısı Hüseyin Çağlayan moda tasarımlarında; kültür ve antropoloji etrafında kurgulanan anlatılardan yola çıkarak insan vücudu ve giysiyi teknoloji, bilim ve mimariyle bütünleştirmiştir. Sanatçı bu hikayeleri inşa etmek için sanatsal moda çalışmalarını enstalasyon, müzik ve sinema ile birleştirmektedir. Bu nedenle podyum defilelerinde genellikle moda değil performans olarak atıfta bulunmaktadır. Çağlayan'a göre bu algının sebebi, sunulan

giysilerin yenilikçi olması hatta “giyilebilir sanat “ olarak nitelendirilen ve yüksek performans gösteren koleksiyonlar olmasından kaynaklanmaktadır (URL-11).

Uçak elbise (Resim 7) adını verdiği çalışma Çağlayan’ın 2000 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda ilk kez sergilenen bir elbisedir. Özel olarak tasarlanmış bir kalıpta fiberglas ve reçine dökümünden oluşturulan kompozit bir malzemeden yapılmıştır. Pembe tül kütlesini ortaya çıkarmak için açılan yan ve arka kanatlara sahiptir. Kanatlar uzaktan kumanda ile mekanik olarak çalıştırılmaktadır (URL-12).

Resim 7 Hüseyin Çağlayan “Uçak Elbise”, 20

Hüseyin Çağlayan, koleksiyonlarını destekleyen temaların somut ifadeleri olan “anıtsal” giysileriyle de tanınırlık kazanmıştır. Resim 8’deki tasarımında sentetik, kâğıt benzeri bir malzeme kullanır. Çıkartma kitleri ve kişiselleştirmeyi teşvik eden talimatlarla satılan elbise, vücuda giyilebilir veya bir zarf şeklinde katlanıp posta yoluyla gönderilebilir. Çağlayan bu çalışmasında, tüketiciyi tasarım sürecinin ayrılmaz bir parçası haline getirerek yaratma eylemini genişletmeyi ve dönüşüm için olasılıklar sunmayı hedeflemiştir (URL-13).

Resim 8 Hüseyin Çağlayan “Mektup”, 1999

Hypnosis adını verdiği koleksiyonunu Anthony Howe’un dış mekandaki kinetik heykellerinden ilham alarak oluşturan Iris Van Harpen resim 9’daki tasarımıyla beden, mekan ve hareket ilişkisini ortaya koymuştur. Sanatçının bu koleksiyonu, sanki Howe’un kinetik heykellerinden süzülürcesine hipnotize edici bir etki yaratmaktadır. Sanatçı, Capriole koleksiyonundaki Skeleton Dress isimli tasarımında (Resim 10) ise insan bedeniyle zihni

Giyilebilir Sanatta Alternatif Malzemeler ve Seramik Kullanımı

arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarır. Van Harpen sadece insan bedenini giydirmekle kalmaz, beden ve zihni yeniden boyutlandırır (URL-14).

Resim 9 Iris Van Herpen, 2019.
Hypnosis koleksiyonu

Resim 10 Iris Van Herpen, 2011.
Capriole koleksiyonundan

1980'lerin Japon Yeni Dalgasının öncülerinden olan Yohji Yamamoto, batı kıyafetlerinin estetik ve teknik geleneklerini alt üst etmesiyle tanınır. Yamamoto'nun 1991 sonbahar/kış koleksiyonunun finalinde sunulan bu tasarım (Resim: 11) karaağaç parçalarının birbirine tutturulmalarıyla oluşturulmuş bir yelek, önde hilal şeklinde bir parça, bel kısmı siyah yünden oluşmuş bir korsaj ve ona tutturulan menteşeli ve cıvatalı ahşap panellerden oluşan koni şeklinde bir etekten meydana gelir (URL-15). Bu çalışmalarda ahşap gibi doğal materyallerin sertlik niteliklerinin yarattığı görsel imkânlar ve kavramsal yaklaşımlar bir araya getirilerek plastik etkiler yansıtılmıştır.

Resim 11 Yohji Yamamoto, "Vest and Skirt", 1991

Giyilebilir Sanatta Alternatif Malzemeler ve Seramik Kullanımı

Prag doğumlu Kanadalı sanatçı Jana Sterbak'ın "Flesh Dress for an Albino Anorectic (Albino Anorektik İçin Et Elbise)" (Resim 12) isimli eseri en çok tanınan eseridir. Lady Gaga tarafından 2010 MTV Müzik Video Ödülleri'nde popüler hale getirilmiştir. Sterbak'ın çalışmalarının en çarpıcı yanı, hareketin olasılıkları ve kısıtlamalarına, özellikle de dönüştürücü süreçlerin bedenlerimizin yapabileceklerini nasıl büyük ölçüde etkilediğine yönelik sürekli ilgi ve araştırmadır (URL-16). Dadaist sanata göndermede bulunan sanatçı çalışmasında beden ölümüne vurgu yaparken, ürettiği eser performans sanatına örnek gösterilebilir.

Resim 12 Jana Sterbak, "Flesh Dress for an Albino Anorectic" , 1987

Heykeltraş olan Ivano Vitali, performans sanatı da dâhil olmak üzere başka sanat dallarında da üretim yapan bir İtalyan sanatçıdır 1955 yılından itibaren geleneksel malzemeleri kullanmayı bırakarak eserlerini üretmek için sadece atık kâğıtları seçer. Aynı zamanda bir ekolojisttir. Sanatçı, bu sayede "küresel sanata sıfır etki" yaptığını belirtmektedir ve geri dönüştürülmüş sanat eserlerini yaratırken herhangi bir yapıştırıcı, boya veya benzeri bir şey kullanmamaktadır. Kendisinin başlıca sanat biçimi, gazeteyi sanata, özellikle de giyilebilir sanata dönüştürmektir (Resim 13-14) (URL-17).

Resim13 Ivano Vitali, gazete kağıtlarından yapılmış ipliklerden örülerek oluşturulmuş bir çalışma, 2009

Resim: 14 Ivano Vitali - "Rosa bomb-on" yelek (2003), kolye (2004), etek (2004)

Resim, fotoğraf, performans, video gibi sanat alanlarında çalışan Litvanyalı Egle Rakauskaite çalışmalarında; kadın bedeninin bedenselliğine ve tüketimine dikkat çeker (URL-18). Sanatçı, Litvanya moda sahnesine katılarak geleneksel olmayan malzemelerle çalışmalar yapmıştır. Görsel sanat bağlamında sergilediği ilk eserler moda alanında olmuştur. Bunlardan birisi (Resim 15) kuru yasemin yapraklarını ipe dizerek oluşturduğu giysi formundaki çalışmasıdır (URL-19).

Resim 15 Eglė Rakauskaitė, The” dress”, 1994

Başak Cankeş, giyilebilir sanat alanında eserleri olan “Bashaques” markasının kurucusu ve tasarımcısıdır. Başak Cankeş, giyilebilir sanat eserlerini sergilerken sıradan bir podyum defilesi yerine bir saatten fazla süren kendi yazdığı gösterileri yapmaktadır. Bashaques ekibi kendilerini teatral moda sanatçıları olarak adlandırıyor. Sanatçının oluşturduğu koleksiyonlar genellikle tarihi sanat akımlarının farklı alanlardan zanaatkarların, sanatçıların eserleri ve Başak Cankes’in illüstrasyonlarının melez karışımı ile ortaya çıkmaktadır. Aynı mı?, Aşk Cenazesi, Balerin ’in Gizli Rüyası ve Gala’nın Hareme Girişi sanatçının koleksiyonlardan bazılarıdır (URL-20)

Tasarımcı farklı alanları birleştirmektedir. Balerin’in Gizli Rüyası koleksiyonunu hazırlarken Can Gökçe ve Ezgi Gökçe ile yaptığı çalışmalarda seramik malzemenin canlı renkleri, parlaklığı ve derinliği tasarımlarda görülmektedir. Burada farklı malzemede elde edilebilen görüntü kıyafetlere aktarılmıştır. Sanatçıların yaptığı seramikler (Resim 16, 17, 18, 19, 20, 21) sır altı fırça dekorludur. Bu teknikte renkler sıranın altındadır, parlak ve daha derinlikli görünmektedirler. Tasarımcı bu eserlerle yaptığı sentezlerle giyilebilir sanat eserleri tasarlamıştır (Resim 21, 21, 23).

Resim 16 Can Gökçe'nin Balerin 'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik

Resim 17 Can Gökçe'nin Balerin 'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu

Resim 18 Can Gökçe'nin Balerin 'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik

Resim 19 Ezgi Gökçe'nin Balerin' in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik

Resim 20 Ezgi Gökçe'nin Balerin' in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik

Resim 21 Ezgi Gökçe'nin Balerin' in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu

Resim 22 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek

Resim 23 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek

Resim 24 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek

Giyilebilir Sanatta Seramik Malzeme Kullanımı

Sanatçılar giyilebilir sanat eserleri üretiminde seramik malzemesinden de yararlanmışlardır. Seramik, yapısı itibarıyla kumaşa benzemeyen sert ve kırılabilir bir malzemedir. Buna karşın özgün giyim tasarımlarında tercih edilmiş ve moda farklı bakış açıları getirmenin yanı sıra “modern seramik sanatı için de yeni semboller, dokular, biçim önerileri sunmuştur” (Martinez, 2012, s. 162). Seramiğin kolay şekil alabilen plastik özelliğe sahip olması, renk çeşitliliği ve canlılığı ve maliyetinin düşüklüğü de bu malzemenin tercihinde bir avantaj yaratmıştır (Kerimi, 2019, s. 11).

Çalışmanın bu bölümünde, giyilebilir sanat eseri üretiminde seramik malzeme kullanan Li Xiaofeng, Caroline Cheng, Lee Renninger, Phobe Scott, Malou van der Molen, Leonardo Cano, Laura Lasheras, Martin Lamothe, Ana Gomez, Ezgi Hakan Verdu Martinez gibi sanatçılardan söz edilecek ve bu alanda verdikleri eserlerden örnekler sunulacaktır.

Li Xiaofeng, benzersiz giysiler, kostümler yaratmak için kırık porselen parçalarını kullanan Çin’in en özgün sanatçılarından biridir. Sanatsal kariyerine duvar ressamı olarak başlayan Xiaofeng, daha sonra heykel sanatına yönelmiştir. Ancak sanatçı heykel sanatının geleneksel malzemeleri yerine, bir taraftan yeni ama aynı zamanda antik bir malzemeyi tercih etmiştir. Arkeolojik kazılarda ortaya çıkan porselen parçaları alıp temizliğini yapan Li Xiaofeng bu parçalara küçük delikler açarak ve o deliklerden geçirdiği gümüş tellerle porselen parçalarını birbirine bağlayarak yeniden düzenlenmiş manzaralar olarak adlandırdığı benzersiz giysiler yaratmıştır. Ortaya çıkan giyilebilir sanat ürünleri teorik olarak “giyilebilir” görünse de, çok ağır ve aynı zamanda dayanıksız oldukları için pratikte bu işleve sahip değildir (URL-21).

Resim 25 Li Xiaofeng, “Beijing Memory”, 2007

Li Xiaofeng’in çalışmaları ünlü giyim markalarından biri olan Lacoste’un da ilgisini çekmiş ve firma sanatçıdan 2010 Holiday Collector's Series için iki farklı porselen polo tişört yaratmasını talep etmiştir (Resim 26, Resim 27). Çin hükümetinin, eski eserlerin ihracatını yasaklaması nedeniyle Li, önceki çalışmalarından farklı olarak kendi özel desenleriyle seramik kaseler üretme yoluna gitmiş ve tasarımlarında bu kaselerden ürettiği seramik parçalarını kullanmıştır. Desenleri oluştururken Çin tarihi ve Çin kültürüne atıflarda bulunmuştur. Kırıkları her zamanki gibi şekillendirip cilalayan sanatçı, bu kez onlara delikler açmak ve tellerle birbirine tutturmak yerine tek tek gerçek boyutlu bir dijital polo modeline yerleştirmiştir (URL-22)

Resim 26 Li Xiaofeng, “Lacoste Polo Man”, 2010

Resim 27 Li Xiaofeng, “Lacoste Polo Man”, 2010

Uluslararası üne sahip bir seramik sanatçısı ve küratör olan Caroline Cheng de kumaş üzerine el yapımı seramik kelebekler yapmıştır (Resim 28). Sanatçı, Çince 'de "giyim" (服) ve "refah" (福) kelimelerinin aynı şekilde (fu) telaffuz edilmesinden ilham alarak çalışmalarına “Refah Serisi” adını vermiştir (URL-23).

Resim28 Caroline Cheng, İsimsiz , 2015

Lee Renninger ise seramik alanında çalışmalar yapan ABD merkezli bir yerleştirme sanatçısıdır. Sanatçı çalışmaları ile ilgili olarak ayrıntılara, tekrarlanan desenlere ve çoklu birimlere olan hayranlığının onu bu tarzda eserler üretmeye yönelttiğinden bahseder. Kilin sınırlarını zorlayarak kumaş gibi dökümlü ve hafif görünen bir malzemeye dönüştürmüştür. Renninger çalışmalarında birbirini tekrar eden seramik birimler oluşturmuş ve bu birimleri birbirine iplikler vasıtasıyla eklemleyerek giyilebilir sanat eserleri üretmiş ve enstalasyonlar yapmıştır (Resim 29, 30) (URL-24).

Resim 29 Lee Renninger, Porselen ve Fiber

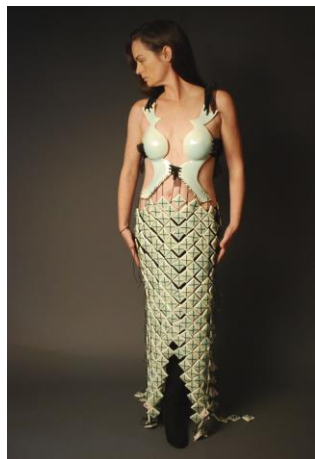
Resim 30 Lee Renninger Ring Toss, porcelain, fiber

Giyilebilir sanat alanında eser üretmiş bir başka sanatçı olan heykeltıraş Phoebe Scott nesne olarak bedeni ele almaktadır. Tarih boyunca heykel sanatında gösterilen ideal beden kavramına karşı çıkan sanatçı, bedeni “bir nesne olarak beden -nesneleştirilmiş, yapı bozuma uğratılmış, fetişleştirilmiş, yıpranmış, aşınmış, ayrıştırılmış, yeniden inşa edilmiş- yaşayan bir belge” olarak tanımlarken, deneyimlerimizin deriye işlendiğini belirtmektedir (URL-25).

Resim 31’e baktığımızda üst bedeni üç ayrı parçadan oluşmuştur. Tüm parçalar birbirlerine kurdele ile bağlanarak bir büstiyer oluşturulmuştur. Büstiyere açılan deliklere geçirilen deri ipler aracılığı ile etek üst bedenle birleştirmektedir. Etekte aynı boyut ve aynı renkte birimler kullanarak yine deri ip aracılığı ile birbirleriyle birleştirilerek bir kompozisyon oluşturulmuştur.

Resim 32’de, yine aynı bakış açısıyla yola çıkan sanatçı doku verdiği seramik parçaları deri ipler aracılığı ile birleştirilerek giysi formuna dönüştürmüştür.

Resim 32’de, yine aynı bakış açısıyla yola çıkan sanatçı doku verdiği seramik parçaları deri ipler aracılığı ile birleştirilerek giysi formuna dönüştürmüştür.

Resim 31 Phoebe Scott, Seramik Çalışması

Resim 32 Phoebe Scott, Seramik Çalışması

Malou van der Molen ise arkeolojik bir kâşif olarak çevresini araştıran bir sanatçıdır. Toplumsal bükülmeler, çelişkiler ve malzemelerden hikayeler toplar ve bunu görsel bir örüntü hikayesine dönüştürür (URL-26). Çalışmasında köşelerine delikler deldiği farklı boyutlardaki seramik parçaları tel yardımı ile birleştirerek kaftanvari bir giysi oluşturmuştur (Resim 33).

Resim 33 Malou van der Molen seramik elbise

Modayı tasarım yoluyla bir ifade aracı olarak kullanan İspanyol tasarımcı Leonardo Cano da giysileri özgün sanat eseri olarak görmektedir. Cano'nun çalışmaları zanaat teknikleriyle oluşturulmuş uygulamalarla yapılan deneysel bir oyun olarak görülmektedir (URL-27). Sanatçı, “Anima” koleksiyonunda tasarladığı giysiler üzerine kumaşın desenine ve rengine uygun farklı boyutlarda seramik kabartmalar yerleştirerek giysiye boyut kazandırmıştır (Resim 34, 35).

Resim 34 Leandro Cano, 2013, Anima Koleksiyonundan Örnek

Resim 35 Leandro Cano, 2013, Anima Koleksiyonundan Örnek

Bir başka İspanyol seramik sanatçısı Laura Lasheras da moda tasarımcısı Martin Lamothe ile yaptığı işbirliği sonucunda giyilebilir sanat kategorisinde değerlendirilen eserler üretmişlerdir.

Koleksiyon; el yapımı seramik boynuzlar, fil başları ve yaratıklar, hazırlanan giysi ve aksesuarlara tek tek dikilmesiyle oluşturulmuştur (Resim 36, 37) (URL-28).

Resim 36 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011

Resim 37 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011

Alanda eser üreten bir başka sanatçı ise Meksikalı grafik tasarımcısı Ana Gomez'dir. Eserlerinde sıklıkla seramik malzeme tercih eden Gomez, 2011 tarihli 'Domino' isimli eserinde (Resim 38) balık pullarını andıran aynı biçimli siyah ve beyaz birimleri elbise üzerine sistemli bir şekilde yerleştirerek açık koyu kontrastını güçlendirmiştir (Tan, 2019, s.100, Martinez, 2012, s.176).

Resim 38 Mexico Domino, Ana Gomez, 2011, Mexico

Seramik sanatçısı Ezgi Hakan Verdu Martinez Resim 39 deki eserinde yaklaşık olarak 1000 adet seramik parça kullanmıştır. Bu seramik birimler birbirine monte edilmek suretiyle bir gelinlik formu yaratılmıştır. Osmanlı'da ilk kez beyaz gelinlik giyen "II. Abdülhamit'in kızı Naime Sultan'a ithaf edilen" bu tılsımlı gelinlik, "model olarak Türk kıyafet geleneğindeki üç etek stilinde giyinen kadını çağrıştırmaktadır" (Martinez, 2012, s.178).

Resim 39 Ezgi Hakan Martinez, Gelinlik ve Kuyruk Detayı, Seramik

Türk seramik sanatçılarından bir diğeri Naz Öztuna seramik malzemeyi kullanarak giyilebilir sanat alanında çalışmalar yapmaktadır. Sanatçı tasarımlarında hızlı tüketim kültürüne yönelik bir eleştiri ortaya koymakta ve seramik malzeme kullanarak korse, büstiyer gibi giyilebilir ve kavramsal çalışmalar üretmektedir(Resim 40) (Küçükbaş, 2021, s.6).

Resim 40 Naz Öztuna, Sultan

SONUÇ

Giyinme, insanın temel ihtiyaçları arasında sayılmakla birlikte günümüzde “giyilebilir sanat” olarak isimlendirilen bir sanat hareketi ortaya çıkmıştır. Bir bakış açısıyla bu hareketin köklerini 19. Yüzyılda bulmak mümkündür. 1800’lü yılların ortasında ortaya çıkan ve dönemin giyim anlayışı üzerinde eleştirel bir yaklaşım sunan Pre-Raphaelite’çilerin çabaları bu hareketin ilk nüvelerini ortaya koymuştur. Ancak, bugünkü anlamıyla giyilebilir sanatın ortaya çıkışı için 1960’ları beklemek gerekir. Bu tarihlerden itibaren bir yandan performans sanatının ve kavramsal sanatın gelişmesi öte yandan hippie ve sokak giyiminin yükselişi giyilebilir sanatı, kendinden bahsettirir hale getirmiştir. Giyilebilir sanatın yaygın bir şekilde kabul görmesi ise 1983 tarihli “Art to Wear: New Handmade Clothing” sergisi ile olmuştur.

Giyilebilir sanat denilince, doğal olarak akla ilk gelen malzeme tekstil ürünleridir. Ancak bu sanat hareketi içerisinde faaliyet gösteren sanatçılar malzeme seçimlerini çok geniş bir yelpaze içinde yapmaktadırlar. Metal, kil, plastik, cam, lif, kâğıt, et, sakatat vb. akla gelebilecek pek çok malzeme sanatçılar tarafından üretilen sanat eserlerinde kullanılmıştır/kullanılmaktadır.

Giyilebilir sanat eserlerinde yaygın bir şekilde kullanılan malzemelerden biri de seramiktir. Çalışmada; seramik malzemenin doğrudan giyilebilir sanat eserlerinde kullanılması bir yöntem, seramik-çini malzemenin dokusu, sır ve boyalarla yüzeyde gözlemlenen derinliğin dijital baskı ile kumaşlara aktarılarak bu etkinin giyilebilir sanat eserlerinde kullanılması başka bir yöntem olarak yer almaktadır. Giyilebilir sanat çalışmalarında seramiğin kullanımı bir yandan giyim tasarımlarına yeni bir yaklaşım getirirken öte yandan modern seramik sanatına da yeni boyutlar eklemiştir.

KAYNAKÇA

- Arabalı Koşar, S. T. (2016). *Lif sanatında hacmin etkilerine farklı yaklaşımlar*. Sanatta yeterlilik tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Aşama, F. & Alpat, F. E. (2017). Art Nouveau akımının tekstil ve moda tasarımına etkisinin irdelenmesi. *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu (3-7 Mayıs 2017)*, Muğla.
- Alpat, E. (2019). Moda ve sanat bağlamında Roberto Capucci örneği ve giyilebilir sanat. *The Journal of Social Sciences Institute*. 43.195-215
- Ayata, L. (2016). *Günümüzde “heykelsi biçim” kavramının uygulamalı sanat disiplinleri kapsamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Bayburtlu, Ç. (2018). Kimono ve batı modasına etkisi. *İnternational Journal of İnterdisciplinary and Intercultural Art*. 3(6), 55-81
- Bayburtlu, I. (2015). *Giyilebilir sanatta örme ve dokuma yapıların estetik yeri*. Sanatta yeterlilik tezi. Marmara Üniversitesi Güzel sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Cassirer, E. (1997). *İnsan Üstüne Bir Deneme*. Yapı Kredi Yayınları.
- Günay, A. (2012). Giyside sanatsal yaklaşım. *1. Uluslararası Moda ve Tekstil Tasarımı Sempozyumu*. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve Tekstil Tasarımı. Antalya.
- Karoğlu, H. & Şenel, E. (2012). Pop Art ve moda etkileşimi. *International Journal of Social Science*, 5(8), 1423-1444.
- Kerimi, A. (2019). *Seramik malzemenin takı tasarımında kullanımı*. Yüksek lisans uygulama raporu. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Küçükerbaş, M. N. (2021) Giyilebilir sanat alanında seramik malzemenin yeri ve bir seramik takı uygulaması. *Al-Farabi Uluslararası Sosyalbilimler dergisi*, 6(4), 1-15.
- Martinez, E. H. V. (2012). Moda tasarımında sanatsal ifade önerisi olarak alternatif malzemeler: seramik elbiseler. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 162-181
- Nas, E. & Şimşir, E. (2022). Giyilebilir sanatta malzemenin tasarım sürecine etkileri. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 91. 411- 424.
- Qurashi, W. A. E. (2021). A suggested procedure for wearable art design from Paul Klee's paintings. *İnternational Desing Journal*, 11(4). 54-64
- Tan, Ö. (2019). *İşletme sanatının çağdaş bir malzemesi olarak seramik*. Yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Toluyağ, D. (2018). *Bir sanat pratiği olarak giysi metaforları*. Sanatta yeterlilik tezi. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Yaşdağ, M. (2017). 19. yüzyılın sıradışı sanat hareketi: Pre- Raphaelite kardeşliği ve sembolizmi. *Sanat Tarihi Dergisi*. XXVI/1 171-185

Yetmen, G. (2012). Giyilebilir sanat. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar* 5(1), 76-93.

Internet Kaynakları

- URL- 1: <https://ahmetrustem.blogspot.com/2017/07/giyilebilir-sanat-uzerine.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- URL- 2: <https://artisticdress.wordpress.com/2012/09/08/the-myth-of-pre-raphaelite-dress/> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- URL- 3: <https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-history-eras/wearable-art> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 4: https://stringfixer.com/tr/Victorian_dress_reform (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- URL- 5: <https://artisticdress.wordpress.com/2012/04/07/thank-you-mrs-leyland/> (Erişim Tarihi: 30.04.2022)
- URL-6: <https://www.encyclopedia.com/fashion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/wearable-art> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL-7: <https://www.encyclopedia.com/fashion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/wearable-art> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 8: https://tr.wikipedia.org/wiki/Greenwich_Village (Erişim Tarihi: 01.05.2022)
- URL-9: <https://fashion-history.lovetoknow.com/fashion-history-eras/wearable-art> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 10: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/145899> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 11: https://stringfixer.com/tr/Hussein_Chalayan (Erişim Tarihi: 03.05.2022)
- URL-12: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/124594> (Erişim Tarihi: 03.05.2022)
- URL-13: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/626150> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 14: <https://www.unlimitedrag.com/post/bedensel-topografyalar-iris-van-herpen-giysileri> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 15: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/160783> (Erişim Tarihi: 02.05.2022)
- URL- 16: <https://www.sleek-mag.com/article/jana-sterbak/> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)
- URL- 17: <https://www.crochetconcupiscence.com/2012/01/ivano-vitali-turns-newspaper-into-crochet-art/> (Erişim Tarihi: 09.05.2022)
- URL- 18: <https://awarewomenartists.com/en/artiste/egle-rakauskaite-egle-rake/> (Erişim Tarihi: 11.05.2022)
- URL-19: https://en.wikipedia.org/wiki/Egl%C4%97_Rakauskait%C4%97 (Erişim Tarihi: 11.05.2022)
- URL- 20: <https://www.bashaques.com/about/> (Erişim Tarihi: 27.05.2022)
- URL- 21: <https://www.odditycentral.com/pics/the-amazing-porcelain-costumes-of-li-xiaofeng.html> (Erişim Tarihi: 14.05.2022)
- URL- 22: <https://www.yatzer.com/porcelain-polo-shirt-li-xiaofeng> (Erişim Tarihi: 14.05.2022)
- URL- 23: <https://www.carolinecheng.com/macau-2019> (Erişim Tarihi: 17.05.2022)
- URL- 24: <http://www.leerenninger.com/> (Erişim Tarihi: 19.05.2022)
- URL- 25: <http://phoebe-scott-t77s.squarespace.com/about> (Erişim Tarihi: 12.05.2022)
- URL- 26: <https://malouvandermolen.com/> (Erişim Tarihi: 10.05.2022)
- URL- 27: <https://www.leandrocano.com/bio-2/> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- URL-28: <https://www.binichic.com/blog/2011/10/through-the-looking-glass/> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)

Görsel Kaynakça

- Resim 1 Mrs F. R. Leyland, 'Symphony in Flesh-colour and pink', 1871-74
<https://artisticdress.wordpress.com/2012/04/07/thank-you-mrs-leyland/> Erişim tarihi: 30.04.2022
- Resim 2 Henri van de Velde. Reception Dress. 1902
https://www.researchgate.net/figure/Henri-van-de-Velde-Reception-Dress-c-1902_fig107_319183489 Erişim tarihi: 30.04.2022
- Resim 3 Salvador Dali, "Aphrodisiac Jacket", 1936
<https://thegenealogyofstyle.wordpress.com/2014/02/10/aphrodisiac-dinner-jacket/> (Erişim tarihi 01.05.2022)
- Resim 4 Salvador Dali, "Aphrodisiac Jacket", 1936
<https://thegenealogyofstyle.wordpress.com/2014/02/10/aphrodisiac-dinner-jacket/> (Erişim tarihi 01.05.2022)
- Resim 5 Andy Warhol, "Brillo Box" (1964) ve "Fragile" elbiseleri (1962
<http://www.sanatteorisi.net/?sayfa=Makaleler&icerik=Goster&id=3738> (Erişim tarihi 07.05.2022)
- Resim 6 Paco Rabanne, "Dress", 1967
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/145899> (Erişim tarihi 02.05.2022)
- Resim 7 Hüseyin Çağlayan "Uçak Elbise", 2000
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/124594> (Erişim tarihi 03.05.2022)
- Resim 8 Hüseyin Çağlayan "Mektup", 1999
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/626150> (Erişim tarihi 03.05.2022)
- Resim9 Iris Van Herpen, 2019 Hypnosis koleksiyonu
<https://www.unlimiteddrag.com/post/bedensel-topografyalar-iris-van-herpen-giysileri> (Erişim tarihi 03.05.2022)
- Resim 10 Iris Van Herpen, 2011 Capriole koleksiyonundan
<https://www.unlimiteddrag.com/post/bedensel-topografyalar-iris-van-herpen-giysileri> (Erişim tarihi 03.05.2022)
- Resim 11 Yohji Yamamoto, "Vest and Skirt", 1991
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/160783> (Erişim tarihi 03.05.2022)
- Resim 12 Jana Sterbak, "Flesh Dress for an Albino Anorectic", 1987
<https://www.sleek-mag.com/article/jana-sterbak/> (Erişim tarihi 10.05.2022)
- Resim 13 Ivano Vitali, gazete kağıtlarından yapılmış ipliklerden örülerek oluşturulmuş bir çalışma
<https://www.magliuomini.it/250-art-crochet-ivano-vitali> (Erişim tarihi 09.05.2022)
- Resim 14 Ivano Vitali - "Rosa bomb-on" yelek (2003), kolye (2004), etek (2004)
<https://www.magliuomini.it/250-art-crochet-ivano-vitali> (Erişim tarihi 09.05.2022)
- Resim 15 Eglè Rakauskaitė, "The dress", 1994
<https://civitella.org/fellow/egle-rakauskaite/> (Erişim tarihi 11.05.2022)
- Resim 16 Can Gökçe'nin Balerin'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 17 Can Gökçe'nin Balerin'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 18 Can Gökçe'nin Balerin'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 19 Ezgi Gökçe'nin Balerin'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Ezgi Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 20 Ezgi Gökçe'nin Balerin'in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Ezgi Gökçe Fotoğraf Arşivi

- Resim 21 Ezgi Gökçe'nin Balerin' in Gizli Rüyası için tasarladığı Sıraltı fırça dekorlu seramik
Ezgi Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 22 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 23 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 24 Başak Cankeş'in Balerin'in Gizli Rüyası Koleksiyonundan Örnek
Can Gökçe Fotoğraf Arşivi
- Resim 25 Li Xiaofeng, "Beijing Memory", 2007
https://gaffer.com.hk/artists/attachments/131_0.pdf (Erişim tarihi 29.04.2022)
- Resim 26 Li Xiaofeng, "Lacoste Polo Man", 2010
https://gaffer.com.hk/artists/attachments/131_0.pdf (Erişim tarihi 29.04.2022)
- Resim 27 Li Xiaofeng, "Lacoste Polo Man", 2010
https://gaffer.com.hk/artists/attachments/131_0.pdf (Erişim tarihi 29.04.2022)
- Resim 28 Caroline Cheng, İsimsiz , 2015
<https://www.carolinecheng.com/new-page> (Erişim tarihi 17.05.2022)
- Resim 29 Lee Renninger, Porselen ve Fiber
<https://www.leerenninger.com/portfolio> (Erişim tarihi 19.05.2022)
- Resim 30 Lee Renninger Ring Toss, porcelain, fiber
<https://www.leerenninger.com/portfolio> (Erişim tarihi 19.05.2022)
- Resim 31 Phoebe Scott, Seramik Çalışması
<https://www.pinterest.ca/pin/318137161152570476/> (Erişim tarihi 05.05.2022)
- Resim 32 Phoebe Scott, Seramik Çalışması
<http://phoebe-scott-t77s.squarespace.com/about> (Erişim tarihi 12.05.2022)
- Resim 33 Malou van der Molen seramik elbise
<https://malouvandermolen.com/video.html> (Erişim tarihi 10.05.2022)
- Resim 34 Leandro Cano, 2013, Anima Koleksiyonundan Örnekler
<https://www.leandrocano.com/coleccion/anima-collection/> (Erişim tarihi 30.05.2022)
- Resim 35 Leandro Cano, 2013, Anima Koleksiyonundan Örnekler
<https://www.leandrocano.com/coleccion/anima-collection/> (Erişim tarihi 30.05.2022)
- Resim 36 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011
<https://www.binichic.com/blog/2011/10/through-the-looking-glass/> (Erişim tarihi 13.05.2022)
- Resim 37 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011 Martin Lamothe ve Lusesita, 2011
<https://www.binichic.com/blog/2011/10/through-the-looking-glass/> (Erişim tarihi 13.05.2022)
- Resim 38 Mexico Domino, Ana Gomez, 2011, Mexico
<https://docplayer.biz.tr/135907437-Yrd-doc-ezgi-hakan-verdu-martinez.html> (Erişim tarihi 27.05.2022)
- Resim 39 Ezgi Hakan Martinez, Gelinlik ve Kuyruk Detayı, Seramik
<https://docplayer.biz.tr/135907437-Yrd-doc-ezgi-hakan-verdu-martinez.html> (Erişim tarihi 27.05.2022)
- Resim 40 Resim 40: Naz Öztuna, Sultan
<https://www.sanatlayasam.net/11027-2/> (Erişim tarihi 10.05.2022)

EXTENDED ABSTRACT

Aim: To follow the development of wearable art, to exemplify the use of different materials in the production of wearable art, the artists operating in this field and their works. In the study, the definition of wearable art, its history, different materials used in wearable art and examples of ceramic materials in wearable art are included. The use of ceramic material in wearable art and the

transfer of the ceramic image to the clothes with the motifs used in ceramics is one of the elements discussed in this research.

Method: This study has been prepared with information and visuals collected from printed sources, internet resources, museums, artist archives. The method used is shaped on theoretical reading and work analysis. The wearable art samples examined in this study were evaluated in terms of the technical and formal use of the material and the effects it created, and the messages to be given were examined in terms of aesthetics.

Findings: In this article titled as the use of alternative materials and ceramics in wearable art, the historical development of the concept of clothing is discussed and its ties with art and design are examined. It has been observed that the changes in art and technology in the historical process not only changed the material, production, technique and possibilities, but also changed the conceptual content of the clothing designs. In addition to fashion and textile designers, artists working in different disciplines have also produced works in this field. These artists, who are inspired by the past and interpret the present and produce wearable artworks by predicting the future, have presented perspectives that have not been experienced before. In this sense, it offers a wide range from the source of inspiration to the way of thinking, from the style of practice to the relationships established in different disciplines. When innovative designs are examined, it is observed that these works are visually transformed into art objects with their strong conceptual context, the use of materials that exceed the function of clothing, their intriguing appearance and aesthetic form. In this context, it can be said that the hierarchical position between fashion design and art has begun to disappear.

In the study; Rather than fashion designers who make designs with traditional textile materials and techniques, artists and their works from different disciplines who use different types of materials in their works are included. When we want to group them within themselves, a group can be created in which materials that contradict the nature of the garment are added to the textile material (fabric, wool, yarn). As an example to this group, we can give Salvador Dali's work called "Aphrodisiac Jacket" made in 2006. He added glass cups on a jacket sewn from fabric. Coming from a different discipline, the artist has transformed the form of clothing from being wearable into an artistic form by using materials and techniques that are contrary to the clothing form. In the second group, there are artists who use completely non-textile materials in their designs. An example of this group can be given by Jana Sterbak. In this work, a relationship has been established between conceptual art and performance art and fashion design. Another group involved in the study is the artists who produce wearable artworks using ceramic materials. We can give Li Xiaofeng as an example to this group. Clothing forms that he created by using a material and technique other than traditional textile and sculpture material actually contributed to the artistic value of textile and fashion design.

Conclusion and discussion: Although dressing is considered among the basic needs of human beings, an art movement called "wearable art" has emerged today. From a point of view, it is possible to find the roots of this movement in the 19th century. The efforts of the Pre-Raphaeliteists, who emerged in the mid-1800s and offered a critical approach to the dressing style of the period, revealed the first cores of this movement. However, it is necessary to wait for the 1960s for the emergence of wearable art in its current sense. Since these dates, the development of

performance art and conceptual art on the one hand, and the rise of hippie and streetwear on the other hand, have made wearable art popular. The widespread acceptance of wearable art was with the 1983 exhibition “Art to Wear: New Handmade Clothing”.

When it comes to wearable art, naturally the first material that comes to mind is textile products. However, the artists operating in this art movement make their material choices in a wide range. Metal, clay, plastic, glass, fiber, paper, meat, offal, etc. Many imaginable materials have been/are used in works of art produced by artists.

06/07/2022

19/12/2022

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.63473>

Ayşe AZAMET¹

Seramik Pano Uygulamalarında Rtv 2 Kullanımı²

Özet

Seramik sanatı iç mekan dekor öğelerinden dış mekan yüzey kaplama olanaklarına kadar sınırsız uygulamalar sağlamaktadır. Araştırmanın uygulamasını Selçuklu dönemi mimari yapılarında yer alan desenler oluşturmaktadır. Selçuklu mimari yapılarının ve döneme ait seramik atölye kalıntılarının bulunduğu Sivas ilinde proje ile desteklenen bu çalışmada hedef, kentin sınırlarında devamlılığı olmayan seramik sanatına bir örnek sunmaktır. Bu nedenle Selçuklu kültüründe yer alan taş bezeme ve çini süsleme örnekleri, seramik rölyeflerle uygulanmıştır. Araştırma ve uygulama süreçlerinin detaylandırılmış olan teknik yapısı görsellerle anlatılmaktadır. Selçuklu sanatının günümüze kadar ulaşan görsel kültür birikiminin aktarılması amaçlanan bu çalışmada; Selçuklu mimari yapılarında yer alan “Selçuklu Yıldızı” ve “Kubad Abad Sarayı” çini desenleri uygulanmıştır. Teknik gerçekleştirilirken seçilen desenlerin özüne sadık kalınmıştır. Çalışmada silikon kalıp alma yönteminden uygulamanın hata oranını azaltması amacıyla yararlanılmıştır. Modelleme, kalıp alma ve döküm aşamaları uygulamanın süreçlerini oluşturmaktadır. Teknik açıdan deneyim gerektiren kalıp yapımı ve ardından gerçekleştirilen döküm, el işçiliğini azaltan yönüyle araştırmanın önemidir. Çini desenlerinden tasarlanan diğer uygulamada ise mühür yöntemi ile seramik pano meydana getirilmiştir.

Araştırma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje birimi tarafından RGD-027 numaralı proje ile desteklenmiştir

Anahtar Kelimeler: Seramik tasarım, seramik, rtv 2

Using Rtv 2 in Ceramic Panel Applications

Abstract (10 punto)

It provides unlimited applications from interior decoration elements of ceramic art to outdoor surface coating possibilities. The motivation of the research is the patterns in the architectural structures of the Seljuk period. The aim of this study, supported by the project in Sivas, where Seljuk structures and ceramic making workshop remains are located, is to present an example of ceramic art that has no continuity within the city. For this reason, examples of stone decoration and tile decoration in the Seljuk culture were applied with ceramic reliefs. The detailed technical structure of the research and application processes is explained with visuals. In this research, which aims to convey the visual culture accumulation of Seljuk art that has reached the present day; The tile patterns of “Seljuk Star” and “Kubad Abad Palace” in Seljuk architectural structures were applied. While performing the technique, the essence of the selected patterns was adhered to. In the study, the silicone molding method was used to reduce the error rate of the application. Modeling, mold making, and casting phases constitute the processes of the application. Mold making, which requires

¹ Dr. Öğrt. Üye. Cumhuriyet Üniversitesi Sivas Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, aazamet@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6289-6904

² Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

technical experience, and then casting, is the importance of research in terms of reducing handwork. In another application designed from tile patterns, a ceramic panel was created with the seal method.

The research was supported by the Scientific Research Project Unit of Sivas Cumhuriyet University with the project number RGD-027.

Key words: Ceramic design, ceramic, rtv 2

GİRİŞ

Tarihi mimari yapılarda var olan görsel kültür birikiminin, günümüzde inşa edilen mimari yapılarında Selçuklu kültüründe süsleme unsurları ile görsel estetik kazandırılması, Sivas şehri örneğinde önem arz etmektedir. Zira şehrin bezeme unsurlarında devamlılığının olmayışı deneyimin sona ermesi anlamına gelmektedir. Sanat tarihi incelendiğinde mimaride geleneksel sanat uygulamaları zengin bir içerik sunmaktadır. Yapıların iç ve dış mekân süslemelerinde yer alan seramik kaplamaları, Kulakov ve Ri (2021, s.2) “mimari ve mekânsal çevrede kullanılan modern dekoratif seramik formların bütünle ilk bağlantısı” olarak ifade etmektedir. Bu nedenle seramik sanatında araştırma sınırlarını Selçuklu süsleme motifleri yerinde bir örneklem sunmaktadır. Dönemin taşıdığı kültürü zengin bir nitelikte geliştirmek uygulama amacını oluşturmaktadır. Bu evrede var olan akademik yayın ve teknik uygulamalarda Sivas şehri örneğinin yer aldığı araştırmaların artırılması amacı ile bu kapsamda uygulamalara yer verilmiştir.

Seramiği Arcasoy (1983, s.1) “Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir” şeklinde ifade etmiştir. Seramik yapı malzemesi olan tuğla geçmişi Mısır medeniyetinden günümüze kadar pek çok uygarlığın kullanımına dayanmaktadır. Uludağ (1999, s.123) “Seramiğin mimarideki kullanım alanlarından birisi olan seramik panolar ilk olarak Mısır ve Mezopotamya’da mimari yapıların yüzeylerini dış etkilerden korumak ve dekor amacıyla kullanılmıştır. Renkli tuğlalar bu anlamda ilk seramik pano örnekleri olarak sayılabilir” şeklinde ifade etmiştir. Onur Erman, (2012, s.12) “Anadolu toprağı üzerinde, Neolitik çağdan Roma ve Bizans’a, Selçuklu ve Osmanlı’dan Modern Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanan tarih yolculuğunun her adımında karşımıza yeni buluşlar, farklı formlar ve arayışlarla seramiğin izleri çıkmaktadır” görüşündedir. Anadolu’da Hititlerde de seramik tuğla kullanımına rastlanmıştır (Naumann, 1975, s.48). Anadolu coğrafyası bu nedenle seramik sanatında bu kültürel birikimlerin yansımasıdır.

Seramik sanat uygulamalarında Selçuklu ve Osmanlı mimarisinde çini sanatı da oldukça geniş bir örneklemeye sahiptir. Yapı iç ve dış süslemelerinde estetik görünümü tamamlayıcı özelliği ve mukavemeti dolayısıyla tarihi yapılarda uygulanmış bir tekniktir. Kubadabad Sarayı çinileri seramik sanatında zengin estetik değeri açısından önemlidir (Öney, 1976, s.63). Teknik bağlamda zengin ve evrensel bir birikimin sonucu olan seramik sanatı bugünün mimari yapılarında da çalışılmaktadır. Cromwell (2012, s.42) “Daha büyük modüller oluşturmak için modülleri bir arada gruplandırmanın, bir düzenleme ilkesi olarak ve farklı bir ölçekte tamamlayıcı bir model oluşturmak için de kompozisyona hiyerarşik yapı getirdiği” görüşündedir. Bu uygulama yönteminde ızgara düzenlemeler, formun bütünü oluşturacak biçimde gerçekleştirilen sistemlerdir. Modül olarak kullanılacak bir temel formun tekrarlanması ile oluşturulabilir (Onat, 1991, s.87). Sanayi devrimi sonrası üretimi hız kazanan ve üretimi kolaylaşan seramik karolar, günümüzde seramik modüler uygulama yöntemleri olarak mimari yapılarda iç ve dış mekânda kullanılmaktadır (Giorgini, 1994, s.8-12). Modüler bir malzeme olarak seramik yüzey kaplama elemanlarının kullanımı, esnek bir tasarım ve kullanıcı isteğine uygun değişim ile yeni biçimler oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Alsoy, 1998, s.26). Seramik dekor yöntemleri arasında mühür kullanımı yaygın bir örneklemeye sahiptir. Riley (1992, s.95) mühür kullanımını “Desen karo yüzeyine pres mühür ile basılıp, sonra çukurluklar farklı renklerde angopla doldurulmaktaydı.

Böylece zaman ve işçilikten tasarruf sağlanmıştır” sözleriyle açıklamıştır. Hızlı üretim yöntemi olması mühür kullanımını bu araştırmada geçerli bir yöntem haline getirmiştir.

YÖNTEM

Tasarımın yöntemini oluşturan kalıp ve mühür uygulama yeni olmamakla birlikte ideal kaplama olanakları açısından seramik pano uygulamalarında kullanılmaktadır. Kalıp yöntemi seramik sanat uygulamalarında, mühendislik alanında ve mimari yapılarda işlevsel açıdan organize olan yönü nedeniyle yararlanılan bir tekniktir. İnsanlığın doğa gözlem ve deneyimlerinin birleşimi uygulamalarda Anadolu Selçuklu Sanatı örneği olan Kubadabad Sarayı ve Külliyesi, Selçuklu tarihçilerinden İbni Bibi (TTK, 1957) sarayın yerini bizzat Sultan Alâeddin Keykubad’ın belirlediği, veziri Sadettin Köpek’e bir saray yaptırması emri verdiğini aktarmıştır. Sarayın süslemelerinde seramik sanatında çini parçalar biçim açısından modüler bütünü tamamlamıştır. Mühür dekor uygulaması olarak çalışılan Selçuklu Çini desenleri ahşap mühür dekor uygulamasının temelini teşkil etmektedir.

Çalışmada seramik çamuru 2 cm kalınlıkta hazırlanan plaka üzerine mühür dekoru uygulanarak gerçekleştirilmiştir (bkz. Resim 1). Desenler yüzeyde değişken derinlikte uygulanarak görünümüne ritim sağlanmıştır. Plaka üzerinde yer alan motiflerin geometrik hattı gözetilerek çamur deri sertliğinde kuruma süreci tamamlandıktan sonra kesilmiştir. Her birim kesildikten sonra mekân ısısına göre kuruma tamamlanana kadar (genleşme dolayısıyla çatlama gibi bozulmaları engellemek amacıyla) kontrollü olarak atmosfer teması sağlanmıştır. Kuruyan parçalar, 1050 C° ısıda bisküvi pişirimi gerçekleştirilmiştir (bkz. Resim 2).

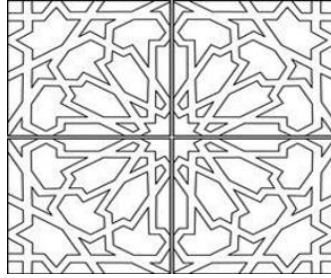
Resim 1 “Mühür Dekor Uygulama Ham Mamul”

Resim 2 “Mühür Dekor Uygulama Bisküvi”

Seramikte mühür yöntem uygulaması yanı sıra seramik rölyef tekniği teknik açıdan zengin olanaklar sunması sebebiyle tercih edilen bir diğer yöntemdir. Mimaride kaplama unsuru olan seramik pano uygulamalarında benzer örneklerle rastlamak mümkündür. Bu odak üzerine gerçekleştirilen uygulamada tasarım betimlenmiştir. Selçuklu kültüründe yıldız deseni de yaygın

olarak karşılaşılan bir örnektir. Kendi içinde farklar barındıran çok sayıda Selçuklu yıldız motifi bulunmaktadır. Bu desenler arasından seçilen ve uygulamaya karar verilen örnek Resim 3'te yer almaktadır.

Resim 3 “Selçuklu Yıldız”

Uygulamada ilk aşama kalıbı alınmak üzere motifin yapılacağı modelleme sürecidir. Desenin 30x30 cm ebatlarında alçı plaka üzerine çizgisel aktarımı gerçekleştirilmiştir. Resim 4'te görüldüğü üzere motifin kabartma düzeyinde 30°'lik açı ile eğim verilmesi planlanmıştır. Alçı plaka üzerine desen işlenerek model açığa çıkarılmıştır (Bknz. Resim 4). Model tamamlandıktan sonra silikon kalıp alma aşamasına geçilmiştir. Rtv 2 kalıp silikonu uygun miktarda katalizör eklenerek 24 saat neticesinde donma gerçekleşmiştir. Resim 5'te görüldüğü üzere modelden silikon kalıp elde edilmiştir. Seri üretim yöntemi olan en önemli aşama tamamlanmıştır. Özellikle silikon kalıp tercih edilmesinde etken ürünün ters açılar barındırması nedeniyle parça hassasiyetini korumaktır. Kırılma ve bozulma gibi durumlar döküm aşamasında da ihtimaldir ve bu nedenle silikon kalıp yöntemi seramik dekor uygulamalarında olumlu sonuç vermektedir. Silikon kalıp modelden alındıktan sonra bir sonraki planlamada kompozisyonda derinlik ve değişken sağlamak amacıyla rölyefin yüksek ve alçak alanlarına yönelik bir çalışma planlanmıştır. Motiften alınan kalıptan tekrar silikon kalıp alınmıştır böylece negatif-pozitif alan uygulamada eş mekân birlikteliği sağlanmıştır. Resim 5'te görüldüğü üzere kalıp rölyefte yer alan yüksek alanlar diğer kalıp rölyefte alçak alan olarak birliktelik sağlamaktadır.

Resim 4 “Alçı Model”

Resim 5 “Negatif ve Pozitif Silikon Kalıp”

Endüstriyel üretimlerde kalıp metodu yaygın kullanılan bir uygulama olarak geçmiş mısır medeniyetine kadar uzanmaktadır. Günümüzde mimari yapılarda doku kaplama açısından geniş imkânlar sağlayan bu metot dolayısıyla araştırma ilerlerken seramik hammaddenin plastikliği yine de el işçiliğini gerekli kılmıştır. Seramik hammaddenin kalıp ile teması nedeniyle yapışma gerçekleştiğinden dolayı döküm kalıptan çıkarılırken esnemeler ve bozulmalara sebep olmuştur. Bu aşamada kalıp ve hammadde arasında bir izolasyon sağlamak amacıyla arapsabunu, makine yağı

yüzeye tatbik edilmiştir. Resim 6’da görüldüğü üzere çalışma aşamaları aktarılmıştır. Parça bütün uyumu dikkate alınarak hammadde kurumadan her bir parça için aynı yöntem tekrarlanarak çalışma tamamlanmıştır (bknz. Resim 7).

Resim 6 “Seramik Pano Döküm, Rötüş”

Resim 7 “Seramik Pano Ham Mamul”

Seramik pano yapımı tamamlandıktan sonra fırınlama esnasında patlama riski taşınması nedeniyle et kalınlığı indirgeme amacıyla dekor arka yüzünden dip kazıma gerçekleştirilmiştir. Ardından dekorun ortam ısısına göre genleşme problemi oluşmaması amacıyla kontrollü kurutma sağlanmıştır. Seramik panonun ilk pişirim aşamasına gelindiğinde fırına yerleştirilerek 1050 C° ısıda fırınlanmıştır. Resim 8’de görüldüğü üzere seramik panonun bisküvi pişirimi tamamlanmıştır. Dekorun sır aşamasında bisküvi yüzeye sır tatbik edilerek kuruması beklenmiştir. Seramik pano

parçalarına sır uygulandıktan bir gün sonra sırlı pişirim gerçekleştirilmiş ve seramik pano bu aşamalar sonrasında tamamlanmıştır (bkz. Resim 9).

Resim 8 “Seramik Pano Bisküvi (solda), Sırlı Fırınlama (sağda) ”

Resim 9 “Seramik Pano”

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada Selçuklu mimari yapılarında yaygın olan motiflerden seramik uygulamada kalıp yöntemine uygun desenler seçilmiştir. Silikon kalıbın genel iş yükünü uygulamada yarıya düşürdüğü gözlenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Rtv 2 genel maliyeti dengeleyen bir alternatif sunmaktadır. Hem mukavemet hem de estetik görünümü nedeniyle mimari yapı kaplamalarında günümüzde alternatif gibi görünen düşük maliyetli hammaddelere göre seramik dayanıklıdır çünkü zaman içinde düşük maliyette olan dekor kaplamalar hammaddelerinden dolayı kısa sürede deforme olmaktadır. Öte yandan seramik süslemeler Selçuklu ve Osmanlı yapılarında iç-dış mekânda yüzyıllardır devamlılığını sürdürmüştür. Mühür yönteminin seramik uygulamalarda kullanımı simetrik devamlılık ve ergonominin süslemede alternatif olması açısından önemli faydası olduğu görülmüştür. Geleneksel sanatta kumaş gibi yüzeylerde de uygulanan bu yöntem seramik sanatında da geçerli ve işlevsel bir kullanım olanağına sahiptir. Yapılan mühür dekor, uygulamada beklenen kolaylıkları sağlamıştır. Yüzeyde elde edilen desenler hata oranını azaltarak uygulamada bütün parça olanağını güçlendirmiştir.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Selçuklu sanatının örneklerini geniş oranda kapsayan Sivas ilinde seramik sanatının devamlılığının olmayışı dikkat çeken bir durumdur. Bu noktada sanat uygulamalarında akademik eğitimin sunulduğu birimlerde yetiştirilen bireylerin önemine vurgu yapmak gerekir. Araştırma projelerinin desteklenerek eğitim kurumlarına sağlanan imkanların artırılması gerekmektedir. Bu araştırma mevcut görsel kültür birikiminde olan desenlerin tekrarı mahiyetinde olsa da seramik tekniğiyle uygulanması nedeniyle özgündür. Araştırmanın ana problemi, kent sınırlarında tarihi yapılarda var olan seramik sanatının günümüzde devam eden örneklerine rastlanmamasıdır. Bu alana yönelik akademik eğitim yüksek öğretim kurumları ile mümkündür. Elbette topluma bugünün yapılarında da kentin mizacını hatırlatan örneklerin sunulması gereklidir. Alana katkı sağlamak için yapılan uygulamalar bu motivasyona yöneliktir. Araştırmada seramik sanatının mimari desen açısından yapılacak seri parçalardan oluşması nedeniyle silikon kalıp yöntemi uygulanmıştır. Bu noktada plastik bir hammaddenin uygulamada olası hata oranını indirmek hedeflenmiştir. Seramik tasarım uygulamalarında birimlerin bağımsız olduğu örneklerde parça kenar uyumu gözetilirken bu araştırmada simetrik olan tüm parçaların senkron olması zorunludur. Hedef üzerinden yorumlamak gerekirse uygulamanın hata oranını sıfırlamak mümkün değilse bile endüstriyel olmayan bir uygulama mekâna kazandırılmıştır. Böylece uzun vadede beklenen yarar adına bir adım atılmıştır. Çalışma sonraki süreçte mimaride seramik öğelerin devamlılığına katkı sağlayacaktır. Teknik açıdan ve donanım açısından seramik sanatı uygulamasına imkân sunan bu proje diğer uygulamalara da öncü olmuştur.

KAYNAKÇA (11 Punto)

- Alsoy, A. (1998). *Endüstri ürünü tasarımında modüler çözümler ve yaratıcılık üzerine bir model*. MSÜ.
- Arcasoy, A. (1983). *Seramik teknolojisi*. İstanbul Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları. (Yayın No: 2).
- Cromwell, P. R. (2012). A modular design system based on the star and cross pattern. *Journal of Mathematics and the Arts*, 6(1), 29-42
- Giorgini, F. (1994). *Handmade tiles*. Lark Books. Amerika.
- İbni Bibi. (1957). *El-evâmirül-alâ'iyye fi'l umur'ül-alâ'iyye* TTK. Tıpkı Basım. Ankara.
- Kulakov, A. I. ve Ri, A. U. (2021). Ceramics in architecture. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*. 751 (2021) 012052
- Naumann, R. (1975). *Eski anadolu uygarlığı*. TTK. Ankara.
- Onat, E. (1991). *Mimarlık form ve geometri*. YEM. İstanbul.
- Onur Erman, D. (2012). Türk seramik sanatının gelişimi: toprağın ateşle dansı. *Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 18-33
- Öney, G. (1976). *Türk çini sanatı*. YKY. İstanbul.
- Riley, N. (1992). *Tile Art*. Quintet Pub. Ltd. Londra.
- Uludağ, K. (1999). Seramik duvar panosu, Hamiye Çolakoğlu'nun artistik duvar panosu tasarımları. *Anadolu Sanat Dergisi*, 9, 122-132

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: In this study, it is aimed to reveal the possibilities of Rtv 2 mold method and seal applications in ceramic art. The thing that creates the individual's memory in design is nature itself. The designer creates the works he/she constructs from this memory. The mathematics of nature, which has a wide sample, has inspired designers to apply it in every field. While modular systems provide ergonomic possibilities in terms of parts and wholes, they also provide an aesthetic appearance to the work of the designer. In historical architectural structures, the unity of the decoration elements, which are constructed in the relationship between the unit and the whole, reveals the aesthetic importance. With such examples, the ideal structure of the pattern, which is called the Seljuk Star, can be considered as the starting point of the research. Of course, in the selection of the pattern to be used in the application among many patterns with the same name, it was considered that it is convenient in terms of the possibility of taking a silicone mold in ceramic application. As another pattern, it was chosen from Kubadabad tiles in practice. Since the seal method in ceramic applications will be carried out in the design, the choice that makes this method possible was made in the choice of the pattern. The focus of both applications is modular design.

Method: Molding and sealing method has been applied in ceramic art.

Research Ethics: The sources used in this research were specified in the text and bibliography and the scientific ethics rules were observed.

Results: In the research and application process, Seljuk pattern model making was carried out in the first stage. After the pattern was drawn in two dimensions, plaster modeling was done. In the Seljuk star application, Rtv 2 was used as a raw material for mold making. Although the pattern is relief and has a possible reverse angle, the model was not damaged while removing the mold, since the silicone is in a flexible structure. This is important as a reference. Because the deformation of the mold or model is an important reference at the casting stage and influencing the success of the surface detail. After the silicone mold was taken, the mold was taken again from the negative mold to be used as a unit element. Thus, both negative and positive molds were made. The contrast of high and low areas is used in the relief composition. Thus, dynamism was provided instead of stagnation in the design. In order to provide insulation between the ceramic mud and the mold during the casting stage, a mixture of rubbing soap and machine oil was applied to the mold to reduce adhesion to a minimum. Then the ceramic clay was transferred onto the mold. After the mold and casting were separated, the faults on the ceramic casting were retouched and the unit was completed. The application was repeated in the same way for each unit and then the whole was created to see the error between units. After the general examination, the excesses were removed from the back of the units and drying was carried out in a balanced manner. The dried parts were baked at 1050 C°. After the biscuit firing, the modular units were glazed and fired again, thus completing the ceramic panel. Kubadabad tile patterns were applied to ceramic mud as a wooden seal. In this application, the moisture of the ceramic raw material was kept in the workshop environment until it decreased to the hardness of the leather. Then, the modular pattern was printed in the form of a seal. Since the patterns are applied on a whole ceramic plate, this application is divided into parts with the help of a metal plate. The drying was carried out by considering the conditions of the drying space, by controlling the compatibility of the units within themselves. The whole composition, whose drying was completed, was fired.

Conclusion and Discussion: Ceramic panels, the application of which has been completed in the research, has been finalized over the concept of modularity. An important experience has been made in terms of ceramic coatings that complement the decoration in architectural structures. When possibilities for similar applications are observed, the use of Rtv 2 for ceramic applicators outside of industrial production is important in terms of minimizing labor and saving time. The other method, the seal application, also facilitates modular applications in terms of error rate and

aesthetic appearance. In this application, it should be considered as a gain in terms of providing fast production opportunities and continuation of traditional ceramic production methods.

31/05/2022

23/12/2022

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.62728>

İbrahim Halil DEMİR¹

Şeyda ERASLAN TAŞPINAR²

Toplumsal Vicdanın Resim Sanatı Üzerine Yansımaları³

Özet

Sanat eserleri taşıdıkları sanatsal kaygıların yanında üretildikleri dönemlerden sosyolojik, dinsel ve toplumsal olaylardan izler de yansıtır. Resim sanatı bu olayların ve olguların yansıtıldığı bir sanat dalı olarak farklı dönemlerden birçok örnek barındırmaktadır. İnsanların çevrelerini ve yaşam biçimlerini yansıttıkları mağara resimlerinden başlayarak günümüze gelen görsel anlatım serüveninde oldukça zengin anlatım biçimleri barındıran eserler vardır. Bu eserlerde toplumlardan, yaşam biçimlerinden, kıyafetlerinden, şehirlerinden yansıtılan izlerin yanı sıra toplumu derinden etkileyen olayların anlatıldığı sahnelere sıkça rastlanmaktadır. Bir resim sayfalarca yazıdan çok daha fazla duygu ve düşüncüyü çok daha kısa sürede anlatabilir. Resim artık farklı bir görsel dil halini alır. Resim sanatı işte bu yönüyle yaşanmışlıkları bir tablo vasıtasıyla tasvir etme fırsatı sunar. Toplumsal vicdanın oluşumu düşünüldüğünde de toplumu etkileyen olaylar ve olguların oldukça önemli olduğu görülmektedir. Toplumu etkileyen ve iz bırakan olayların sanat yoluyla toplum tarafından nasıl algılandığı ve anlaşıldığı da önemlidir.

Bu çalışmada toplumu etkileyen ve iz bırakan olayların yansıtıldığı resimlerden seçilen örnekler incelenerek sanatın toplumsal vicdan üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama yöntemiyle yapılan çalışmada literatüre dayalı olarak elde edilen bulgular derlenerek, toplumun bu eserlerden nasıl etkilendiği tartışılmıştır. Sonuç olarak toplumun etkilendiği önemli olaylar ve olguların sanat eserlerinde nasıl vurgulandığı ve toplumun bu eserlerden nasıl etkilendiği toplumsal vicdan çerçevesinde değerlendirilerek önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Resim, Toplumsal Vicdan

The Effects of Social Conscience on Painting

Abstract

In addition to the artistic concerns they carry, works of art also reflect traces of sociological, religious, and social events from the periods in which they were produced. The art of painting as a branch of art reflecting these events and phenomena contains many examples from different periods. Starting from the cave paintings in which people reflect their environment and lifestyles, some Works contain very rich expression styles in the visual expression of adventure that has come to the present day. In these works, scenes in which traces are reflected from societies, lifestyles, clothes, cities, as well as events that deeply

¹ Öğr. Gör. İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı ihdemir@agri.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3676-7134

² Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı seraslan@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5407-6030

³ Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

affect the society are frequently encountered. A picture can express more emotions and thoughts in a much shorter time than pages of writing. The painting now becomes a different visual language. With this aspect, the art of painting offers the opportunity to depict the experiences through a painting. Considering the formation of the social conscience, it is seen that the events and facts affecting society are very important. It is also important how the events that affect society and leave their mark are perceived and understood by society through art.

This study, it is aimed to determine the effect of art on social conscience by examining the samples selected from the pictures that reflect the events that affect society and leave traces. In the study conducted with the screening method, the findings obtained based on the literature were compiled and how the society was affected by these works was discussed. As a result, how important events and facts are affected by society are emphasized in works of art and how society is affected by these works are evaluated within the framework of social conscience, and suggestions are included.

Key words: Art, Painting, Social Conscience

GİRİŞ

Vicdan, bireyi kendi davranışları üzerinde bir yargıda bulunmaya iten, bireyin kendi ahlak değerleri ile dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç olarak açıklanmaktadır (TDK, 2020). Akarsu ise (1974) felsefe terimleri sözlüğünde vicdanı, törel bilinç olarak tanımlamıştır. Bireyin doğru ve yanlışla bireysel değerlendirme yaklaşımı olarak Törel bilinç, İyi-kötünün, doğru-yanlışın ne olduğu hakkında içten bir bilme olarak açıklanır. Zengin & Arslan (2018) birçok açıdan değerlendirilerek tanımlanmış olan vicdan kavramının en önemli işlevlerinden birinin bireyde öz denetim sağlaması olduğunu vurgulayarak, doğruyu yanlıştan ayırma, doğru olana yönelme, yargıda bulunma ilkeleri üzerine bina edildiğini, bu ilkeleri somut duruma uygulayan pratik yargı ve pratik kıyas olduğunu belirtmiştir.

Bireysel bir kavram olarak tanımlanan vicdan, toplumların ortak değerlendirme kriterleri doğrultusunda ortak yargı olarak ele alındığında toplumsal vicdan kavramına dönüşür. Toplumsal vicdan, iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış bireysellikten koparak toplum olarak ortak bir yargı yeteneği ile kıyaslamak olarak tanımlanabilir. Toplumlara etkileyen büyük olaylar, kendi kültürel altyapıları doğrultusunda toplumların tepkilerine sebep olmaktadır. Bu toplumsal olayları daha çok insana aktarmak ve etkisini artırmak için görselleştirme oldukça çok kullanılmıştır. Özellikle fotoğraf makinesinden önce resim sanatı yoluyla birçok toplumsal olayın resmedildiği ve insanlar üzerindeki büyük etkisinin yayıldığı görülmüştür. Toplumsal olayların görsellerle ifade edilmesinde görsellerle birey arasında ve görsellerle toplum arasındaki ilişkiyi belirlemek için sanat devreye girmektedir.

Sanat, insanın duygu- düşüncelerini, bilgi- becerilerini ve yeteneklerini çeşitli anlatım ve araçlarla tasvir edebildiği bir süreçtir. Birey bu süreçte etkilenme, izleme, yorumlama, anlama gibi estetik yaklaşıma vb. özelliklere sahip olur. Bunların yanında, saygı, yardımlaşma, vatanseverlik, çalışkanlık, sorumluluk gibi çeşitli vicdani ve değersel unsurları da bu süreçte kazanabilir (Akdoğan, 2019).

Sanat, bireyin yaşamının hemen hemen her anında onun ayrılmaz bir parçasıdır denilebilir. Çünkü “insanlar yönlerini nereye çevirirse çevirsinler sanat ve tasarım çalışmalarını görebilmektedirler. Sanat biçimleri ve tasarım ürünleri hemen her gün insanlara, kullandıkları teknolojik araç-gereçlerde, elbiselerinde, mobilyalarında, tasarım süreci geçirmiş tüm alanlarda görünür”. Bu durum sanatın birey açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Sanat ve buna bağlı olarak sanat eserlerinin, bireyin yaşamında işlevsel yönü olduğu kadar biçimi, renkleri vb. gibi diğer özellikleri ile insanın estetik yönünün bir yansımasıdır (Alakuş & Mercin, 2007). Sanatın işlevselliği toplumların her dönemde kullandığı bir özellik olmuştur. Toplumların

tarihsel gelişimlerinde sanatın çağlar boyunca birçok gereksinimi karşılayan bir rol üstlendiği görülmektedir.

Sanat, yaşama ve eylemlere ilişkin üretimleriyle, inanç düzeyinde yer alan din, ahlak ve düşünce gibi toplumu oluşturan üst kurumlarla kurduğu ilişkilerdeki etkinliğiyle, toplumsal değişimlerde aktif rol oynamıştır. Bu nedenle, sanatın ve sanatçının işlevi tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Sanat, tarih boyunca yalnızca kültürel yapının gelişiminden değil, bilimin ve teknolojinin ilerlemesi, dinin yayılması, kültürler arası iletişim, dillerin ve toplumların yeniden biçimlenmesi gibi pek çok konuda önemli rol oynamıştır. Zamanla dini imgeleri somutlaştırarak duyarlarla daha kolay algılanmasına, kimi zaman da toplumlarda yaşanan çelişkileri aktararak toplumsal bilinçlenmeye öncülük etmiştir (Kara, 2007).

Sanat tarihine bakıldığında sanatın işlevsel rolünün birçok dönemde kullanıldığı görülmektedir. Ancak sanat, 19. yüzyılda sosyal olarak daha bilinçli bir rol üstlenmeye başlamıştır. Bu dönemde sıklıkla yoksulların içinde bulunduğu kötü durumu yansıtmış ve hükümeti eleştirmek için kullanılmıştır. Bu dönemde mal sahipleri işçilerin emekleri üzerinden para kazanmışlardır. Burjuva ve işçi sınıfı kavramı da ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi ve kapitalizm bu dönemin ortaya çıkan kavramlarıdır. İlerleyen süreçte Fotoğraf makinesinin icadı ile mesaj daha da geniş bir izleyici kitlesine ulaştırılmıştır.

Örnek Resimlerle Toplumsal Olaylar

Toplumlara etkileyen büyük olaylar sanat eserlerine sıklıkla konu olduğu sanat tarihi boyunca görülmüştür. Toplumsal olayların görsellerle aktarımı dersler ve çıkarımlar yapılmak için kullanılmış ve görsellerle nesilden nesille aktarılması için bir yol olmuştur. Mağara resimlerinden başlayan sanatın görsel tarihi boyunca resimlenen konulardan toplumu derinden etkileyen birçok konunun resimlendiği görülmektedir.

Sanat eserleri taşıdıkları sanatsal kaygıların yanında üretildikleri dönemlerden sosyolojik, dinsel ve toplumsal olaylardan izler de yansıtır. Resim sanatı bu toplumsal olayların ve olguların sıkça yansıtıldığı bir sanat dalı olarak kendi içinde farklı dönemlerden birçok örnek barındırmaktadır. İnsanların çevrelerini ve yaşam biçimlerini yansıttıkları ilk örnekler olan mağara resimlerinden başlayarak günümüze kadar gelen görsel anlatım serüveninde oldukça zengin anlatım biçimleri barındıran eserler bulunmaktadır. Bu eserlerde toplumlardan, yaşam biçimlerinden, kıyafetlerinden, şehirlerinden yansıtılan izlerin yanı sıra toplumu derinden etkileyen olayların anlatıldığı sahneler sıklıkla rastlanmaktadır. Savaşlar, devrimler, dinsel konular, mitolojik olaylar, yıkımlar, toplumsal kargaşalar, eşitsizlikler, psikolojik durumlar, intiharlar, ölümler, acı, keder, kaza, felaketler, kölelik, ırkçılık, göçler, cennet - cehennem vb. gibi konuların işlendiği resimler bunlardan bazılarıdır.

Francisco Goya, “3 Mayıs Katliamı”

Sanat tarihinde toplumsal olayların resimsel olarak ifade edilmesinde en etkili resimlerden biri İspanyol Saray ressamı olarak görev yapan Goya tarafından resmedilmiştir. Goya, kendi zamanındaki olaylara karşı aşırı duyarlı olan bir sanatçıdır. 1808 yılında Fransız orduları İspanya'ya saldırmış ve kraliyet ailesini tahtından indirmiştir. Bu ortam halkın Fransız istilacılara karşı ayaklanmasına neden olmuştur. Kara (2017), 3 Mayıs 1808'de Fransızların İspanyol protestocuları kurşunlayarak ve toplu katliam yaptığını aktarmaktadır. “İsyancıların Kurşuna Dizilişi-3 Mayıs Katliamı” adlı yapıtlarıyla Goya şiddet, kötülük ve dehşeti görünür kılarak insanların acılarını ve uğradıkları haksızlıkları betimlemiştir.

Resim 1. “3 Mayıs Katliamı”, T.Ü.Y.B. 266x345 cm, Museo Del Prado, Madrid, 1814.

Goya'nın, 3 Mayıs 1808'in unutulmaması için yaptığı tablo, savaşın gaddarlığına yönelik o zamana kadarki en etkileyici ithamdır. Ardı arkası yokmuş gibi görünen bir dizi İspanyol vatansever, tepeye tırmanarak ölümüne yaklaşmışlardır. Silahsız ve perişan bir vaziyette ülkeleri için ellerinden gelen her şeyi yapmış ve artık tek yapabilecekleri bu amaç için ölmek olmuştur. Ön planda, önceden vurulmuş olanlar korkunç bir şekilde yaralanmış, dağınık bir halde yere serilmişlerdir. İdam edilmek üzere olan beyaz gömlekli adam dikkatimizi çekmektedir. Önünde bir kan gölü vardır. Heyecanla gerçekleştirdiği son bir hareketle ellerini havaya kaldırmıştır, tamamen savunmasızdır. Tam karşısında kimliği belirsiz üyelerden oluşan idam mangasının uzun ve düzgün hattı yer alır, tüfekler ateş edilmek üzere sıralanmıştır (Woodford, 2019).

3 Mayıs 1808'e bakınca, kimse büyük olasılıkla öldüren askerlerin görevlerini yaptığını ya da oradaki gariban dilencilerin İspanyol bağımsızlığının kahramanları olduğunu düşünemez. Bu resme getirilebilecek, yorum hissiz bir makinenin insani değerleri yerle bir edip, insanlık dışılığı arasındaki karşıtlık yüzünden epik boyutları her yönüyle ortaya koymaktadır. Goya burada halka ait tutkuların isyanını ifade etmekte ve onları kutsamaktadır. Bu nedenle onun güçlü görsel ifadesi 3 Mayıs trajedisinin ve İspanyol vatanseverliğinin ötesine geçerek evrensel bir insanlık değeri ortaya koymuştur. Goyanın resmi zalim baskı karşısında halkın isyanın ölümsüz sembolüdür. Tanık olduğu vahşet karşısında dehşete düşen Goya, silahsız İspanyol savaşçıların Napolyon'un istila ordusu tarafından acımasızca katledilişini kayıt altına alarak çok etkileyici bir resim yaratmıştır (Venturi, 2018).

Eugène Delacroix, “Halka Önderlik Eden Özgürlük”

Halka Önderlik Eden Özgürlük, Fransız resminin başyapıtlarından biri olarak kabul edilir. Romantik dönem sanatçılarından Delacroix tarafından yapılan tablo, 1830 yılında Fransız Kralının devrilmesine yol açan üç günlük halk ayaklanmasının anısına yapılmıştır. Tüm dünyada Fransız Devrimi'nin simgesi olarak görülmektedir.

Delacroix, Temmuz 1830'da verilen mücadeleye bizzat katılmış bir isimdir. Bu mücadele sırasında Louvre Müzesi'nin korunmasını üstlenmiştir. Delacroix öncelikle özgürlük kavramı üzerinde durmuştur. Özgürlük, tarih boyunca uğruna en çok mücadele edilen ve bu anlamda isyanla özdeşleşmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmış ve değişen politik anlayışlar birilerini özgür kılarken birilerini ekseriyetle sınırlandırmaktadır (Arkan 2016:2). Bu bilgiler ışığında, özgürlük

figürünün öne çıkan ayağının barikatın tasvir edilişi, bir dönemin bitişi veya başlangıcının yanında savaşın en dramatik anının izleyiciye aktarılma isteği olduğu kabul edilebilmektedir. Bunu da alegorik bir figür olan özgürlük vasıtasıyla başarmıştır.

Resim 2. “Halka Önderlik Eden Özgürlük”, T.Ü.Y.B. 260x325 cm, 1830.

Resimde göze çarpan öğeler taş, moloz ve ölümlerden oluşan bu yığın var olması, yığınların içinde barikatın üstüne elinde bayrağıyla çıkan yarı çıplak bir kadın ve ölümlerden, soldaki yarı çıplak adamın özgürlük ve eşitliğin elde edilmesi uğruna kendini her şeyiyle tüm benliğiyle feda eden halkı temsili. Sağda yaşamlarını yitirmiş askerler ise yenik düşen baskıcı yönetimin temsili. Fakat halkın tüm varlığıyla savaşması daha ön plandadır ve bu durumun bütün istiklal savaşları için geçerli olduğu söylenebilmektedir. Delacroix’in çatışmayı görselleştirdiği eserde halk yollardaki engelleri yıkıyor, insanlar ölüyor ama sağ kalanlar özgürlüğün bayrağı altında mevcut imkânları neyse onunla savaşmayı sürdürmektedir.

Tabloya başka bir açıdan bakılacak olunursa adeta ölümün, trajedyanın, kahramanlığın bir resmi. Diğer anlamda hayatlarını kaybedenler destan yazmış yarı tanrı karakterlerdir ve yarı tanrı dahi olursa da kadın olmadan kahraman olunmaz. Geçmiş tarihi dönemlerde ve günümüzde kadın adına, kadın uğruna ya da kadının sebep olduğu trajedilerin sayısı pek azımsanacak kadar az değildir. Zaten kadının kendisi özgürlük demektir (Akbulut, 2012).

Theodore Gericault, “Medusa’nın Salı”

Theodore Gericault tarafından 1818-1819 yıllarında yapılan Medusa’nın Salı, denizin ortasında bir salın üstünde hayatta kalma mücadelesi veren kişileri temsil etmektedir.

Gemi batmış, kazazedelerin bir kısmı filikalara binmiş, geri kalanı ise ellerindeki malzeme ile oluşturdukları bir sala binerek deniz de hayatta kalmaya çalışmaktadırlar. Günlerce yardım bekleyen saldaki yaralıları, bayılanlar, ümitle ufka bakanlar. En ince ayrıntılara kadar sabır ve titizlikle işlenmiştir (Batur, 2012).

Resim 3. “Medusa’nın Salı”, T.Ü.Y.B. 491x716 cm, Louvre Müzesi, Paris, 1818-1819.

Resim yalnızca yolcuların hayatta kalabilmek için birbirlerinin cesetlerini yedikleri ve çoğunun bu olaydan delirdikleri o çok iyi bilinen ve rahatsız edici öyküyü betimlemekle kalmamış, aynı zamanda mevcut hükümete karşı dolaysız bir eleştiri de getirmiştir. İzleyicilerden birinin resmi görür görmez; resimdeki insanlardan birisinin yüzeysel ifadesi ile tüm Donanma Bakanlığı'nın suçlandığını dahi iddia edebilmektedir. Eser bu açıdan da politik yönlerde taşımaktaydı (Boydaş, 2004). Salda 150 kişi bulunmaktaydı ama kurtulanlar 15 kişiydi. İnsanların açlık, çaresizlik ve hayatta kalma içgüdüsü karşısında insanların mecbur kalınca ne kadar korkunç işler yapabileceklerini gösteren muazzam bir eser olarak tüm toplumlara örnek teşkil niteliği taşıyan bir eser olmaktadır.

Günümüzde bu tarz olaylarda görmemiz mümkündür. 2015 yılında Suriye’den kaçan mülteci ve göçmenlerin Avrupa’ya gitmek için derme çatma botlarla denizi geçmeye çalışırken boğularak ölmeleri yaşanan dram, üzüntü ve insanlık ayıbını bir kez daha ortaya koymuştur. O yıllarda yaşanan bir trajedi ise yine aynı sahne ile tekrar hatırlattırılmaya anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Resim 4. “İbrahim Halil Demir”, Günümüz Medusası, Foto Manüpilasyon – Retouching, 2015.

1972 yılında olan bir uçak kazasında da benzer durumlar söz konusu olmuştur. Kazadan sonra hayatta kalanlardan dondurucu soğuktan dolayı ölmeleri, çığ düşmesi sonucu ölümler meydana gelmişti. Aç kalanlar ise ihtiyaçlarını da ölen arkadaşlarının etlerini yiyerek karşılamış ve hayatta kalmışlardır. Filmlere konu olan Hannibal da buna örnektir. The Walking Dead adlı dizide de benzer sahneler mevcuttur. Yani yamyamlık bir tabu haline gelmiştir. Her devirde var olmuştur ve görünen o ki var olmaya devam edecek gibi görünmektedir.

Resim 5. The Walking Dead adlı diziden sahne.

Pablo Picasso, “Guernica”

Faşist Almanların antik Bask şehri Guernica’yı barbarca bombardımana tutmasına çok öfkelenen Picasso, vatandaşlarının çektiği acıyı resminin teması olarak belirlemiştir. Resmi olabilecek en etkileyici sonuca ulaşmak için daha sembolik, çarpıtılmış biçimler aracılığıyla çekilen acıyı ve cefayı aktarmaya çalışmıştır.

Resim 6. “Guernica”, T.Ü.Y.B. 349x776 cm, Reina Sofía Müzesi, Madrid. 1937.

İlk bakışta resim tıpkı havadan arka arkaya gelen uçakların yaklaşarak bombalarını attığı ve kaçışan yurttaşlara ateş ettiği şehir gibi kaotiktir. Anlamli şekiller yavaş yavaş ayırt edilir. Sağdan başladığında, feryat eden ve kollarını çılgınca yukarı kaldırmış (Goyadaki beyaz gömlekli adam gibi) görülür. Altta bir kadın sola doğru hızla ilerler, öyle acelesi vardır ki sonuna kadar gerilmiş bacağı geride kalmış gibi görünür. Ortada bir at vardır, atın yan tarafında kötü bir kesik bulunur. Atın ayaklarının arasında bir savaşçı uzanmıştır, gözleri yerinden çıkmıştır; kırık bir kılıç ve çiçek tutan bir el görülür, öteki el yardıma muhtaç bir şekilde uzanmıştır – boştur (Woodford, 2019).

En solda bir kadın, başını yukarı çevirmiş, can çekişerek haykırır; kollarında ölü bebeğini tutar. Çarpıtılmış yüzü, bir acı maskesidir- çaresizlikle attığı çığlık göze çarpmaktadır. Kollarındaki ölü bebek, cansız bir bez bebek gibi sallanmakta. O kadar güçsüz ve cansızdır ki burnu bile sarkmıştır. Yürekleri dağlayan bir görüntü. Bu detayda Picasso, bir annenin ölü çocuğunun bedeniyle birlikteyken hissettiği ıstırapı aktarmak için gerçekçi çizim becerisini bir kenara bırakmıştır. Hiçbir haber filmi ya da gazete fotoğrafı, Guernica bombardımanının oluşturduğu tahribat ve terörü, Picasso'nun resminde yer alan biçimlerin etkileyici çarpıklıkları kadar canlı bir şekilde aktaramamıştır (Woodford, 2019).

Fernando Botero,” Ebu Garib Serisi”

Botero Amerika'nın Irak'ı işgali sırasında Ebu Garib hapishanesindeki mahkûmlara yapılan zulüm ve insanlık dışı işkencelerden etkilenecek resimlerini yapmıştır. Medyanın deşifre ettiği fotoğraflardan yola çıkarak eserlerini oluşturmuştur. Mahkûmlar sopalarla dövülmüş, vücutlarına kimyasal asitler dökülmüş, aşağılamak için kadın iç çamaşırları giydirilip İslam'da olmayan eşcinsellik üzerinden hem dini hem de insani değerleri aşağılanmaktadır. Bu şekilde insanların birbirine olan dini, etnik ve ahlaki duyguları yok edilmeye çalışılarak insani değerlerden uzaklaştırıp yeryüzünde yaşayan insan-toplum ilişkisi üzerinde de derin tahripler oluşturup onarılması zor ilişkiler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sistematik işkence olayı hemen hemen tüm yetkililerin bilgileri dahilinde yapılmış olup, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi; Pakistan, Afganistan, ABD'nin sözde “terörle küresel savaş” kapsamında yakalanan zanlılarının getirildiği hapishaneye Guetemala ki Uluslararası Af Örgütü, Guantanamo'nun askeri hapishane olarak kullanılmasını yasa dışı uygulamaları ve mahkûmlara yönelik yapılan sorgulama tekniklerini “insan hakları skandalı” olarak tanımlamış, Birleşmiş Milletler (BM) de hazırladığı raporlarda tutukevinde yapılan hak ihlallerine birçok kez dikkati çekilmiş olmasına rağmen işkenceler devam etmiş ve nihayetinde resimsel örneklerle de gördüğümüz Irak'ta bu sistematik durum devam etmiştir.

Resim 7. “Ebu Garib” Serisi 2005, T.Ü.Y.B.

Resim 8. “Ebu Garib” Serisi 2005, T.Ü.Y.B

Resim 9. “Ebu Garib” Serisi 2005, T.Ü.Y.B.

Resim 10. “Ebu Garib” Serisi 2005, T.Ü.Y.B

Boteronun yaptığı yapıtlar fazla söze gerek bırakmayacak niteliktedir. Çünkü resimler ile anlatmak istenilen sayfalarca dolusu sözleri tek bir resimle bile dile getirebilmekte bu sayede resim sanatına farklı bir anlatım dili kazandırmaktadır. Sanatın anlatım, ifade ve etkileme gücünü Boteronun çalışmalarında açık bir şekilde görmek mümkündür. Ayrıca sanatçı insanların acıları üzerinden para kazanamayacağını belirterek tüm Ebu Garib serisini ABD’de bir üniversiteye bağışlamıştır. Sanatçının bu davranışı bile insanların her şeyin sadece maddi değerler ile ölçülemeyeceğini anlamaları bakımından yeterli bir örnektir.

YÖNTEM

Bu çalışmada toplumu etkileyen ve iz bırakan olayların yansıtıldığı resimlerden seçilen örneklerin incelenmesi ile sanatın toplumsal vicdan üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu resimlerden Francisco Goya, Eugène Delacroix, Theodore Gericault, Pablo Picasso, Fernando Botero adlı sanatçıların yapıtları ele alınacaktır. Tarama yöntemiyle yapılan çalışmada literatüre dayalı olarak elde edilen bulgular derlenerek, toplumun bu eserlerden nasıl etkilendiği açıklanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada vicdan kavramı ile vicdan kavramının toplum üzerindeki etkileri açıklanmış ve bu bağlamda sanat tarihinden örnek resimlerle vicdan ve sanat arasındaki ilişki irdelenerek toplum üzerinde yarattığı etkiler değerlendirilmiştir.

SONUÇ

Toplumun etkilendiği önemli olaylar ve olguların sanat eserlerinde nasıl vurgulandığı ve toplumun bu eserlerden nasıl etkilendiği toplumsal vicdan çerçevesinde değerlendirilerek sanatçıların, sanatını biçimlendirmiş ve ortaya koyduğu sanat ürünü kendi çağının bir yansıması niteliğinde görsel bir özne halini almıştır.

Bir resim sayfalarca yazıdan çok daha fazla duygu ve düşünceyi çok daha kısa sürede anlatabilmektedir. Resim, artık farklı bir görsel dil halini alır. Resim sanatı işte bu yönüyle yaşanmışlıkları görselleştirme vasıtasıyla tasvir etme fırsatı sunar. Resim sanatının sahip olduğu bu görsel anlatım gücü ve insanların resimlerden etkilenmeleri bu eserlerin toplum üzerindeki gücünü de arttırmıştır. Görsellerle oluşturulan bu iletişim anlayışı içerisinde resimlerin oynadığı büyük rol toplumsal izlerin yansıtılmasında resimleri ön plana çıkarmaktadır. Mağara resimlerinden başlayarak günümüz dijital dünyasına kadar resimler toplumlar üzerinde bu rollerini oynamaya hızla devam etmektedirler.

Toplumu etkileyen ve yön veren büyük olayların görsel ifadelerle resmedilmesi toplum hafızasında daha da çok yer almalarının yanı sıra gelecek nesillere aktarılabilir bir toplumsal vicdan yansımasıdır. Toplumu etkileyen olaylar ve olguların görsel ifadeleri toplum vicdanının görsel ifadesidir. Toplumu etkileyen ve iz bırakan olayların sanat yoluyla toplum tarafından nasıl algılandığı ve anlaşıldığı da önemlidir. Görsellerin güçlü anlatımıyla toplumsal vicdan arasındaki ilişki birlikteliği etkisini sürdürerek güncelliklerini korumaktadır. Sanatçılar ve sanat eğitmenleri olarak bireyler ise yaşanan olaylara kayıtsız kalmamalı hiç olmazsa kendi üretim ve anlatım tarzlarında bu konuları işlemeli toplum duyarlılığını yansıtmada birer ayna görevi üstlenebilmelidirler.

KAYNAKÇA

- Akbulut, D. (2012) *Resim neyi anlatır*. Etik Yayınları.
- Akarsu, B. (1998). *Felsefe terimleri sözlüğü*, (7. Baskı). İnkılap Yayınevi.
- Akdoğan, Y. (2019), *İlkokul görsel sanatlar dersinde değerler eğitiminin öğrenci çalışmalarına yansımaları üzerine durum çalışması*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alakuş, A.O. ve Mercin, L. (2007). Birey ve toplum için sanat eğitiminin önemi, *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 9, 14-20.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Arıkan, H. (2016), Resimlerarası alıntı bağlamında Eugene Delacroix'in halka yol gösteren özgürlük adlı eserinin yeniden yorumlanması, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 49-60.
- Batur, T. (2012), *Zanaattan sanata tarihsel süreçte resim*. Cinius Yayınları.
- Boydaş, N. (2004). *Sanat eleştirisine giriş*. Gündüz Yayınevi.
- Kara, D. (2007). Toplumsal olayların sanata yansıması, *Yapı Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi*, ss.108-111,
- Woodford, S. (2019). *Resimlere bakmak*. Hep Kitap.
- Venturi, L. (2018). *Resme nasıl bakılır- Giottodan chagalla resim ve ressamlar*. Hayalperest Yayınevi.
- Zengin, M ve Arslan, E. İ. (2018). Dini, felsefi, psikolojik boyutlarıyla vicdan ve değerler eğitimindeki yeri. *AUID*, 6(10), 323-345.

EXTENDED ABSTRACT

A picture can express more emotions and thoughts in a much shorter time than writing pages. The painting now becomes a different visual language. With this aspect, the art of painting offers the opportunity to depict the experiences through a painting. Considering the formation of the social conscience, it is seen that the events and facts affecting society are critical. It is also essential how the events that impact society and leave their mark are perceived and understood by society through art.

Method: This study aims to determine the effect of art on social conscience by examining the examples selected from the paintings that reflect the events that affect society and leave a trace. Among these paintings, the works of artists named Francisco Goya, Eugène Delacroix, Theodore Gericault, Pablo Picasso, and Fernando Botero will be discussed. In the study conducted with the scanning method, the findings obtained based on the literature were compiled, and how the society was affected by these works was explained.

Findings: In the research, together with the concept of conscience, the effects of the concept of conscience on society were explained, and in this context, the relationship between conscience and art, with sample paintings from the history of art, was examined and its effects on society were evaluated.

Conclusion and discussion: The crucial events and phenomena that society is affected by are emphasized in the works of art. How the community is affected by these works is evaluated within the framework of social conscience. The art of the artists has shaped, and the art product they have produced has become a visual subject as a reflection of their age. A picture can express much more emotions and thoughts in a much shorter time than pages of text. The painting now becomes a different visual language. With this aspect, the art of painting offers the opportunity to describe experiences through visualization. This visual expression power of the art of painting and the fact that people are affected by the paintings have also increased the power of these works on society. In this understanding of communication created with visuals, the significant role played by the paintings brings the paintings to the fore in reflecting the social traces. From cave paintings to today's digital world, paintings continue to play these roles in societies. Visually depicting significant events that affect and shape the society is a reflection of social conscience that can be passed on to future generations and take more place in the society's memory. The visual expressions of events and phenomena that affect the community are the visible expression of the conscience of the society. It is also important how the events that impact society and leave a trace are perceived and understood by society through art. The relationship between the strong expression of the visuals and the social conscience maintains its effect and actuality. As artists and art educators, individuals should not be indifferent to the events experienced; at least, they should be able to act as a mirror in reflecting the social sensitivity embroidered on these issues in their production and expression styles.

30/10/2022

29/12/2022

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.66043>

Ümit DEMİR¹

Nesrin KULA²

Sinema Araştırmalarında Göstergebilimsel Eleştiri³

Özet

Göstergebilim, anlam yaratma ve üretme sürecini göstergeler aracılığı ile inceleyen bilim dalı olarak bilinmektedir. Göstergebilim ya da semiyoloji; sinema, televizyon, tiyatro, tıp, mimarlık, veterinerlik, kısacası pek çok bilim ve sanat alanında kendine yer bulmuştur. Semiyolojinin asıl önemli hamlesinin model olarak dilbilimi alması ve dilbilimsel kavramları iletişim fenomenlerine uygulaması olduğu düşünülmektedir. Bu fenomenler; filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, vb. enformasyon aktaran her şey olabilmektedir. Çözümlemeye tabi tutulacak bu fenomenler, metin-text olarak adlandırılmakta ve anlam göstergeler arası ilişkilerden çıkarılmaktadır.

Göstergebilim ve sinema ilişkisi üzerine çalışan kuramcılar arasında Christian Metz ilk çalışmaları yapan isim olarak öne çıkmaktadır. Metz göstergebilimsel yöntemi sinema filmlerindeki anlamı ortaya çıkarmak için kullanmıştır. Metz, film eleştirisini bilimsel bir temele oturtmayı ve filmlerin tek tek çözülmesi neticesinde tüm filmlere uygulanabilecek yasaları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmada DergiPark'taki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film çözümleme yöntemlerinde göstergebilimi nasıl kullandıkları incelenmiştir. Makalelerin, film eleştirisi alanında hangi düşünürlerin bakış açılarını ve kavramlarını daha çok kullandıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan ön taramada Greimas'ın eyleyenler örnekçesi, Saussure'un gösteren/gösterilen ayrımı ve Barthes'ın temel anlam/yananlam kavramlarının kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Film eleştirisi, göstergebilim, sinema, göstergebilimsel eleştiri, sinema göstergebilimi

Semiotic Criticism in Cinema Research

Abstract

Semiotics is known as the branch of science that examines the process of creating and producing meaning through signs. Semiology; it has found place in cinema, television, theater, medicine, architecture,

¹ Dr. Öğr. Üye., Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, umitdemir2000@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8555-8182

² Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, dknesrin@aku.edu.tr, Orkid: 0000-0003-4311-9477

³ Bu makale Uluslararası Balıkesir Göstergebilim Çalıştayı'nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir. Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

veterinary, in short, in many fields of science and art. It is thought that the main important move of semiology is to take linguistics as a model and to apply linguistic concepts to communication phenomena. These phenomena can be movies, serials, programs, advertisements, fashion, food, etc. and anything that conveys information. These phenomena, to be analyzed, are called text and meaning is derived from the relations between signs.

Among the theorists studying on relationship between semiotics and cinema, Christian Metz stands out as the one who did the first studies. Metz used the semiotic method to reveal the meaning in motion pictures. Metz aims to put film criticism on a scientific basis and to reveal the laws that can be applied to all films as a result of the analysis of films frame by frame.

In the study, articles on film criticism and semiotics published in the journals in DergiPark were scanned and how they used semiotic analysis methods in films was examined. It has been tried to reveal in articles which theorists' perspectives and concepts use more in the field of film criticism. In the preliminary scan, it was seen that Greimas' actantial model, Saussure's distinction between signifier/signified and Barthes's denotation/connotation concepts were used.

Key words: Film criticism, Semiotics, cinema, semiotic criticism, cinema semiotics

GİRİŞ

Yaşam içinde her şeyin bir anlamı bulunmaktadır. Bu anlamların nasıl oluşturulduğu ve sürecin nasıl işlediği uzun yıllardan beri bireylerin zihinlerini meşgul etmektedir. Bu noktada en büyük yardımcılardan biri olarak göstergebilim ortaya çıkmaktadır. Göstergebilim, göstergelerden ve aralarında kurdukları ilişkilerden yola çıkarak anlam yaratma sürecini ele almakta, göstergeler yoluyla sistemlerin nasıl oluşturulduğunu araştırmaktadır.

Başlangıçta göstergebilim her ne kadar dilbilimle bağlantılı olsa da ilerleyen süreçte sinemaya, televizyona, tiyatroya, tıp alanına, mimarlığa, veterinerliğe, kısacası yaşamın her alanına yayılmıştır. Göstergebilimsel çözümleme yoluyla filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, enformasyon aktaran her şey analiz edilebilmektedir.

Christian Metz göstergebilimin, sinemada anlamın çözümlenebilmesine önemli katkılar sağlayabileceğini ileri sürmektedir. Metz'e göre, sinemanın en küçük birimi olan çekim, cümleyle eşdeğerdır ve her çekim başka görüntülerle birleşerek yan anlamı oluşturmaktadır. Ona göre film, bir dil yetisi olarak anlamlandırılmakta, fakat sinemada "kodlar" dilden farklı şekilde işlemektedir. Bu kodları, kültür içinde öğrenilen çağrışım kalıpları oluşturmaktadır. Kodlar, filmlerde yer alırken başka anlatıda bulunmuyorsa, buna sinemasal kod denilmektedir.

Metz, göstergebilim yoluyla filmleri analiz edebilmek için bir yöntem önermekte ve filmlerin kare kare çözümlenmesi neticesinde tüm filmlere uygulanabilecek bilimsel yasaları ortaya koymaya çalışmaktadır. Göstergebilimsel eleştirinin film çözümlemesi alanında kullanımı ile ilgili tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Çalışmada Dergi Parktaki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film analizinde göstergebilimi çözümleme yöntemi olarak nasıl kullandıkları incelenmektedir. Makalelerde, film eleştirisi alanında hangi kuramcıların kuramları, kavramları ve analiz yöntemlerinin daha çok kullanıldığı ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Yapılan literatür taraması, daha önce bu türden bir çalışmanın yapılmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle filmlerin analizinde göstergebilimsel çözümleme yöntemini kullanacak olan araştırmacıların daha önceki

çalışmaların nasıl yapıldığını ve bu çalışmalarda yer alan eksikliklerin neler olduğunu görmeleri önemli hale gelmektedir.

Araştırma, göstergebilimsel yöntemi kullanarak çözümleme yapılan araştırmaların çoğunda ortak bir yaklaşımın benimsenemediği ve araştırmacıların aynı yöntemi kullansalar bile farklı açılardan yaklaşarak çözümleme yaptıklarını göstermektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalarda eksiklerin görülmesi, bundan sonra yapılacak araştırmalara daha doğru yön verilmesinde etkili olacağı düşüncesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

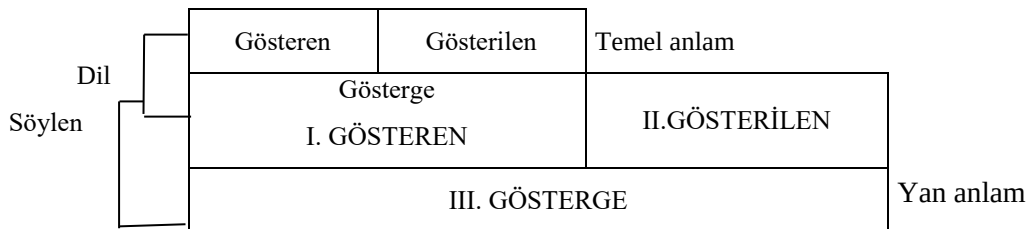
Araştırmanın Kuramsal Temeli

Göstergebilim kavramı ilk defa 1915 yılında gündeme gelmiştir. Semeion (işaret, gösterge) ve logie (bilim) kelimelerinin birleşiminden oluşan semioloji kelimesi işaret bilimi veya göstergebilim anlamında kullanılmaktadır. Göstergebilim; göstergeler aracılığı ile anlamın nasıl yaratıldığını, nasıl üretildiğini incelemektedir. *Genel Dilbilim Derslerinde* Ferdinand De Saussure, 1915 yılında semioloji kelimesini kullanmıştır. Charles Saunders Pierce ise, aynı yıllarda ondan habersiz olarak Semiotics olarak adlandırmıştır. Biri Amerika’da diğeri İsviçre’de birbirinden habersiz olarak aynı dönemde çalışmalarına başlamışlardır. Bu nedenle göstergebilimin iki kurucusu bulunmaktadır.

Semioloji ya da göstergebilim, kısaca göstergeler ve bunlar arasındaki ilişkilerden yola çıkarak anlamın nasıl kurulduğunu araştıran bir bilim dalını ifade etmektedir. Bazı semiologlar, semiolojiyi göstergeleri yorumlamaya yardımcı olan kilit çözücü olarak görmektedirler. Bunun tartışılır olması bir yana, semiolojinin asıl hamlesinin model olarak dilbilimi alması ve dilbilimsel kavramları iletişim fenomenlerine uygulaması olduğu düşünülmektedir. Söz konusu fenomenler; filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, kısacası enformasyon aktaran her şey olabilmektedir. Çözümlemeye tabi tutulacak bu fenomenler, metin-text olarak adlandırılmaktadır.

Semiolojik çözümleme; metinlerin içinde bulunan anlamlarla ilgilenmektedir. Örneğin; sinema filminin bir sahnesinde bir an için görünen bir yemek sofrası; sosyal durum, zevk, zarafet, incelik, milliyet gibi pek çok konuda bilgi verebilmektedir. Söz konusu bilgileri verenin göstergeler, kodlar ve kültürü de içine alan göndergeler sistemi olduğu düşünülmektedir. Anlam, göstergelerarası ilişkilerden ortaya çıkarılmaktadır. Semiolojide günlük yaşam içinde anlam üretiminde yer alan her şey gösterge olarak kabul edilmektedir. Her gösterge; gösteren ve gösterilen olarak ikiye ayrılırken, gösteren, maddi fiziksel varlık; gösterilen ise, onun alımlayıcının zihninde uyandırdığı kavram olarak görülmektedir.

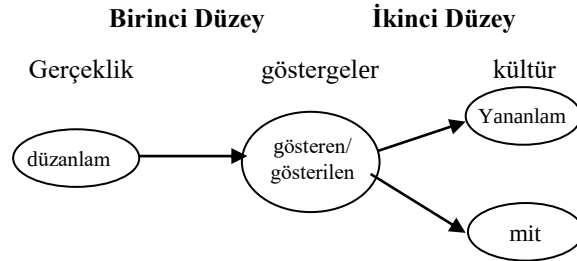
Roland Barthes; “gösterge temelde/özünde, ötekini içermektedir”, diyerek yananlam/düzanlam ayrımı yapmakta ve dil ile ilgili araştırmalara farklı bir boyutta katkı sağlamakta aynı zamanda yananlam/düzanlam kavramlarını öne sürmesiyle söylem analizi ile ilgili çalışmalara da yön vermektedir.

Şekil 1: Barthes’a Göre Yananlamın Oluşumu

(Roland Barthes, Çağdaş Söylenler, çev.: T.Yücel, Metis Yay., İstanbul, 1996, s.: 184.)

şekilde de görüldüğü gibi yan anlamlı bir gösterge oluşturabilmek için temel anlamda yer alan gösterge yeni oluşturulacak göstergenin gösterini haline getirilmektedir. Bu yeni oluşturulan gösterilene mitlerden, kültürden, çağrışımlardan ve en önemlisi de ideolojiden yararlanılarak yeni bir gösterilen eklenmekte ve yeni bir gösterge oluşturulmaktadır. Böylece oluşturulan söz konusu gösterge ile yan anlam elde edilmiş olmaktadır.

şekil 2: Barthes’a Göre Anlam Oluşumu

(John Fiske, İletişim Çalışmalarına Giriş, çev.: Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları/Ark, Ankara, 1996, s.: 120.)

Barthes ideolojinin yan anlamlarda ortaya çıktığını ve dil ile de temel düzeydeki anlama eklenerek doğallaştırıldığını belirtmektedir. Barthes ideolojiyi tanımlarken, dili bir araç olarak görmekte ve bu araç sayesinde ideolojinin doğallaşarak başat olan ile uyum sağladığını ifade etmektedir. İdeolojinin, başata hizmet ettiğini bunu da mitler yoluyla anlamları gizleyerek aynı zamanda doğallaştırarak gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır (Üşür, 1997, s.84). Mit kavramı Fiske (1996, s.118) tarafından; herhangi bir kültür ve bu kültür içerisinde oluşturulmuş gerçekliklerin veya doğaya ilişkin anlamlandırılmayan durumların/olayların anlamlandırılmasını sağlayan öykü olarak tanımlanmaktadır. Çağrışım ise; söz konusu mitlerin, bütün toplumca bilinen efsane, yaygın inanış veya hikayelerin belirli nesne ve sözler yoluyla gönderme yapıldığında bireyler tarafından hatırlanması olarak anlaşılmaktadır.

Sinema Göstergebilimi

1964’te Communicationsta yayımlanmış Christian Metz’in “*Sinema Dil mi Yoksa Dil Yetisi mi?*” makalesi, sinema ile ilgili ilk göstergebilim çalışması olarak kabul görmektedir (Bağder, 1999). Metz makalesinde, sinema ile doğal dili karşılaştırmakta ve sinemayı dil yetisi (langue) olarak nitelendirmektedir. Buna neden olarak da sinemada en küçük birim olarak yer alan planın (çekim) doğal dil içinde karşılığının yer almadığını ve dilde gösterge olarak yer alan sözcük ile benzerlik taşımadığını ifade etmektedir. Çünkü sinemada çekim, doğal dildeki tümceye eşdeğeri olarak görülmektedir. J. Dudley Andrew (2000, s.252) perdede yer alan bir tabancaya ait görüntünün, öge olarak özne ya da bir filme ait cümlelerin nesnesinden öte cümlelerin kendisini oluşturduğunu ve Metz’in de sinemayı cümleler sıralaması olarak düşündüğünü belirtmektedir. Sinemada gösterilen tek bir ev çekiminde, evin ahşap, tek katlı, bacasından duman tüten ve penceresinden ışık sızan ev olduğı gösterilmiş olmakta ve dolayısıyla çekim, dilbilimdeki cümleye eşdeğeri olarak görülmektedir.

Metz sinemada ağaç göstermek isteyen yönetmenin, ağaç göstermek zorunda olduğunu belirtmekte; yani “görüntü hem gösteren hem gösterilen” (Büker, 1991, s.41 özelliğı taşıdığından ona göre sinema çok güçlü bir anlatım aracıdır. Metz’e göre kodlar ikiye ayrılmakta ve bir tarafta

kültüre ait kodlar yer alırken, diğer tarafta da türe ait özel kodlar (Büker, 1991, s.42) yer almaktadır. Bütün görüntüler öznel anlamlar ifade etmekte ve yan anlamları diğer bileşenlerle/görüntülerle birlikte oluşturmaktadır. Onun bakış açısından, film seyredildiğinde enformasyon akışı sağlamaktadır. (Andrew, 2000, s.249)

Sinemaya ait gramer yapısı uzun zaman içerisinde doğal olarak gelişme kat etmiştir. Film dili gramerinin ve geçmişten beri oluşmuş kuramların yeniden incelenerek dilbilim doktrinleri ile ilişkilendirilmesi gerekliliği önem arz etmektedir: Dile ait kuramların metaforan daha çok bilimsel olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. İtalya ve Fransa bu anlamda çeşitli tartışmaların yapıldığı yerler olarak adından söz ettirmektedir. Özellikle Pasolini, Metz, Eco ve Barthes'in alana yaptıkları katkılar tartışmaların güçlenmesine neden olmaktadır (Wollen, 2004, s.104). Sinema göstergebilimi, sinema diline yapısal dilbilim yöntemleriyle yaklaşmakta ve sinema dilini incelemek için bir yöntem önermektedir. Filmlerde yer alan sinemaya ait özelliklerin, sinemaya ait dili bilmeden yapılamayacağı açıkça görülmektedir.

Göstergebilimin sinema çalışmaları ile kesişimi, filmde yer alan anlamların ortaya çıkarılmasıdır. Göstergebilimsel eleştirinin film çözümlemesi alanında nasıl kullanılacağı konusundaki tartışmalar günümüze dek devam etmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini oluşturmak amacıyla, Dergi Park'ta 11.05.2022 tarihinde anahtar kelimelerde ve başlıklarda taramalar yapılmıştır. Göstergebilim & Sinema, Göstergebilim & Film, Göstergebilim & "Film Eleştirisi", Göstergebilim & "Film Çözümlemesi", Göstergebilim & "Film Analizi" anahtar kelimeleri ile yapılan taramada çıkan sonuçlar incelenmiştir. Film eleştirisi yapılan makaleler ele alınmış, film afişi çözümlemeleri, reklam filmi çözümlemeleri, dizi, dijital oyun ve tiyatro çözümlemeleri dışarıda bırakılmıştır. Ayrıca sinema ve göstergebilim ilişkisi ile ilgili sadece kuramsal bilgi veren makaleler örnekleme dâhil edilmemiştir. Yapılan araştırma sonucunda 28 makaleye ulaşılmıştır.

Çalışmada Dergi Parktaki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film çözümleme yöntemlerinde göstergebilimi nasıl kullandıkları içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Makalelerin, film eleştirisi alanında hangi düşünürlerin bakış açılarını ve kavramlarını daha çok kullandıkları ile ilgili sıklık analizi yapılmıştır. Makaleler okunurken önce alt birimlere ayrılmış, özellikle film çözümlemesi yaptıkları bölümler filmi nasıl tablolastırdıkları, kullanılan temel kavramlar (gösteren, gösterilen, gösterge, temel anlam, yananlam ... vb.), kuramcılar (Saussure, Pierce, Barthes, Greimas ... vb.), filmi anlatma, betimleme, özetleme ... vb. açısından genellenmeye çalışılmıştır. Makalelerin filmleri çözümlerken kullandığı sistematik yapı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Dergi Parkta Yeralan Makaleler, Yazar/Yazarları ve Çözümleme Yöntemleri

Makale Adı	Yazar/Yazarlar	Kullanılan Yöntem
12 Eylül Askeri Darbesi'nin Türk Sinemasına Yansıması: Beynelmilel Filminin Göstergebilimsel Analizi	Osman BOZDEMİR	Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kavramları temelinde filmi dört kesite ayırarak incelemiştir.
1979 İran Devrimi Özelinde Muhafazakârlık İdeolojisinin Eleştirisi: Persepolis Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	Leman Nida YILDIRIM	Biçim, içerik, düz anlam ve yan anlam başlıklı tablolar oluşturulmuştur.
Amerikan Sineması'nda Bilim Kurgu Türünde Yer Alan Korku Metaforları:	Burcu BALCI	Gösterge, Gösteren, Gösterilen başlıklı tablolar ile filmler incelenmiştir. İki film de

Sinema Araştırmalarında Göstergebilimsel Eleştiri

“Kuyruklu Yıldız ve Asteroid Tehlikesi”		Propp’un 31 işlevine göre dizimsel olarak çözümlenmiş.
Christopher Nolan’ın Batman-Kara Şövalye Filminin Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesine Göre Çözümlenmesi	Gufran DÜNDAR Eylem ŞENTÜRK KARA	Film Eyleyensel Örnekçeye göre tablolaştırılmış ve Greimas’ın dört evresi çerçevesinde analiz edilmiştir.
Dabbe Zehr-i Cin Filminin Türk Halk Bilimiyle Bağlantılılığının Charles Sanders Peirce’in Göstergebilim Kuramıyla İncelenmesi	Bereste Gülçin ÖZDEMİR	Film çözümlemesinde kuram olarak Peirce’nin oluşturduğu yöntem kullanılmıştır. Ancak daha çok film anlatılmıştır.
Distopik Bir Evreni Göstergelerle Okumak: The Giver	Dilar DİKEN YÜCEL	Gösterge, Gösteren, Gösterilen başlıklı tablo ile filmler çözümlenmiştir.
Düşman Yaratmak ve Nefret Söylemi Bağlamında “Gone Girl” (Kayıp Kız) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Serdar Kuzey YILDIZ	Film 10 kesite ayrılarak, dizimsel olarak çözümlenmiştir. Ayrıca filmdeki karşıtlıklar ortaya konularak, dizisel çözümleme yapılmıştır.
Film Anlatısında Kahramanın Değişen Özne Konumu: Başkalarının Hayatı Filmi Örneği	Burak MEDİN	Film Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesi ve dört evresine göre analiz edilmiştir.
Göstergebilimsel Analizle Kirazın Tadı’nı Anlamaya Çalışmak	E. Gizem UĞURLU	Film eleştirisinde göstergebilimden yararlanılmıştır, ancak anlamın çözümlenmesi ile ilgilenilmiştir.
Greimas’ın Göstergebilim Yöntemiyle Bir Filmi Okumak: Milcho Manchevski ve Yağmurdan Önce	Banu ÇAKMAK DUMAN	Film eleştirisinde Greimas’ın Eylemsel Şeması tüm karakterleri özne konumuna alarak 3 epizot için tekrar tekrar oluşturulmuştur.
İkinci Dünya Savaşı’ndaki Propaganda Savaşlarında Çizgi Filmin Rolü: Nazi Almanyası ve Amerika Birleşik Devletleri Üzerine İnceleme	Caner ÇAKI	Çizgi filmlerdeki propaganda amaçlı kullanılan mitler Lévi-Strauss’un “karşıtlıklar modeli” üzerinden çözümlenmiş, karşıtlıklar için somut ve soyut kavramlarla tablolar oluşturulmuştur.
Kim Ki-Duk’un “Acı” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Fırat SAYICI	Film üç bölümde, gösterge, gösteren ve gösterilen başlıklı tablolarla çözümlenmiştir.
Kim Ki-Duk’un Bin Jip (Boş Ev) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Ayşegül ÇİLİNGİR Aytekin CAN	Filminden seçilen görüntüler, Seussurecü yaklaşımla ele alınarak gösterge, gösteren ve gösterilen çerçevesinde incelenmiştir.
Korku Filmi Özelinde VR Sineması Çözümlemesi: The Conjuring 2: VR Experience ve TheForest-360 Experience	Sercan KULE Lütfü KAPLANOĞLU	Filmlerdeki karşıtlıklar çözümlemeye, gösteren/gösterilen ilişkisiyle açıklanmaktadır.
Los Angeles’da Bir Külkedisi: Propp’a Göre Bir Film Çözümlemesi	Gizem ŞİMŞEK	Film Propp’un 7 karakter-eylem alanı ve 31 işlevi çerçevesinde çözümlenmiştir.
Matrix Filminin Propp ve Greimas Örnekçelerine Göre Çözümlenmesi	Hasan AKBULUT	Film Propp’un işlevleri ve Greimas’ın eyleyensel örnekçesi ile çözümlenmiştir.
Melih Gülgen’in Tatar Ramazan Sürgünde Filminin Greimas’ın Eyleyenler Modeline Göre Çözümlenmesi	Ahmet GÜNEŞ	Greimas’da yer alan eyleyenler modeli ışığında film çözümlenmiştir. Ayrıca karşıtlıklar ortaya konarak göstergebilimsel dörtgen oluşturulmuştur.
Selvi Boylum Al Yazmalım Göstergebilimsel Yöntem Bilimiyle Analizi	Canan Alev MEVLANA Zihniye OKRAY	Film 8 kesite ayrılarak, olaylar örgüsü, diyaloglar, değişen karakter yapıları, gösteren-gösterilen-gösterge-düzanlam-yananlam şeklinde tablo ile çözümlenmiştir.
Semiotic Analysis of the Animation Film Soul	Asadul İSLAM Büşra İNCİRKUŞ	Film analizinde Gösteren-Gösterilen-Gösterge-Düz anlam-Yan anlam şeklinde çözümlemeler yapılmıştır. Ayrıca

		Greimas'ın eyleyensel modeli ve 4 evresi filme uyarlanmıştır.
Sinema Filmlerinde Gözetim ve İktidar İlişkilerinin İnşası	Dilar DİKEN YÜCEL	Filmler için Gösterge-Gösteren-Gösterilen şeklinde tablolar oluşturulmuştur.
Sinemada Anlamanın Oluşma Sürecine Bir Örnek: Nerdesin Firuze	Canan ULUYAĞCI	Filmdeki karakterlerin yanı sıra günler, sayılar ve renklerden yola çıkılarak anlamlandırmanın nasıl yapıldığı/üretildiği çözümlenmiştir.
Sinemada Faşizm İdeolojisinin Eleştirel Sunumu: “Çöl Aslanı Ömer Muhtar” Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	İlker İSPİR	Barthes'ın yananlam ve düz anlam terimleri boyutunda film analiz edilmiştir.
Sinemada Temsil, Göstergebilim ve Sembol: “PK” Filmi Örneği	Canay UMUNÇ	Film gösterge, gösteren, gösterilen, simge başlıklarıyla çözümlenmiştir.
Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Barış Tolga EKİNCİ	Filminden çözümlemek amacıyla belirlenen göstergeler temel anlam ve yan anlam başlıklı tablolar oluşturularak çözümlenmiştir.
Şeytanın Avukatı'ndan Başkanın Adamları'na: Asimetrik İletişim ve Spin Döngüsünde Gerçeklik Üretimi	Fuat USTAKARA Mustafa AYDEMİR	Filmler, Greimas'ın “Eyleyensel Göstergebilim Çözümlemesi”ne göre incelenmiştir. Her film için 4 evre ve eyleyenler belirlenmiştir.
Türk Sinemasında Nazizm İdeolojisi: “Kırımlı” Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	Caner ÇAKI Yaşar ZORLU Mustafa KARACA	Film gösterge-gösteren-gösterilen başlıklı tablolar oluşturularak çözümlenmiştir.
“Umutun Öteki Yüzü” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi Bağlamında Mültecilik	Gökhan GÜLTEKİN	Çözümlemede Barthes'ın tablosu doğrultusunda Gösteren-Gösterilen-Gösterge-Düz anlam-Yan anlam şeklinde tablolar oluşturulmuştur.
Var Olmayan Yugoslavya Sineması: Vukovar, Jedna Prica	Sercan KULE	Filmdeki karşıtlıklar ve gösteren-gösterilen ilişkisi paragraflar şeklinde anlatılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1 incelendiğinde, toplam 28 makaleden 7 (yedi) makalenin Greimas'ın eyleyenler örnekçesini çözümleme modeli olarak kullandığı görülmektedir. Modelin ismi ile ilgili bir fikir birliği bulunmamaktadır. Eyleyensel Örnekçe, Eylemsel Şema, Eyleyenler Modeli, Eyleyensel Göstergebilim Çözümlemesi ... gibi isimler verilmiştir. Greimas'ın anlatının aşamaları ile ilgili belirlediği 4 evre (eyletim, edim, edinç, yaptırım) söz konusu yedi makaleden üçünde kullanılmıştır.

Yine 6 (altı) makalenin Gösterge-Gösteren-Gösterilen başlıklı tablolar oluşturularak, filminden aldığı kareleri yorumladığı görülmektedir. Bir makalede film gösteren, gösterilen ve simge başlıkları ile çözümlenmiştir. 3 (üç) makalede Propp'un 31 işlevi kapsamında dizimsel çözümleme yapılmış, bunlardan birinde Propp'un 7 karakteri de kullanılmıştır.

Altı makalede Barthes'ın düzenlam ve yananlam kavramları temelinde çözümleme yapılmış, bir makalede aşağıdaki tablodaki gibi, takip etmesi oldukça zor olan karmaşık bir tablo oluşturulmuştur (Görsel 1).

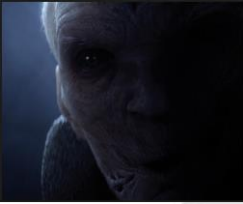
	Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Düzanlam	Su	Uzak Çekim: Büyük su birikintisi	Deniz
Yananlam	Deniz	1.Suyun Durgunluğu: Huzur 2.Geniş aç/Uzak Çekim: Belirsizlik	1.Denizin huzur verdiği (üstdil) 2.Denizin her şeyi içine alacak kadar büyük olduğu
Düzanlam	Suyun üzerinde yüzen büyük cisimler	Taşıma aracı	Gemi
Yananlam	Gemi	1.Yolculuk 2.Umuda yolculuk	1.Ulaşımın sağlanması 2.Sıkıntılardan uzaklaşılması (üstdil)
Düzanlam	İnsan	Erkek	Karakter
Yananlam	Karakter	Kömürlerin içinde durma: 1.Gizlenme Kömürlerin içinden çıkma: 2.Umut	1.Gizlice başka ülkeye gelme 2.Yeni bir dünyaya uyanma
Düzanlam	Suyun üzerindeki büyük yapı	Gemilerin demir attığı yer	Liman
Yananlam	Liman	Sığınak	Sığınılacak yer (üstdil)
Düzanlam	Küçük, yuvarlak nesneler	Isınmayı sağlayan siyah taşlar	Kömür
Yananlam	Kömür	Siyah renk ile: Kir, kötülük, bilinmezlik	Siyahın uğursuzluk getirmesi, kötülüğü anımsatması ve bilinmez olması (üstdil)

Görsel 1: “Umudun Öteki Yüzü” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi Bağlamında Mültecilik Adlı Makalede Çözümleme İçin Oluşturulan Tablo s.75-76.

Diğer bir makalede filmlerden belirlenen kareler gösterge olarak ele alınmakta ve bu göstergelerin temel anlamını oluşturan gösterenler ile yan anlamını oluşturan gösterilenlerden bir tablo oluşturulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: “Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi” İsimli Makalede Kullanılan Tablo s.251-252.

Gösterge	Temel anlam olarak Gösteren	Yan anlam olarak gösterilen
	Ana karakter Rey'in (protagonist) bayan olması	Rey, ataerkil yapının, sınıf ve cinsiyet çatışmalarını perdelemeye yarayan bir karakter olarak düşünülebilir. Filmde, post-modern feminizm veya kadın kahraman yaratma stratejileriyle, ideolojik alanlarda yaşanan cinsel ayrımcılık ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.
	Kaçak siyahi asker	Finn karakteri, egemen ideolojiye başkaldıran siyah radikalizmini betimlemektedir. Bu bağlamda Finn, ana kahraman yerine, ara bir karakter olarak sunulmaktadır.

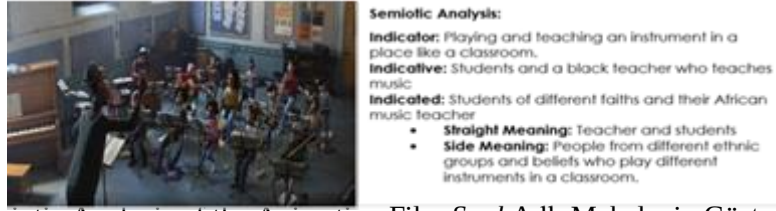
	Robot ve android karakterler (BB8)	Benliğin bir kopyası olarak da tanımlanabilen bu karakterler birçok bakımdan, öyküde temsil edilen kötücül karakterden daha çok insani özellikler göstermektedir. Örneğin, <i>Güç Uyanıyor</i> 'da öyküye eklenen BB8 karakteri, Rey'in en büyük yardımcısıdır.
	Antagonist'in Dart Vader'ın torunu olması	Kylo Ren, filmin anti-kahramanıdır. Filmde, bir taraftan karanlığı (kaosu), diğer taraftan da Dart Vader'ı (ataerkil düzeni) simgelemektedir.
	Karanlığın başındaki kişi	Önceki <i>Star Wars</i> filmlerinde Palpatine ve Darth Vader arasında kurulan hiyerarşik güç ilişkisi; Snoke ve Kylo Ren arasındaki ilişkiyle dengelenmektedir. Böylelikle egemen yapıdaki iktidar hiyerarşi vurgulanmaktadır.
	Direnış güçlerinin lideri	General Leia Organa (Prenses Leia), öyküde otorite ile çatışan güçlü kadın imgesini çağrıştırmaktadır

Başka bir makalede ise biçim/içerik/düzanlam/yananlam başlıklı tablolar oluşturulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: “1979 İran Devrimi Özelinde Muhafazakârlık İdeolojisinin Eleştirisi: Persepolis Filmi ve Göstergebilimsel Analizi” isimli makalenin analiz için kullandığı tablo s.41.

Biçim	İçerik	Düz Anlam	Yan Anlam
Havaalanında iki kadın	Havaalanında çalışan Avrupalı kadın ve İranlı kadın yolcu	Gişe memuru kadın ve gişe işlemleri yapmak isteyen kadın	Havaalanında çalışan Avrupalı kadının mutlu bakışları ve giyim tarzı ve İranlı kadının ürkek bakışları ve giyim tarzı arasındaki fark anlatılmıştır

Bir başka makale ise, tablolaştırmak yerine, filmde görseller vererek yan tarafında gösteren, gösterilen, gösterge, temelanlam ve yananlama ilişkin açıklamalar yapmayı yeğlemektedir. (Görsel 2).

Görsel 2: Semiotic Analysis of the Animation Film *Soul* Adlı Makalenin Gösterbilimsel Çözümleme Yöntemi s.94

Kısacası Barthes'ın düzanlam/yananlam kavramlarını kullanan makaleler arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Beř makalede karşıtlıklar ortaya konarak çözümleme yapılmıştır. Bunlardan biri Levi-Strauss'un ikili "karşıtlıklar modeli" üzerinden somut ve soyut kavramlar çerçevesinde tablolar oluşturmuştur. Birinde dizisel çözümleme ve karşıtlıklar şeklinde yeni bir başlık ačılarak, paragraflar halinde çözümleme yapılmıştır. Birinde başlık ačilmadan paragrafın içinde hem göstergelerden hem de karşıtlıklardan bahsedilmektedir. Bir diğer makalede ise karşıtlıklar göstergebilimsel dörtgen oluşturularak ortaya konulmuştur. Bařka bir makalede ise filminden alınan karelerin altına karşıtlıklar paragraf şeklinde anlatılmıştır. Dolayısıyla, karşıtlıklar ile ilgili çözümleme yöntemlerini genellemek mümkün görünmemektedir.

Charles Sanders Peirce'a göre, çözümleme yaptığını belirten bir makale bulunmakta, ancak daha çok filmdeki simgeler paragraflar halinde anlatılmaktadır. Bir makalede göstergeler ortaya konmuş, ancak daha sonra anlamın çözümlemesine yoğunlaşılırken bir modelden yararlanılmamıştır. Yine bir makalede sinemada anlamın oluşturulması süreci; ünlüler, renkler, sayılar başlıkları ile analiz edilmiştir.

TARTIşMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada göstergebilimsel yöntem kullandığını belirten sinema çalışmalarının göstergebilimi nasıl bir çözümleme modeli olarak ele aldıkları incelenmiştir. Örnekleme olarak Dergi Park'ta yayınlanan 28 makale ele alınmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda ilk sırada, makalelerin %25'inde, Greimas'ın eyleyenler örneğesinin kullanıldığı ve çözümlemelerde en çok kullanılan model olduğu belirlenmiştir.

Bulgular, makale yazar/yazarlarının ikinci sırada; filmlerden kareler aldıktan sonra, bu görselleri gösterge/gösteren/gösterilen şeklinde tablolar oluşturarak filmleri çözümlediğini göstermektedir. Bilindiği üzere bu ayırım Saussure tarafından ortaya konmuştur ve film çözümlemesini kolaylaştırmaktadır.

Pierce'ın üçlüklerini ele alan sadece bir makaleye rastlanmıştır ve bu makalede yazarın paragraflar halinde filmi anlatırken, ikon, belirti, simge şeklinde daha çok ikinci üçlüğe değindiği görülmektedir. Saussure'un ikili ayrımları yerine, Pierce'ın üçlü ayrımlarının yazarlara daha karmaşık geldiği düşünölmektedir.

Barthes'ın temel anlam/yananlam modelini tablolaştırırken, yazarların fikir birliğine varamadığı ve Barthes'ın modelinin çözümlemeyi karmaşıklaştırdığı görölmektedir. Levi-

Strauss'un karşıtlarını kullanan beş makale örneklemede yer alırken, Propp'un işlevlerini kullanan daha az sayıda makaleye rastlanmıştır.

Bazı makalelerde ise; tablolar oluşturmadan sadece filminden örneklemler vererek paragraflar halinde çözümlene yapılmakta ve film anlatılmaktadır.

Araştırma son dönem sinema çalışmalarında göstergebilimsel eleştiriye ilginin arttığını göstermektedir. Taramanın yapıldığı 2022 yılının ilk 5 (beş) ayında dahi (tarama 11 Mayıs 2022 tarihinde yapılmıştır) göstergebilim ve film eleştirisini alanında iki makalenin dergilerde yayınlandığı görölmektedir. Özellikle 2018-2019 ve 2021 yıllarında söz konusu alanda toplam 15 makale yayınlanmıştır. Yazarların daha çok Greimas ve Saussure'un çözümlene yöntemlerine yöneldikleri tespit edilmiştir.

Barthes'ın modelini tablolalaştırmak zor olsa da gösteren/gösterilen/yananlam başlıklı bir tablo yapılması önerilmektedir. Yine karşıtlıklar tablosu oluşturulması yönetmenin ikililerden hangisinin tarafını tuttuğunu ve hangisinin filmde iyi, doğru, güzel olarak verildiğini çözümlenek açıısından önem taşımaktadır. Ayrıca karakterler arası karşıtlıklar ve karakterin filmin başından sonuna geçirdiği yolculuğu belirtebilmek için de dizisel çözümlene önem taşımaktadır.

Filmin dizimsel yapısı çözümlenirken, Propp'un 31 işlevi veya Campbell'ın kahramanın yolculuğu model olarak alınabilir. Son olarak Propp'taki 7 karakteri ile Greimas'ın belirlediği 6 eyleyen benzerlikler taşımaktadır, çözümlene sırasında biri tercih edilebilir.

Sinema göstergebiliminde Metz'in de belirttiği gibi, görüntünün yanısıra; diyalog, müzik, ses efektleri... gibi işitsel unsurlar da önem taşımaktadır. Sinema görsel ve işitsel bir sanat olduğundan, görsel göstergeler göstergebilimle çözümlenirken, işitsel göstergeler söylem analizi yöntemi ile çözümlenebilir. Diyaloglar analiz edilirken, sözcük seçimleri, öznelere dili kullanım biçimleri, güç/iktidar ilişkileri, son sözü kimin söylediği, stereotipleştirme, cinsiyetçi ve ırkçı kalıpyargılar, ses tonları ve vurgular, cümle yapıları ...vb. çözümlenebilir.

Sonuç olarak, sinema çalışmalarında yapılacak çözümleneler için yapısalıcı bir model bulunmamaktadır. Sinema alanı için göstergebilim, temel anlamsal malzemeyi sağlamakta, ancak göstergeleri ortaya koyduktan sonra yananlamaları çözümlenebilmek için ideolojiler, kültür, çağrışımlar ve mitlere yönelmek gerekmektedir. Ayrıca, sahne sahne çözümlene yapılrken, göstergeler ve kodlar filmin bütününden koparılarak analiz edilmekte, dolayısıyla büyük resme ilişkin genel bakış açısı kaçırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, H. (2002). Matrix filminin Propp ve Greimas örnekçelerine göre çözümlenme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (2), 66-87. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Kilad/Issue/61760/923282>
- Andrew, J. D. (2000). *Sinema kuramları*. İzdüşüm Yayınları.
- Bağder, D. (1999). Sinema göstergebilimi, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (10), 142-152. Retrieved from <http://dad.boun.edu.tr/tr/pub/issue/4531/62311>

- Balcı, B. (2003). Amerikan sineması'nda bilim-kurgu türünde yaratılan korku metaforları: kuyruklu yıldız ve asteroit tehlikesi. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (4), 39-64. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Kilad/Issue/69074/1093458>
- Barthes, R. (1996). *Çağdaş söylenler*, çev.: T. Yücel, Metis Yayınları.
- Bozdemir, O. (2018). 12 Eylül askeri darbesi'nin Türk sinemasına yansıması: Beynelmillel filminin göstergebilimsel analizi. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 3 (1), 19-28. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Mbsjcs/Issue/39552/393893>
- Büker, S. (1991). *Sinemada anlam yaratma*. İmge Yayınları.
- Çakı, C. (2018). İkinci dünya savaşı'ndaki propaganda savaşlarında çizgi filmin rolü: Nazi Almanyası ve Amerika Birleşik Devletleri üzerine inceleme. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 51-63. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Hire/Issue/39754/444071>
- Çakmak Duman, B. (2018). Greimas'ın göstergebilim yöntemiyle bir filmi okumak: Milcho Manchevski ve yağmurdan önce. *Yedi*, (19), 1-17. Doi: 10.17484/Yedi.382974.
- Çilingir, A. & Can, A. (2021). Kim Ki-Duk'un Bin Jip (Boş Ev) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 162-178. Doi: 10.52642/Susbed.904925
- Diken Yücel, D. (2019). Distopik bir evreni göstergelerle okumak: The Giver. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İnif E-Dergi)*, 4 (2), 214-227. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İnifedergi/Issue/50601/634903>
- Dündar, G. & Şentürk Kara, E. (2017). Christopher Nolan'ın Batman-Kara Şövalye filminin Greimas'ın eyleyensel örnekçesine göre çözümlemesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 43-58. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/E-Kiad/Issue/49305/629617>
- Ekinci, B. T. (2017). Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (2), 244-260. Doi: 10.17680/Erciyesakademia.299283.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*, çev.: Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları/Ark.
- Gültekin, G. (2021). "Umudun Öteki Yüzü filminin göstergebilimsel çözümlemesi bağlamında mültecilik". *Aksaray İletişim Dergisi*, 3 (1), 62-85. Doi: 10.47771/Aid.835468
- Güneş, A. (2014). Melih Gülgen'in Tatar Ramazan Sürgünde filminin Greimas'ın eyleyenler modeline göre çözümlemesi". *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3 (5), 1-31. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İsauicder/Issue/31610/375936>
- İslam, A. & İncirkuş, B. (2022). Semiotic analysis of the animation film Soul. *Arts: Artuklu Sanat ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 0 (7), 85-104. Doi: 10.46372/Arts.982060.
- İspir, İ. (2018). Sinemada faşizm ideolojisinin eleştirel sunumu: "Çöl Aslanı Ömer Muhtar" filmi ve göstergebilimsel analizi. *International Journal Of Social Science*, 1 (1), 69-88. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İnjoss/Issue/37521/433563>
- Kule, S. & Kaplanoğlu, L. (2021). Korku filmi özelinde VR sineması çözümlemesi: The Conjuring 2: VR experience ve The Forest-360 experience. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (6), 1159-1189. Doi: 10.47994/Usbad.951034.
- Kule, S. (2020). Var olmayan Yugoslavya sineması: Vukovar, Jedna Prica. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 2 (4), 15-34. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Sosguz/Issue/59300/735290>.

- Medin, B. (2019). Film anlatısında kahramanın değişen özne konumu: Başkalarının Hayatı filmi örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1), 149-168. Doi: 10.17680/Erciyesiletisim.450167.
- Okray, Z. & Mevlana, C. A. (2019). Selvi Boylum Al Yazmalım filminin göstergebilimsel yöntem bilimiyle analizi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5 (12), 1216-1244. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İjhe/İssue/49905/589324>
- Özdemir, B. G. (2019) Dabbe Zehr-İ Cin filminin Türk halk bilimiyle bağlantılılığının Charles Sanders Peirce'ın göstergebilim kuramıyla incelenmesi. *Milli Folklor* 16: 160-174 <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Millifolklor/İssue/51228/666931>
- Sayıcı, F. (2021). Kim Ki-Duk'un "Acı" filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2021 (53), 77-92. Doi: 10.47998/İkad.843319.
- Şimşek, G. (2014). Los Angeles'da bir Külkedisi: Propp'a göre bir film çözümlemesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 311-324. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Erzisosbil/İssue/6033/80851>
- Uğurlu, E. G. (2019). Göstergebilimsel analizle Kirazın Tadı'nı anlamaya çalışmak. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8 (1), 176-188. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Ssrj/İssue/43336/516659>
- Uluyağcı, C. (2013). Sinemada anlamın oluşma sürecine bir örnek: Nerdesin Firuze. *Selçuk İletişim*, 4 (2), 221-233. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Josc/İssue/19011/200784>
- Umunç, C. (2022). Sinemada temsil, göstergebilim ve sembol: "PK" filmi örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2022 (57), 88-111. Doi: 10.47998/İkad.1019865.
- Ustakara, F. & Aydemir, M. (2015). Şeytanın Avukatı'ndan Başkanın Adamları'na: asimetrik iletişim ve spin döngüsünde gerçeklik üretimi. *Selçuk İletişim*, 9 (1), 72-93. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Josc/İssue/19031/201136>
- Üşür S. S. (1997). *İdeolojinin serüveni*. İmge Kitabevi.
- Wollen P. (2004). *Sinemada göstergeler ve anlam*. Metis Yayınları.
- Yıldırım, L. N. (2018). 1979 İran devrimi özelinde muhafazakârlık ideolojisinin eleştirisi: Persepolis filmi ve göstergebilimsel analizi. *International Journal Of Social Science*, 1 (1), 32-52. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İnjoss/İssue/37521/433561>
- Yıldız, S. K. (2021). Düşman yaratmak ve nefret söylemi bağlamında "Gone Girl" (Kayıp Kız) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7 (2), 323-356. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İcd/İssue/62107/790668>
- Zorlu, Y., Çakı, C. & Karaca, M. (2017). Nazizm ideology in Turkish cinema: "Kırımlı" film and semiotics analysis. *Istanbul Journal Of Sociological Studies*, (56), 67-95. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İusoskon/İssue/30714/328523>

EXTENDED ABSTRACT

Everything in life has a meaning. For many years how these meanings are created and how the process works has occupied in the minds of individuals. At this point, semiotics emerges as one of the biggest helpers. Semiotics deals with the process of creating meaning based on signs and the relationships they establish between them and explores how systems are created through signs.

Although semiotics was related to linguistics in the beginning, it spread to cinema, television, theatre, medicine, architecture, veterinary, in short, in every area of life. Through semiotic analysis, movies, TV series, programs, advertisements, fashion, food, anything that conveys information can be analysed.

Purpose: The literature review reveals that no such study has been conducted before. For this reason, it is thought that the study will contribute to the field. It becomes important for researchers who will use the semiotic analysis method in the analysis of films to see how previous studies were done and what the deficiencies are in these studies.

The research shows that in most of the studies that are analysed using the semiotic method, a common approach cannot be adopted, and even if the researchers use the same method, they analyse by approaching from different angles. In this sense, the aim of the study is to see the deficiencies in the studies conducted and to think that it will be effective in directing the researches to be done in the future.

Method: In this study, the articles about film criticism and semiotics published in the journals in DergiPark are scanned, and how they use semiotics in film analysis methods is examined. It is tried to reveal which theoreticians' perspectives and concepts are used more in the field of film criticism in the articles.

In order to create the sample of the research, searches were made on the keywords and titles, with the concepts of Semiotics & Cinema, Semiotics & Film, Semiotics & “Film Criticism”, Semiotics & “Film Analysis” in DergiPark on 11.05.2022. Film critique articles were handled, movie poster analysis, commercial film analysis, TV series, digital game and theatre analysis were excluded. In addition, articles giving only theoretical information about the relationship between cinema and semiotics were not included in the sample. At the end of search, 28 articles were reached.

Findings: It is seen that 7 (seven) articles out of 28 accessed articles used Greimas' actantial model as an analysis model. There is no consensus on the Turkish name of the model. It is seen that 6 (six) articles interpret the frames they took from the movie by creating tables titled Signifier-Significant-Sign. It is seen that in an article the film analysed icon, index and symbol titles. In 3 (three) articles, syntactic analysis was made within the scope of Propp's 31 functions, and 7 characters of Propp were used in one of them. In six (6) articles, analysis is made based on Barthes's concepts of denotation and connotation. Another article, instead of tabulating it, prefers to make explanations about the signifier, signified, sign, denotation and connotation by giving images from the film.

Conclusion and Discussion: The research shows that interest in semiotic criticism has increased in recent cinema studies. It is seen that even in the first 5 (five) months of 2022 when the survey was conducted (the survey was made on May 11, 2022), two articles in the field of semiotics and film criticism were published in journals. A total of 15 articles were published in this field, especially in

2018-2019 and 2021. It has been determined that the authors mostly tend to the analysis methods of Greimas and Saussure. In the study, it was determined that there was no consensus among the concepts used by different authors in their analysis of films. Therefore, it is seen that in the analysis that made there is no structuralist model for cinema studies. For the field of cinema, semiotics provides the basic semantic material, but after presenting the signs, it is necessary to turn to ideologies, culture, associations and myths in order to analyse connotations. In addition, while analysing scene by scene, signs and codes are analysed by breaking them off from the whole film, so the general view of the big picture can be missed.

30/10/2022

29/12/2022

<http://dx.doi.org/10.29228/jiajournal.66043>

Ümit DEMİR¹

Nesrin KULA²

Sinema Araştırmalarında Göstergebilimsel Eleştiri³

Özet

Göstergebilim, anlam yaratma ve üretme sürecini göstergeler aracılığı ile inceleyen bilim dalı olarak bilinmektedir. Göstergebilim ya da semiyoloji; sinema, televizyon, tiyatro, tıp, mimarlık, veterinerlik, kısacası pek çok bilim ve sanat alanında kendine yer bulmuştur. Semiyolojinin asıl önemli hamlesinin model olarak dilbilimi alması ve dilbilimsel kavramları iletişim fenomenlerine uygulaması olduğu düşünülmektedir. Bu fenomenler; filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, vb. enformasyon aktaran her şey olabilmektedir. Çözümlemeye tabi tutulacak bu fenomenler, metin-text olarak adlandırılmakta ve anlam göstergeler arası ilişkilerden çıkarılmaktadır.

Göstergebilim ve sinema ilişkisi üzerine çalışan kuramcılar arasında Christian Metz ilk çalışmaları yapan isim olarak öne çıkmaktadır. Metz göstergebilimsel yöntemi sinema filmlerindeki anlamı ortaya çıkarmak için kullanmıştır. Metz, film eleştirisini bilimsel bir temele oturtmayı ve filmlerin tek tek çözülmesi neticesinde tüm filmlere uygulanabilecek yasaları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmada DergiPark'taki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film çözümleme yöntemlerinde göstergebilimi nasıl kullandıkları incelenmiştir. Makalelerin, film eleştirisi alanında hangi düşünürlerin bakış açılarını ve kavramlarını daha çok kullandıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Yapılan ön taramada Greimas'ın eyleyenler örnekçesi, Saussure'un gösteren/gösterilen ayrımı ve Barthes'ın temel anlam/yananlam kavramlarının kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Film eleştirisi, göstergebilim, sinema, göstergebilimsel eleştiri, sinema göstergebilimi

Semiotic Criticism in Cinema Research

Abstract

Semiotics is known as the branch of science that examines the process of creating and producing meaning through signs. Semiology; it has found place in cinema, television, theater, medicine, architecture,

¹ Dr. Öğr. Üye., Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, umitdemir2000@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8555-8182

² Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü, dknesrin@aku.edu.tr, Orkid: 0000-0003-4311-9477

³ Bu makale Uluslararası Balıkesir Göstergebilim Çalıştayı'nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir. Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı gerektirmemektedir.

veterinary, in short, in many fields of science and art. It is thought that the main important move of semiology is to take linguistics as a model and to apply linguistic concepts to communication phenomena. These phenomena can be movies, serials, programs, advertisements, fashion, food, etc. and anything that conveys information. These phenomena, to be analyzed, are called text and meaning is derived from the relations between signs.

Among the theorists studying on relationship between semiotics and cinema, Christian Metz stands out as the one who did the first studies. Metz used the semiotic method to reveal the meaning in motion pictures. Metz aims to put film criticism on a scientific basis and to reveal the laws that can be applied to all films as a result of the analysis of films frame by frame.

In the study, articles on film criticism and semiotics published in the journals in DergiPark were scanned and how they used semiotic analysis methods in films was examined. It has been tried to reveal in articles which theorists' perspectives and concepts use more in the field of film criticism. In the preliminary scan, it was seen that Greimas' actantial model, Saussure's distinction between signifier/signified and Barthes's denotation/connotation concepts were used.

Key words: Film criticism, Semiotics, cinema, semiotic criticism, cinema semiotics

GİRİŞ

Yaşam içinde her şeyin bir anlamı bulunmaktadır. Bu anlamların nasıl oluşturulduğu ve sürecin nasıl işlediği uzun yıllardan beri bireylerin zihinlerini meşgul etmektedir. Bu noktada en büyük yardımcılardan biri olarak göstergebilim ortaya çıkmaktadır. Göstergebilim, göstergelerden ve aralarında kurdukları ilişkilerden yola çıkarak anlam yaratma sürecini ele almakta, göstergeler yoluyla sistemlerin nasıl oluşturulduğunu araştırmaktadır.

Başlangıçta göstergebilim her ne kadar dilbilimle bağlantılı olsa da ilerleyen süreçte sinemaya, televizyona, tiyatroya, tıp alanına, mimarlığa, veterinerliğe, kısacası yaşamın her alanına yayılmıştır. Göstergebilimsel çözümleme yoluyla filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, enformasyon aktaran her şey analiz edilebilmektedir.

Christian Metz göstergebilimin, sinemada anlamın çözümlenebilmesine önemli katkılar sağlayabileceğini ileri sürmektedir. Metz'e göre, sinemanın en küçük birimi olan çekim, cümleyle eşdeğerdır ve her çekim başka görüntülerle birleşerek yan anlamı oluşturmaktadır. Ona göre film, bir dil yetisi olarak anlamlandırılmakta, fakat sinemada "kodlar" dilden farklı şekilde işlemektedir. Bu kodları, kültür içinde öğrenilen çağrışım kalıpları oluşturmaktadır. Kodlar, filmlerde yer alırken başka anlatıda bulunmuyorsa, buna sinemasal kod denilmektedir.

Metz, göstergebilim yoluyla filmleri analiz edebilmek için bir yöntem önermekte ve filmlerin kare kare çözümlenmesi neticesinde tüm filmlere uygulanabilecek bilimsel yasaları ortaya koymaya çalışmaktadır. Göstergebilimsel eleştirinin film çözümlemesi alanında kullanımı ile ilgili tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Çalışmada Dergi Parktaki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film analizinde göstergebilimi çözümleme yöntemi olarak nasıl kullandıkları incelenmektedir. Makalelerde, film eleştirisi alanında hangi kuramcıların kuramları, kavramları ve analiz yöntemlerinin daha çok kullanıldığı ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Yapılan literatür taraması, daha önce bu türden bir çalışmanın yapılmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle filmlerin analizinde göstergebilimsel çözümleme yöntemini kullanacak olan araştırmacıların daha önceki

çalışmaların nasıl yapıldığını ve bu çalışmalarda yer alan eksikliklerin neler olduğunu görmeleri önemli hale gelmektedir.

Araştırma, göstergebilimsel yöntemi kullanarak çözümleme yapılan araştırmaların çoğunda ortak bir yaklaşımın benimsenemediği ve araştırmacıların aynı yöntemi kullansalar bile farklı açılardan yaklaşarak çözümleme yaptıklarını göstermektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalarda eksiklerin görülmesi, bundan sonra yapılacak araştırmalara daha doğru yön verilmesinde etkili olacağı düşüncesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

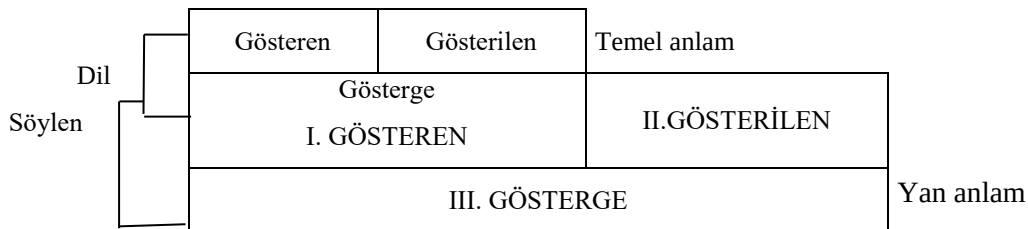
Araştırmanın Kuramsal Temeli

Göstergebilim kavramı ilk defa 1915 yılında gündeme gelmiştir. Semeion (işaret, gösterge) ve logie (bilim) kelimelerinin birleşiminden oluşan semioloji kelimesi işaret bilimi veya göstergebilim anlamında kullanılmaktadır. Göstergebilim; göstergeler aracılığı ile anlamın nasıl yaratıldığını, nasıl üretildiğini incelemektedir. *Genel Dilbilim Derslerinde* Ferdinand De Saussure, 1915 yılında semioloji kelimesini kullanmıştır. Charles Saunders Pierce ise, aynı yıllarda ondan habersiz olarak Semiotics olarak adlandırmıştır. Biri Amerika’da diğeri İsviçre’de birbirinden habersiz olarak aynı dönemde çalışmalarına başlamışlardır. Bu nedenle göstergebilimin iki kurucusu bulunmaktadır.

Semioloji ya da göstergebilim, kısaca göstergeler ve bunlar arasındaki ilişkilerden yola çıkarak anlamın nasıl kurulduğunu araştıran bir bilim dalını ifade etmektedir. Bazı semiologlar, semiolojiyi göstergeleri yorumlamaya yardımcı olan kilit çözücü olarak görmektedirler. Bunun tartışılır olması bir yana, semiolojinin asıl hamlesinin model olarak dilbilimi alması ve dilbilimsel kavramları iletişim fenomenlerine uygulaması olduğu düşünülmektedir. Söz konusu fenomenler; filmler, dizi filmler, programlar, reklamlar, moda, yiyecekler, kısacası enformasyon aktaran her şey olabilmektedir. Çözümlemeye tabi tutulacak bu fenomenler, metin-text olarak adlandırılmaktadır.

Semiolojik çözümleme; metinlerin içinde bulunan anlamlarla ilgilenmektedir. Örneğin; sinema filminin bir sahnesinde bir an için görünen bir yemek sofrası; sosyal durum, zevk, zarafet, incelik, milliyet gibi pek çok konuda bilgi verebilmektedir. Söz konusu bilgileri verenin göstergeler, kodlar ve kültürü de içine alan göndergeler sistemi olduğu düşünülmektedir. Anlam, göstergelerarası ilişkilerden ortaya çıkarılmaktadır. Semiolojide günlük yaşam içinde anlam üretiminde yer alan her şey gösterge olarak kabul edilmektedir. Her gösterge; gösteren ve gösterilen olarak ikiye ayrılırken, gösteren, maddi fiziksel varlık; gösterilen ise, onun alımlayıcının zihninde uyandırdığı kavram olarak görülmektedir.

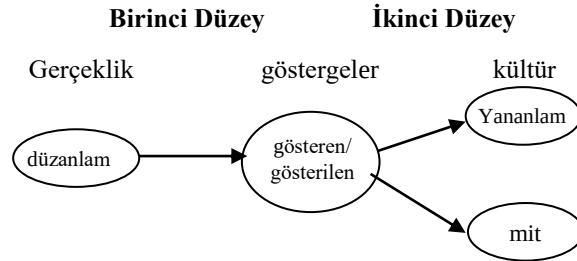
Roland Barthes; “gösterge temelde/özünde, ötekini içermektedir”, diyerek yananlam/düzanlam ayrımı yapmakta ve dil ile ilgili araştırmalara farklı bir boyutta katkı sağlamakta aynı zamanda yananlam/düzanlam kavramlarını öne sürmesiyle söylem analizi ile ilgili çalışmalara da yön vermektedir.

Şekil 1: Barthes’a Göre Yananlamın Oluşumu

(Roland Barthes, Çağdaş Söylenler, çev.: T.Yücel, Metis Yay., İstanbul, 1996, s.: 184.)

şekilde de görüldüğü gibi yan anlamlı bir gösterge oluşturabilmek için temel anlamda yer alan gösterge yeni oluşturulacak göstergenin gösterini haline getirilmektedir. Bu yeni oluşturulan gösterilene mitlerden, kültürden, çağrışımlardan ve en önemlisi de ideolojiden yararlanılarak yeni bir gösterilen eklenmekte ve yeni bir gösterge oluşturulmaktadır. Böylece oluşturulan söz konusu gösterge ile yan anlam elde edilmiş olmaktadır.

şekil 2: Barthes’a Göre Anlam Oluşumu

(John Fiske, İletişim Çalışmalarına Giriş, çev.: Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları/Ark, Ankara, 1996, s.: 120.)

Barthes ideolojinin yan anlamlarda ortaya çıktığını ve dil ile de temel düzeydeki anlama eklenerek doğallaştırıldığını belirtmektedir. Barthes ideolojiyi tanımlarken, dili bir araç olarak görmekte ve bu araç sayesinde ideolojinin doğallaşarak başat olan ile uyum sağladığını ifade etmektedir. İdeolojinin, başata hizmet ettiğini bunu da mitler yoluyla anlamları gizleyerek aynı zamanda doğallaştırarak gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır (Üşür, 1997, s.84). Mit kavramı Fiske (1996, s.118) tarafından; herhangi bir kültür ve bu kültür içerisinde oluşturulmuş gerçekliklerin veya doğaya ilişkin anlamlandırılmayan durumların/olayların anlamlandırılmasını sağlayan öykü olarak tanımlanmaktadır. Çağrışım ise; söz konusu mitlerin, bütün toplumca bilinen efsane, yaygın inanış veya hikayelerin belirli nesne ve sözler yoluyla gönderme yapıldığında bireyler tarafından hatırlanması olarak anlaşılmaktadır.

Sinema Göstergebilimi

1964’te Communicationsta yayımlanmış Christian Metz’in “*Sinema Dil mi Yoksa Dil Yetisi mi?*” makalesi, sinema ile ilgili ilk göstergebilim çalışması olarak kabul görmektedir (Bağder, 1999). Metz makalesinde, sinema ile doğal dili karşılaştırmakta ve sinemayı dil yetisi (langue) olarak nitelendirmektedir. Buna neden olarak da sinemada en küçük birim olarak yer alan planın (çekim) doğal dil içinde karşılığının yer almadığını ve dilde gösterge olarak yer alan sözcük ile benzerlik taşımadığını ifade etmektedir. Çünkü sinemada çekim, doğal dildeki tümceye eşdeğer olarak görülmektedir. J. Dudley Andrew (2000, s.252) perdede yer alan bir tabancaya ait görüntünün, öge olarak özne ya da bir filme ait cümlelerin nesnesinden öte cümlelerin kendisini oluşturduğunu ve Metz’in de sinemayı cümleler sıralaması olarak düşündüğünü belirtmektedir. Sinemada gösterilen tek bir ev çekiminde, evin ahşap, tek katlı, bacasından duman tüten ve penceresinden ışık sızan ev olduğu gösterilmiş olmakta ve dolayısıyla çekim, dilbilimdeki cümleye eşdeğer olarak görülmektedir.

Metz sinemada ağaç göstermek isteyen yönetmenin, ağaç göstermek zorunda olduğunu belirtmekte; yani “görüntü hem gösteren hem gösterilen” (Büker, 1991, s.41 özelliği taşıdığından ona göre sinema çok güçlü bir anlatım aracıdır. Metz’e göre kodlar ikiye ayrılmakta ve bir tarafta

kültüre ait kodlar yer alırken, diğer tarafta da türe ait özel kodlar (Büker, 1991, s.42) yer almaktadır. Bütün görüntüler öznel anlamlar ifade etmekte ve yan anlamları diğer bileşenlerle/görüntülerle birlikte oluşturmaktadır. Onun bakış açısından, film seyredildiğinde enformasyon akışı sağlamaktadır. (Andrew, 2000, s.249)

Sinemaya ait gramer yapısı uzun zaman içerisinde doğal olarak gelişme kat etmiştir. Film dili gramerinin ve geçmişten beri oluşmuş kuramların yeniden incelenerek dilbilim doktrinleri ile ilişkilendirilmesi gerekliliği önem arz etmektedir: Dile ait kuramların metaforan daha çok bilimsel olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. İtalya ve Fransa bu anlamda çeşitli tartışmaların yapıldığı yerler olarak adından söz ettirmektedir. Özellikle Pasolini, Metz, Eco ve Barthes'in alana yaptıkları katkılar tartışmaların güçlenmesine neden olmaktadır (Wollen, 2004, s.104). Sinema göstergebilimi, sinema diline yapısal dilbilim yöntemleriyle yaklaşmakta ve sinema dilini incelemek için bir yöntem önermektedir. Filmlerde yer alan sinemaya ait özelliklerin, sinemaya ait dili bilmeden yapılamayacağı açıkça görülmektedir.

Göstergebilimin sinema çalışmaları ile kesişimi, filmde yer alan anlamların ortaya çıkarılmasıdır. Göstergebilimsel eleştirinin film çözümlemesi alanında nasıl kullanılacağı konusundaki tartışmalar günümüze dek devam etmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini oluşturmak amacıyla, Dergi Park'ta 11.05.2022 tarihinde anahtar kelimelerde ve başlıklarda taramalar yapılmıştır. Göstergebilim & Sinema, Göstergebilim & Film, Göstergebilim & "Film Eleştirisi", Göstergebilim & "Film Çözümlemesi", Göstergebilim & "Film Analizi" anahtar kelimeleri ile yapılan taramada çıkan sonuçlar incelenmiştir. Film eleştirisi yapılan makaleler ele alınmış, film afişi çözümlemeleri, reklam filmi çözümlemeleri, dizi, dijital oyun ve tiyatro çözümlemeleri dışarıda bırakılmıştır. Ayrıca sinema ve göstergebilim ilişkisi ile ilgili sadece kuramsal bilgi veren makaleler örnekleme dâhil edilmemiştir. Yapılan araştırma sonucunda 28 makaleye ulaşılmıştır.

Çalışmada Dergi Parktaki dergilerde yayınlanan film eleştirisi ve göstergebilim ile ilgili makaleler taranarak, film çözümleme yöntemlerinde göstergebilimi nasıl kullandıkları içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Makalelerin, film eleştirisi alanında hangi düşünürlerin bakış açılarını ve kavramlarını daha çok kullandıkları ile ilgili sıklık analizi yapılmıştır. Makaleler okunurken önce alt birimlere ayrılmış, özellikle film çözümlemesi yaptıkları bölümler filmi nasıl tablolastırdıkları, kullanılan temel kavramlar (gösteren, gösterilen, gösterge, temel anlam, yananlam ... vb.), kuramcılar (Saussure, Pierce, Barthes, Greimas ... vb.), filmi anlatma, betimleme, özetleme ... vb. açısından genellenmeye çalışılmıştır. Makalelerin filmleri çözümlerken kullandığı sistematik yapı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Dergi Parkta Yeralan Makaleler, Yazar/Yazarları ve Çözümleme Yöntemleri

Makale Adı	Yazar/Yazarlar	Kullanılan Yöntem
12 Eylül Askeri Darbesi'nin Türk Sinemasına Yansıması: Beynelmilel Filminin Göstergebilimsel Analizi	Osman BOZDEMİR	Barthes'ın düz anlam ve yan anlam kavramları temelinde filmi dört kesite ayırarak incelemiştir.
1979 İran Devrimi Özelinde Muhafazakârlık İdeolojisinin Eleştirisi: Persepolis Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	Leman Nida YILDIRIM	Biçim, içerik, düz anlam ve yan anlam başlıklı tablolar oluşturulmuştur.
Amerikan Sineması'nda Bilim Kurgu Türünde Yer Alan Korku Metaforları:	Burcu BALCI	Gösterge, Gösteren, Gösterilen başlıklı tablolar ile filmler incelenmiştir. İki film de

Sinema Araştırmalarında Göstergebilimsel Eleştiri

“Kuyruklu Yıldız ve Asteroid Tehlikesi”		Propp’un 31 işlevine göre dizimsel olarak çözümlenmiş.
Christopher Nolan’ın Batman-Kara Şövalye Filminin Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesine Göre Çözümlenmesi	Gufran DÜNDAR Eylem ŞENTÜRK KARA	Film Eyleyensel Örnekçeye göre tablolaştırılmış ve Greimas’ın dört evresi çerçevesinde analiz edilmiştir.
Dabbe Zehr-i Cin Filminin Türk Halk Bilimiyle Bağlantılılığının Charles Sanders Peirce’in Göstergebilim Kuramıyla İncelenmesi	Bereste Gülçin ÖZDEMİR	Film çözümlemesinde kuram olarak Peirce’nin oluşturduğu yöntem kullanılmıştır. Ancak daha çok film anlatılmıştır.
Distopik Bir Evreni Göstergelerle Okumak: The Giver	Dilar DİKEN YÜCEL	Gösterge, Gösteren, Gösterilen başlıklı tablo ile filmler çözümlenmiştir.
Düşman Yaratmak ve Nefret Söylemi Bağlamında “Gone Girl” (Kayıp Kız) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Serdar Kuzey YILDIZ	Film 10 kesite ayrılarak, dizimsel olarak çözümlenmiştir. Ayrıca filmdeki karşıtlıklar ortaya konularak, dizisel çözümleme yapılmıştır.
Film Anlatısında Kahramanın Değişen Özne Konumu: Başkalarının Hayatı Filmi Örneği	Burak MEDİN	Film Greimas’ın Eyleyensel Örnekçesi ve dört evresine göre analiz edilmiştir.
Göstergebilimsel Analizle Kirazın Tadı’nı Anlamaya Çalışmak	E. Gizem UĞURLU	Film eleştirisinde göstergebilimden yararlanılmıştır, ancak anlamın çözümlenmesi ile ilgilenilmemiştir.
Greimas’ın Göstergebilim Yöntemiyle Bir Filmi Okumak: Milcho Manchevski ve Yağmurdan Önce	Banu ÇAKMAK DUMAN	Film eleştirisinde Greimas’ın Eylemsel Şeması tüm karakterleri özne konumuna alarak 3 epizot için tekrar tekrar oluşturulmuştur.
İkinci Dünya Savaşı’ndaki Propaganda Savaşlarında Çizgi Filmin Rolü: Nazi Almanyası ve Amerika Birleşik Devletleri Üzerine İnceleme	Caner ÇAKI	Çizgi filmlerdeki propaganda amaçlı kullanılan mitler Lévi-Strauss’un “karşıtlıklar modeli” üzerinden çözümlenmiş, karşıtlıklar için somut ve soyut kavramlarla tablolar oluşturulmuştur.
Kim Ki-Duk’un “Acı” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Fırat SAYICI	Film üç bölümde, gösterge, gösteren ve gösterilen başlıklı tablolarla çözümlenmiştir.
Kim Ki-Duk’un Bin Jip (Boş Ev) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Ayşegül ÇİLİNGİR Aytekin CAN	Filminden seçilen görüntüler, Seussurecü yaklaşımla ele alınarak gösterge, gösteren ve gösterilen çerçevesinde incelenmiştir.
Korku Filmi Özelinde VR Sineması Çözümlemesi: The Conjuring 2: VR Experience ve TheForest-360 Experience	Sercan KULE Lütfü KAPLANOĞLU	Filmlerdeki karşıtlıklar çözümlemeye, gösteren/gösterilen ilişkisiyle açıklanmaktadır.
Los Angeles’da Bir Külkedisi: Propp’a Göre Bir Film Çözümlemesi	Gizem ŞİMŞEK	Film Propp’un 7 karakter-eylem alanı ve 31 işlevi çerçevesinde çözümlenmiştir.
Matrix Filminin Propp ve Greimas Örnekçelerine Göre Çözümlenmesi	Hasan AKBULUT	Film Propp’un işlevleri ve Greimas’ın eyleyensel örnekçesi ile çözümlenmiştir.
Melih Gülgen’in Tatar Ramazan Sürgünde Filminin Greimas’ın Eyleyenler Modeline Göre Çözümlenmesi	Ahmet GÜNEŞ	Greimas’da yer alan eyleyenler modeli ışığında film çözümlenmiştir. Ayrıca karşıtlıklar ortaya konarak göstergebilimsel dörtgen oluşturulmuştur.
Selvi Boylum Al Yazmalım Göstergebilimsel Yöntem Bilimiyle Analizi	Canan Alev MEVLANA Zihniye OKRAY	Film 8 kesite ayrılarak, olaylar örgüsü, diyaloglar, değişen karakter yapıları, gösteren-gösterilen-gösterge-düzanlam-yananlam şeklinde tablo ile çözümlenmiştir.
Semiotic Analysis of the Animation Film Soul	Asadul İSLAM Büşra İNCİRKUŞ	Film analizinde Gösteren-Gösterilen-Gösterge-Düz anlam-Yan anlam şeklinde çözümlemeler yapılmıştır. Ayrıca

		Greimas'ın eyleyensel modeli ve 4 evresi filme uyarlanmıştır.
Sinema Filmlerinde Gözetim ve İktidar İlişkilerinin İnşası	Dilar DİKEN YÜCEL	Filmler için Gösterge-Gösteren-Gösterilen şeklinde tablolar oluşturulmuştur.
Sinemada Anlamanın Oluşma Sürecine Bir Örnek: Nerdesin Firuze	Canan ULUYAĞCI	Filmdeki karakterlerin yanı sıra günler, sayılar ve renklerden yola çıkılarak anlamlandırmanın nasıl yapıldığı/üretildiği çözümlenmiştir.
Sinemada Faşizm İdeolojisinin Eleştirel Sunumu: “Çöl Aslanı Ömer Muhtar” Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	İlker İSPİR	Barthes'ın yananlam ve düz anlam terimleri boyutunda film analiz edilmiştir.
Sinemada Temsil, Göstergebilim ve Sembol: “PK” Filmi Örneği	Canay UMUNÇ	Film gösterge, gösteren, gösterilen, simge başlıklarıyla çözümlenmiştir.
Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi	Barış Tolga EKİNCİ	Filmten çözümlemek amacıyla belirlenen göstergeler temel anlam ve yan anlam başlıklı tablolar oluşturularak çözümlenmiştir.
Şeytanın Avukatı'ndan Başkanın Adamları'na: Asimetrik İletişim ve Spin Döngüsünde Gerçeklik Üretimi	Fuat USTAKARA Mustafa AYDEMİR	Filmler, Greimas'ın “Eyleyensel Göstergebilim Çözümlemesi”ne göre incelenmiştir. Her film için 4 evre ve eyleyenler belirlenmiştir.
Türk Sinemasında Nazizm İdeolojisi: “Kırımlı” Filmi ve Göstergebilimsel Analizi	Caner ÇAKI Yaşar ZORLU Mustafa KARACA	Film gösterge-gösteren-gösterilen başlıklı tablolar oluşturularak çözümlenmiştir.
“Umutun Öteki Yüzü” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi Bağlamında Mültecilik	Gökhan GÜLTEKİN	Çözümlemede Barthes'ın tablosu doğrultusunda Gösteren-Gösterilen-Gösterge-Düz anlam-Yan anlam şeklinde tablolar oluşturulmuştur.
Var Olmayan Yugoslavya Sineması: Vukovar, Jedna Prica	Sercan KULE	Filmdeki karşıtlıklar ve gösteren-gösterilen ilişkisi paragraflar şeklinde anlatılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1 incelendiğinde, toplam 28 makaleden 7 (yedi) makalenin Greimas'ın eyleyenler örnekçesini çözümleme modeli olarak kullandığı görülmektedir. Modelin ismi ile ilgili bir fikir birliği bulunmamaktadır. Eyleyensel Örnekçe, Eylemsel Şema, Eyleyenler Modeli, Eyleyensel Göstergebilim Çözümlemesi ... gibi isimler verilmiştir. Greimas'ın anlatının aşamaları ile ilgili belirlediği 4 evre (eyletim, edim, edinç, yaptırım) söz konusu yedi makaleden üçünde kullanılmıştır.

Yine 6 (altı) makalenin Gösterge-Gösteren-Gösterilen başlıklı tablolar oluşturularak, filmten aldığı kareleri yorumladığı görülmektedir. Bir makalede film gösteren, gösterilen ve simge başlıkları ile çözümlenmiştir. 3 (üç) makalede Propp'un 31 işlevi kapsamında dizimsel çözümleme yapılmış, bunlardan birinde Propp'un 7 karakteri de kullanılmıştır.

Altı makalede Barthes'ın düzenlam ve yananlam kavramları temelinde çözümleme yapılmış, bir makalede aşağıdaki tablodaki gibi, takip etmesi oldukça zor olan karmaşık bir tablo oluşturulmuştur (Görsel 1).

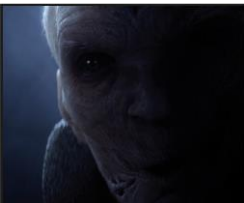
	Gösteren	Gösterilen	Gösterge
Düzanlam	Su	Uzak Çekim: Büyük su birikintisi	Deniz
Yananlam	Deniz	1.Suyun Durgunluğu: Huzur 2.Geniş aç/Uzak Çekim: Belirsizlik	1.Denizin huzur verdiği (üstdil) 2.Denizin her şeyi içine alacak kadar büyük olduğu
Düzanlam	Suyun üzerinde yüzen büyük cisimler	Taşıma aracı	Gemi
Yananlam	Gemi	1.Yolculuk 2.Umuda yolculuk	1.Ulaşımın sağlanması 2.Sıkıntılardan uzaklaşılması (üstdil)
Düzanlam	İnsan	Erkek	Karakter
Yananlam	Karakter	Kömürlerin içinde durma: 1.Gizlenme Kömürlerin içinden çıkma: 2.Umut	1.Gizlice başka ülkeye gelme 2.Yeni bir dünyaya uyanma
Düzanlam	Suyun üzerindeki büyük yapı	Gemilerin demir attığı yer	Liman
Yananlam	Liman	Sığınak	Sığınılacak yer (üstdil)
Düzanlam	Küçük, yuvarlak nesneler	Isınmayı sağlayan siyah taşlar	Kömür
Yananlam	Kömür	Siyah renk ile: Kir, kötülük, bilinmezlik	Siyahın uğursuzluk getirmesi, kötülüğü anımsatması ve bilinmez olması (üstdil)

Görsel 1: “Umudun Öteki Yüzü” Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi Bağlamında Mültecilik Adlı Makalede Çözümleme İçin Oluşturulan Tablo s.75-76.

Diğer bir makalede filmlerden belirlenen kareler gösterge olarak ele alınmakta ve bu göstergelerin temel anlamını oluşturan gösterenler ile yan anlamını oluşturan gösterilenlerden bir tablo oluşturulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: “Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) Filminin Göstergebilimsel Çözümlemesi” İsimli Makalede Kullanılan Tablo s.251-252.

Gösterge	Temel anlam olarak Gösteren	Yan anlam olarak gösterilen
	Ana karakter Rey'in (protagonist) bayan olması	Rey, ataerkil yapının, sınıf ve cinsiyet çatışmalarını perdelemeye yarayan bir karakter olarak düşünülebilir. Filmde, post-modern feminizm veya kadın kahraman yaratma stratejileriyle, ideolojik alanlarda yaşanan cinsel ayrımcılık ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.
	Kaçak siyahi asker	Finn karakteri, egemen ideolojiye başkaldıran siyah radikalizmini betimlemektedir. Bu bağlamda Finn, ana kahraman yerine, ara bir karakter olarak sunulmaktadır.

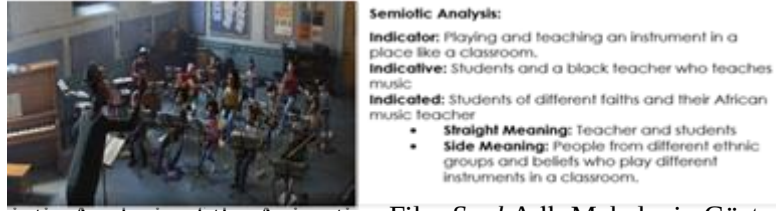
	Robot ve android karakterler (BB8)	Benliğin bir kopyası olarak da tanımlanabilen bu karakterler birçok bakımdan, öyküde temsil edilen kötücül karakterden daha çok insani özellikler göstermektedir. Örneğin, <i>Güç Uyanıyor</i> 'da öyküye eklenen BB8 karakteri, Rey'in en büyük yardımcısıdır.
	Antagonist'in Dart Vader'ın torunu olması	Kylo Ren, filmin anti-kahramanıdır. Filmde, bir taraftan karanlığı (kaosu), diğer taraftan da Dart Vader'ı (ataerkil düzeni) simgelemektedir.
	Karanlığın başındaki kişi	Önceki <i>Star Wars</i> filmlerinde Palpatine ve Darth Vader arasında kurulan hiyerarşik güç ilişkisi; Snoke ve Kylo Ren arasındaki ilişkiyle dengelenmektedir. Böylelikle egemen yapıdaki iktidar hiyerarşi vurgulanmaktadır.
	Direnış güçlerinin lideri	General Leia Organa (Prenses Leia), öyküde otorite ile çatışan güçlü kadın imgesini çağrıştırmaktadır

Başka bir makalede ise biçim/içerik/düzanlam/yananlam başlıklı tablolar oluşturulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: “1979 İran Devrimi Özelinde Muhafazakârlık İdeolojisinin Eleştirisi: Persepolis Filmi ve Göstergebilimsel Analizi” isimli makalenin analiz için kullandığı tablo s.41.

B biçim	İçerik	Düz Anlam	Yan Anlam
Havaalanında iki kadın	Havaalanında çalışan Avrupalı kadın ve İranlı kadın yolcu	Gişe memuru kadın ve gişe işlemleri yapmak isteyen kadın	Havaalanında çalışan Avrupalı kadının mutlu bakışları ve giyim tarzı ve İranlı kadının ürkek bakışları ve giyim tarzı arasındaki fark anlatılmıştır

Bir başka makale ise, tablolaştırmak yerine, filmde görseller vererek yan tarafında gösteren, gösterilen, gösterge, temelanlam ve yananlama ilişkin açıklamalar yapmayı yeğlemektedir. (Görsel 2).

Görsel 2: Semiotic Analysis of the Animation Film *Soul* Adlı Makalenin Gösterbilimsel Çözümleme Yöntemi s.94

Kısacası Barthes'ın düzanlam/yananlam kavramlarını kullanan makaleler arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Beř makalede karşıtlıklar ortaya konarak çözümleme yapılmıştır. Bunlardan biri Levi-Strauss'un ikili "karşıtlıklar modeli" üzerinden somut ve soyut kavramlar çerçevesinde tablolar oluşturmuştur. Birinde dizisel çözümleme ve karşıtlıklar şeklinde yeni bir başlık ačılarak, paragraflar halinde çözümleme yapılmıştır. Birinde başlık ačilmadan paragrafın içinde hem göstergelerden hem de karşıtlıklardan bahsedilmektedir. Bir diğer makalede ise karşıtlıklar göstergebilimsel dörtgen oluşturularak ortaya konulmuştur. Bařka bir makalede ise filminden alınan karelerin altına karşıtlıklar paragraf şeklinde anlatılmıştır. Dolayısıyla, karşıtlıklar ile ilgili çözümleme yöntemlerini genellemek mümkün görünmemektedir.

Charles Sanders Peirce'a göre, çözümleme yaptığını belirten bir makale bulunmakta, ancak daha çok filmdeki simgeler paragraflar halinde anlatılmaktadır. Bir makalede göstergeler ortaya konmuş, ancak daha sonra anlamın çözümlemesine yoğunlaşılırken bir modelden yararlanılmamıştır. Yine bir makalede sinemada anlamın oluşturulması süreci; ünlüler, renkler, sayılar başlıkları ile analiz edilmiştir.

TARTIşMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada göstergebilimsel yöntem kullandığını belirten sinema çalışmalarının göstergebilimi nasıl bir çözümleme modeli olarak ele aldıkları incelenmiştir. Örnekleme olarak Dergi Park'ta yayınlanan 28 makale ele alınmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda ilk sırada, makalelerin %25'inde, Greimas'ın eyleyenler örneğesinin kullanıldığı ve çözümlemelerde en çok kullanılan model olduğu belirlenmiştir.

Bulgular, makale yazar/yazarlarının ikinci sırada; filmlerden kareler aldıktan sonra, bu görselleri gösterge/gösteren/gösterilen şeklinde tablolar oluşturarak filmleri çözümlediğini göstermektedir. Bilindiği üzere bu ayırım Saussure tarafından ortaya konmuştur ve film çözümlemesini kolaylaştırmaktadır.

Pierce'ın üçlüklerini ele alan sadece bir makaleye rastlanmıştır ve bu makalede yazarın paragraflar halinde filmi anlatırken, ikon, belirti, simge şeklinde daha çok ikinci üçlüğe değindiği görölmektedir. Saussure'un ikili ayrımları yerine, Pierce'ın üçlü ayrımlarının yazarlara daha karmaşık geldiği düşünölmektedir.

Barthes'ın temel anlam/yananlam modelini tablolaştırırken, yazarların fikir birliğine varamadığı ve Barthes'ın modelinin çözümlemeyi karmaşıklaştırdığı görölmektedir. Levi-

Strauss'un karşıtlarını kullanan beş makale örneklemede yer alırken, Propp'un işlevlerini kullanan daha az sayıda makaleye rastlanmıştır.

Bazı makalelerde ise; tablolar oluşturmadan sadece filmde örnekler vererek paragraflar halinde çözümleme yapılmakta ve film anlatılmaktadır.

Araştırma son dönem sinema alışmalarında göstergebilimsel eleştiriye ilginin arttığını göstermektedir. Taramanın yapıldığı 2022 yılının ilk 5 (beş) ayında dahi (tarama 11 Mayıs 2022 tarihinde yapılmıştır) göstergebilim ve film eleştirisini alanında iki makalenin dergilerde yayınlandığı görölmektedir. Özellikle 2018-2019 ve 2021 yıllarında söz konusu alanda toplam 15 makale yayınlanmıştır. Yazarların daha ok Greimas ve Saussure'un özömlleme yöntemlerine yöneldikleri tespit edilmiştir.

Barthes'ın modelini tablolaştırmak zor olsa da gösteren/gösterilen/yananlam başlıklı bir tablo yapılması önerilmektedir. Yine karşıtlıklar tablosu oluşturulması yönetmenin ikililerden hangisinin tarafını tuttuğunu ve hangisinin filmde iyi, doğru, güzel olarak verildiğini özömllemek aısından önem taşımaktadır. Ayrıca karakterler arası karşıtlıklar ve karakterin filmin başından sonuna geirdiği yolculuğu belirtebilmek iin de dizisel özömlleme önem taşımaktadır.

Filmin dizimsel yapısı özömlenirken, Propp'un 31 işlevi veya Campbell'ın kahramanın yolculuğu model olarak alınabilir. Son olarak Propp'taki 7 karakteri ile Greimas'ın belirlediği 6 eyleyen benzerlikler taşımaktadır, özömlleme sırasında biri tercih edilebilir.

Sinema göstergebiliminde Metz'in de belirttiği gibi, görüntünün yanısıra; diyalog, müzik, ses efektleri... gibi işitsel unsurlar da önem taşımaktadır. Sinema görsel ve işitsel bir sanat olduğundan, görsel göstergeler göstergebilimle özömlenirken, işitsel göstergeler söylem analizi yöntemi ile özömlenebilir. Diyaloglar analiz edilirken, sözcük seimleri, öznelerin dili kullanım biçimleri, güç/iktidar ilişkileri, son sözü kimin söylediği, stereotipleştirme, cinsiyeti ve ırkı kalıpyargılar, ses tonları ve vurgular, cümle yapıları ...vb. özömlenebilir.

Sonuç olarak, sinema alışmalarında yapılacak özömllemeler iin yapısalı bir model bulunmamaktadır. Sinema alanı iin göstergebilim, temel anlamsal malzemeyi sağlamakta, ancak göstergeleri ortaya koyduktan sonra yananlamaları özömlleyebilmek iin ideolojiler, kültür, ağrışımlar ve mitlere yönelmek gerekmektedir. Ayrıca, sahne sahne özömlleme yapılırken, göstergeler ve kodlar filmin bütününden kopararak analiz edilmekte, dolayısıyla büyük resme ilişkin genel bakış aısı kaırılabilir.

KAYNAKA

Akbulut, H. (2002). Matrix filminin Propp ve Greimas örnekelerine göre özömlenme. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakölteşi Araştırma Dergisi*, (2), 66-87. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Kilad/İssue/61760/923282>

Andrew, J. D. (2000). *Sinema kuramları*. İzdüşüm Yayınları.

Bağder, D. (1999). Sinema göstergebilimi, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, (10), 142-152. Retrieved from <http://dad.boun.edu.tr/tr/pub/issue/4531/62311>

- Balcı, B. (2003). Amerikan sineması'nda bilim-kurgu türünde yaratılan korku metaforları: kuyruklu yıldız ve asteroit tehlikesi. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (4), 39-64. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Kilad/Issue/69074/1093458>
- Barthes, R. (1996). *Çağdaş söylenler*, çev.: T. Yücel, Metis Yayınları.
- Bozdemir, O. (2018). 12 Eylül askeri darbesi'nin Türk sinemasına yansıması: Beynelmillel filminin göstergebilimsel analizi. *Middle Black Sea Journal of Communication Studies*, 3 (1), 19-28. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Mbsjcs/Issue/39552/393893>
- Büker, S. (1991). *Sinemada anlam yaratma*. İmge Yayınları.
- Çakı, C. (2018). İkinci dünya savaşı'ndaki propaganda savaşlarında çizgi filmin rolü: Nazi Almanyası ve Amerika Birleşik Devletleri üzerine inceleme. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 51-63. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Hire/Issue/39754/444071>
- Çakmak Duman, B. (2018). Greimas'ın göstergebilim yöntemiyle bir filmi okumak: Milcho Manchevski ve yağmurdan önce. *Yedi*, (19), 1-17. Doi: 10.17484/Yedi.382974.
- Çilingir, A. & Can, A. (2021). Kim Ki-Duk'un Bin Jip (Boş Ev) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 162-178. Doi: 10.52642/Susbed.904925
- Diken Yücel, D. (2019). Distopik bir evreni göstergelerle okumak: The Giver. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İnif E-Dergi)*, 4 (2), 214-227. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İnifedergi/Issue/50601/634903>
- Dündar, G. & Şentürk Kara, E. (2017). Christopher Nolan'ın Batman-Kara Şövalye filminin Greimas'ın eyleyensel örnekçesine göre çözümlemesi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 43-58. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/E-Kiad/Issue/49305/629617>
- Ekinci, B. T. (2017). Star Wars: Güç Uyanıyor (2015) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (2), 244-260. Doi: 10.17680/Erciyesakademia.299283.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*, çev.: Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları/Ark.
- Gültekin, G. (2021). "Umudun Öteki Yüzü filminin göstergebilimsel çözümlemesi bağlamında mültecilik". *Aksaray İletişim Dergisi*, 3 (1), 62-85. Doi: 10.47771/Aid.835468
- Güneş, A. (2014). Melih Gülgen'in Tatar Ramazan Sürgünde filminin Greimas'ın eyleyenler modeline göre çözümlemesi". *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 3 (5), 1-31. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İsauicder/Issue/31610/375936>
- İslam, A. & İncirkuş, B. (2022). Semiotic analysis of the animation film Soul. *Arts: Artuklu Sanat ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 0 (7), 85-104. Doi: 10.46372/Arts.982060.
- İspir, İ. (2018). Sinemada faşizm ideolojisinin eleştirel sunumu: "Çöl Aslanı Ömer Muhtar" filmi ve göstergebilimsel analizi. *International Journal Of Social Science*, 1 (1), 69-88. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İnjoss/Issue/37521/433563>
- Kule, S. & Kaplanoğlu, L. (2021). Korku filmi özelinde VR sineması çözümlemesi: The Conjuring 2: VR experience ve The Forest-360 experience. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (6), 1159-1189. Doi: 10.47994/Usbad.951034.
- Kule, S. (2020). Var olmayan Yugoslavya sineması: Vukovar, Jedna Prica. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 2 (4), 15-34. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Sosguz/Issue/59300/735290>.

- Medin, B. (2019). Film anlatısında kahramanın değişen özne konumu: Başkalarının Hayatı filmi örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1), 149-168. Doi: 10.17680/Erciyesiletisim.450167.
- Okray, Z. & Mevlana, C. A. (2019). Selvi Boylum Al Yazmalım filminin göstergebilimsel yöntem bilimiyle analizi. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5 (12), 1216-1244. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Ijhe/Issue/49905/589324>
- Özdemir, B. G. (2019) Dabbe Zehr-İ Cin filminin Türk halk bilimiyle bağlantılılığının Charles Sanders Peirce'in göstergebilim kuramıyla incelenmesi. *Milli Folklor* 16: 160-174 <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Millifolklor/Issue/51228/666931>
- Sayıcı, F. (2021). Kim Ki-Duk'un "Acı" filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2021 (53), 77-92. Doi: 10.47998/İkad.843319.
- Şimşek, G. (2014). Los Angeles'da bir Külkedisi: Propp'a göre bir film çözümlemesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 311-324. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Erzisosbil/Issue/6033/80851>
- Uğurlu, E. G. (2019). Göstergebilimsel analizle Kirazın Tadı'nı anlamaya çalışmak. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8 (1), 176-188. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Ssrj/Issue/43336/516659>
- Uluyağcı, C. (2013). Sinemada anlamın oluşma sürecine bir örnek: Nerdesin Firuze. *Selçuk İletişim*, 4 (2), 221-233. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Josc/Issue/19011/200784>
- Umunç, C. (2022). Sinemada temsil, göstergebilim ve sembol: "PK" filmi örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2022 (57), 88-111. Doi: 10.47998/İkad.1019865.
- Ustakara, F. & Aydemir, M. (2015). Şeytanın Avukatı'ndan Başkanın Adamları'na: asimetrik iletişim ve spin döngüsünde gerçeklik üretimi. *Selçuk İletişim*, 9 (1), 72-93. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Josc/Issue/19031/201136>
- Üşür S. S. (1997). *İdeolojinin serüveni*. İmge Kitabevi.
- Wollen P. (2004). *Sinemada göstergeler ve anlam*. Metis Yayınları.
- Yıldırım, L. N. (2018). 1979 İran devrimi özelinde muhafazakârlık ideolojisinin eleştirisi: Persepolis filmi ve göstergebilimsel analizi. *International Journal Of Social Science*, 1 (1), 32-52. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İnjoss/Issue/37521/433561>
- Yıldız, S. K. (2021). Düşman yaratmak ve nefret söylemi bağlamında "Gone Girl" (Kayıp Kız) filminin göstergebilimsel çözümlemesi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 7 (2), 323-356. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/İcd/Issue/62107/790668>
- Zorlu, Y., Çakı, C. & Karaca, M. (2017). Nazizm ideology in Turkish cinema: "Kırımlı" film and semiotics analysis. *Istanbul Journal Of Sociological Studies*, (56), 67-95. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İusoskon/Issue/30714/328523>

EXTENDED ABSTRACT

Everything in life has a meaning. For many years how these meanings are created and how the process works has occupied in the minds of individuals. At this point, semiotics emerges as one of the biggest helpers. Semiotics deals with the process of creating meaning based on signs and the relationships they establish between them and explores how systems are created through signs.

Although semiotics was related to linguistics in the beginning, it spread to cinema, television, theatre, medicine, architecture, veterinary, in short, in every area of life. Through semiotic analysis, movies, TV series, programs, advertisements, fashion, food, anything that conveys information can be analysed.

Purpose: The literature review reveals that no such study has been conducted before. For this reason, it is thought that the study will contribute to the field. It becomes important for researchers who will use the semiotic analysis method in the analysis of films to see how previous studies were done and what the deficiencies are in these studies.

The research shows that in most of the studies that are analysed using the semiotic method, a common approach cannot be adopted, and even if the researchers use the same method, they analyse by approaching from different angles. In this sense, the aim of the study is to see the deficiencies in the studies conducted and to think that it will be effective in directing the researches to be done in the future.

Method: In this study, the articles about film criticism and semiotics published in the journals in DergiPark are scanned, and how they use semiotics in film analysis methods is examined. It is tried to reveal which theoreticians' perspectives and concepts are used more in the field of film criticism in the articles.

In order to create the sample of the research, searches were made on the keywords and titles, with the concepts of Semiotics & Cinema, Semiotics & Film, Semiotics & “Film Criticism”, Semiotics & “Film Analysis” in DergiPark on 11.05.2022. Film critique articles were handled, movie poster analysis, commercial film analysis, TV series, digital game and theatre analysis were excluded. In addition, articles giving only theoretical information about the relationship between cinema and semiotics were not included in the sample. At the end of search, 28 articles were reached.

Findings: It is seen that 7 (seven) articles out of 28 accessed articles used Greimas' actantial model as an analysis model. There is no consensus on the Turkish name of the model. It is seen that 6 (six) articles interpret the frames they took from the movie by creating tables titled Signifier-Significant-Sign. It is seen that in an article the film analysed icon, index and symbol titles. In 3 (three) articles, syntactic analysis was made within the scope of Propp's 31 functions, and 7 characters of Propp were used in one of them. In six (6) articles, analysis is made based on Barthes's concepts of denotation and connotation. Another article, instead of tabulating it, prefers to make explanations about the signifier, signified, sign, denotation and connotation by giving images from the film.

Conclusion and Discussion: The research shows that interest in semiotic criticism has increased in recent cinema studies. It is seen that even in the first 5 (five) months of 2022 when the survey was conducted (the survey was made on May 11, 2022), two articles in the field of semiotics and film criticism were published in journals. A total of 15 articles were published in this field, especially in

2018-2019 and 2021. It has been determined that the authors mostly tend to the analysis methods of Greimas and Saussure. In the study, it was determined that there was no consensus among the concepts used by different authors in their analysis of films. Therefore, it is seen that in the analysis that made there is no structuralist model for cinema studies. For the field of cinema, semiotics provides the basic semantic material, but after presenting the signs, it is necessary to turn to ideologies, culture, associations and myths in order to analyse connotations. In addition, while analysing scene by scene, signs and codes are analysed by breaking them off from the whole film, so the general view of the big picture can be missed.

